

5a174407

1550
1550

Я Н К А К У П А Л А

1918
1928

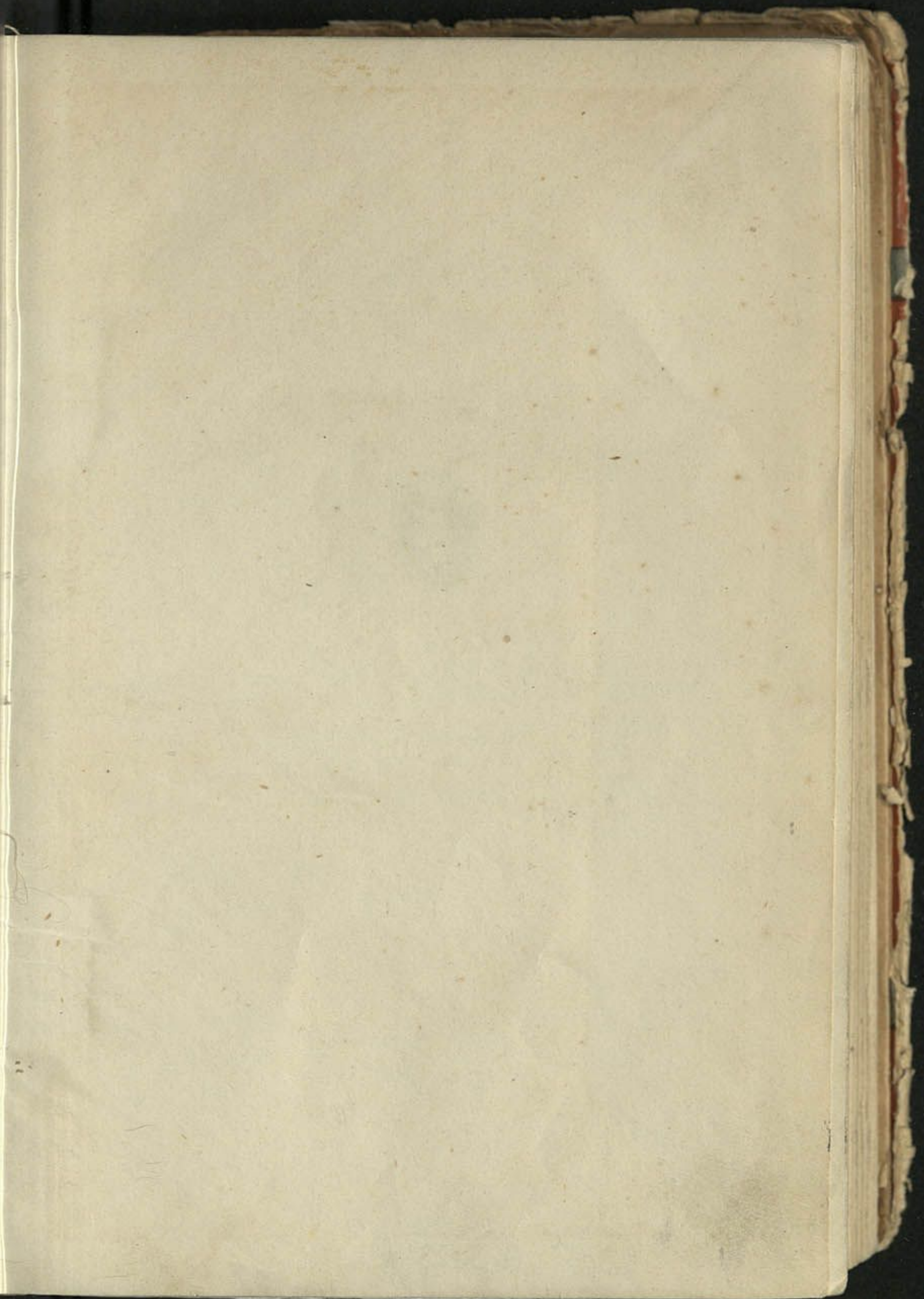
22

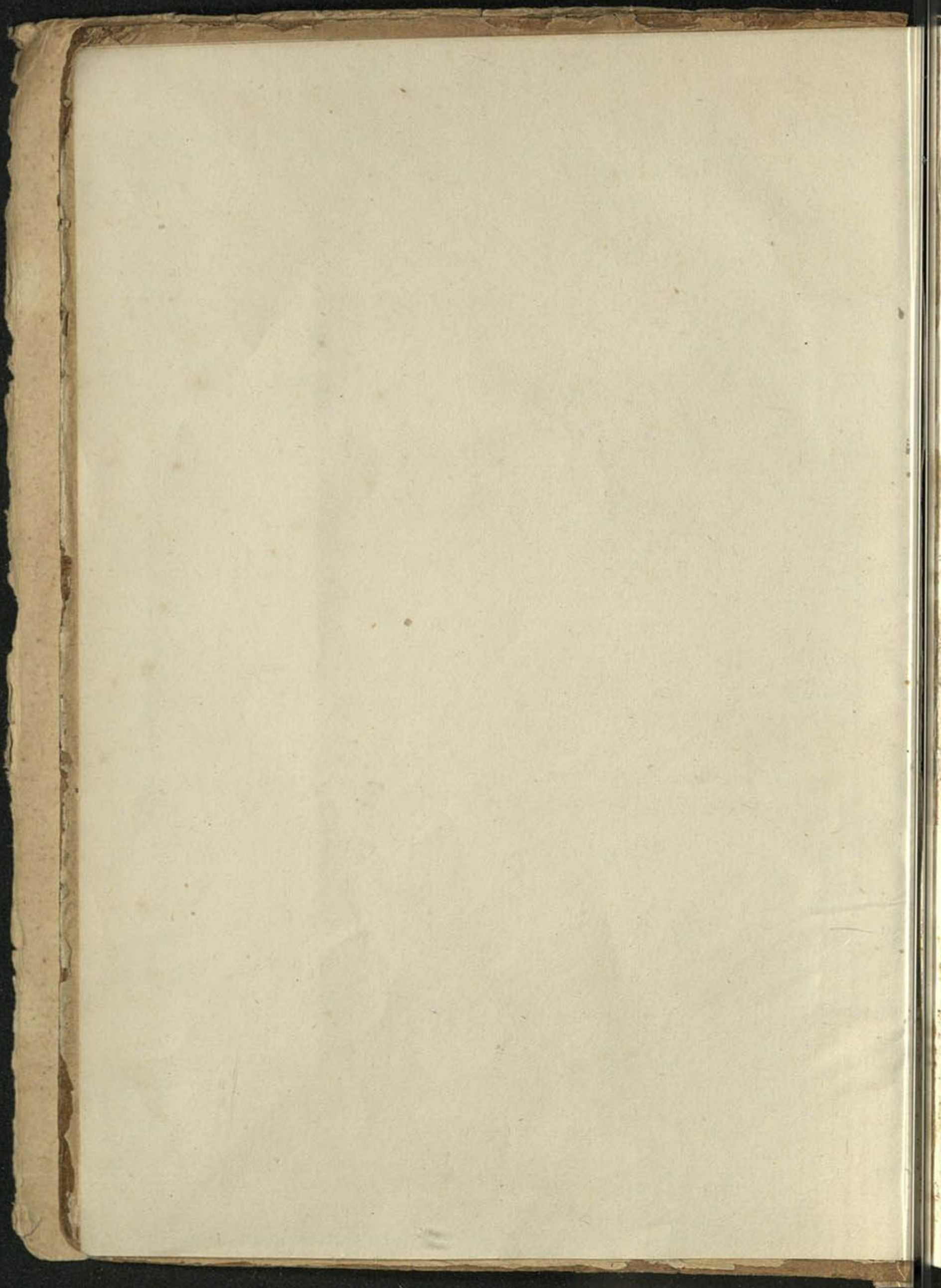
Т В О Р Ы

Б Е Л Д З Я Р Ж В Ы Д А В Е Ц Т В А

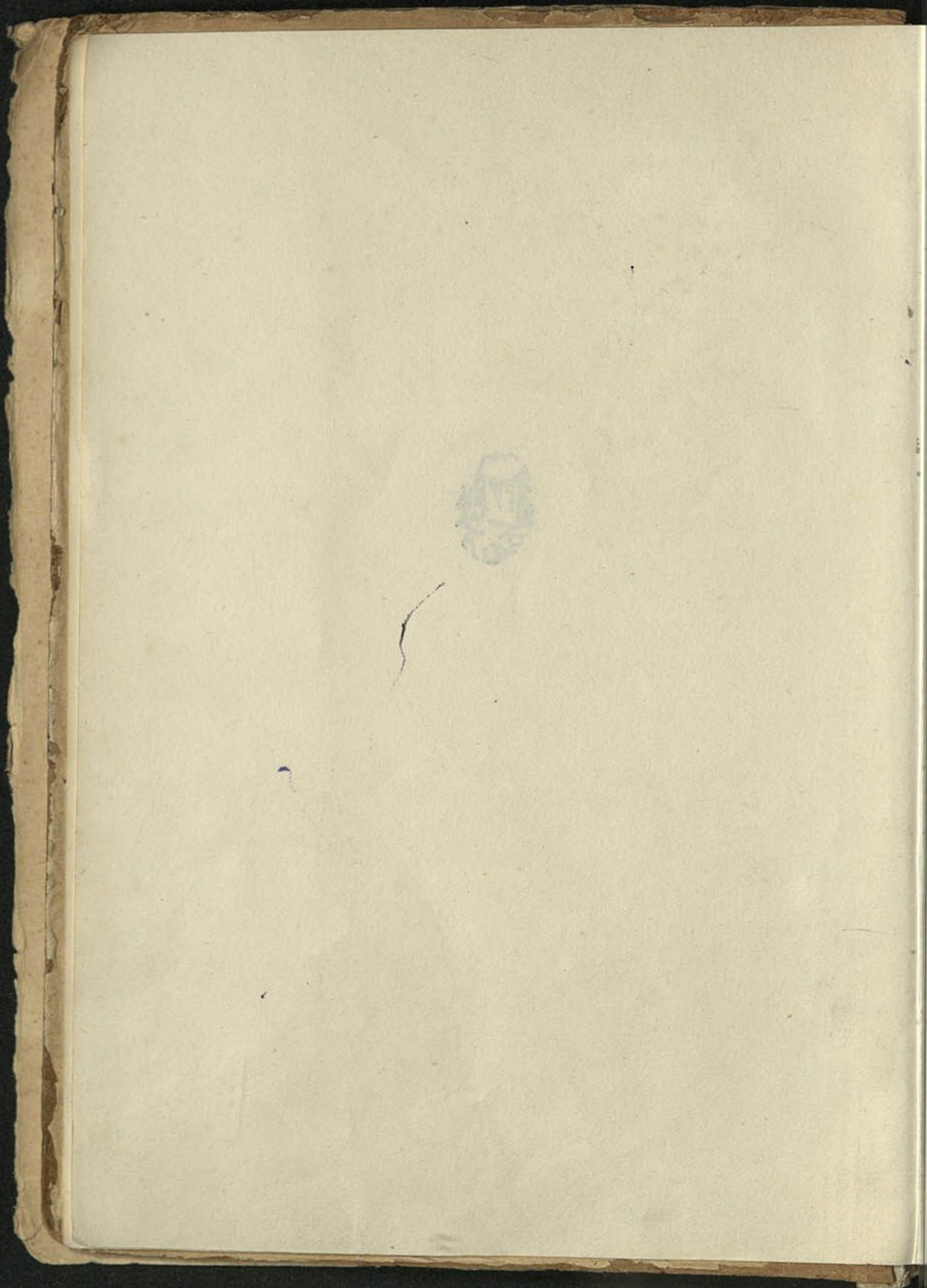
б — 9953 — 1

(1) *sgua sig. mdrmpci*

Ба 174407

Я Н К А КУПАЛА

К. О.

Бел. аддзел
1994 г.

Не выдається

1 9 1 8 • 1 9 2 8

Т В О Р Ы

124780

№ 8.45302
18.31 р.

1 9 3 0

БЕЛАРУСКАЕ
ДЗЯРЖАЎНАЕ
ВЫДАВЕЦТВА

Дзяржаўная
бібліятэка
БССР
на і. і. Леніна

А Ж Н Р

АДАПУЖ

В С Е І • 8 1 0 1

Вокладка мастака
Барыса Малкіна

І Ч О В Т

2074.7
18
1

Заказ № 377. 3.000 экз. (18 арк.). Галоўлігбел № 1351.

Друкарня Беларускага Дзяржаўнага Выдавецтва.

10.12.2009

Гэту кнігу пасьвячаю
пам'яці тых, што
памерлі ў змаганьні
за нацыянальнае
і соцыяльнае
вызваленьне маёй
бацькаўшчыны

Творы ў гэтым зборніку, датаваныя 1918-м годам, напісаны ў часе нямецкай окупацыі; 1919, 1920-м—у часе польскай окупацыі; датаваныя пазьнейшымі годамі — пры савецкай уладзе на Беларусі

1918 · 1928

Anna ...

1848 - 1858

Янка Купала

ЗА ЎСЁ...

За ўсё, што сёньня маю,
Што даў мне мой народ:
За кут у родным краю,
За хлеб-соль без клопот,—

Я адплаціў народу,
Чым моц мая магла:
Зваў з путаў на свабоду,
Зваў з цемры да сьвятла.

Для бацькаўшчыны беднай,
Для ўпаўшых яе сіл
Складаў я гімн пабедны
Сярод крыжоў, магіл.

Змагаўшыся з напасьцяй
За шчасьце для людзей,
Ня раз пісаў ў няшчасьці
Крывёй з сваіх грудзей.

Уносіў гэтым долю
Сваю для ўсіх дабра,
А болей... Што-ж там болей
Жадаць ад песьняра?!

1926 г.

ЗА ПСМ.

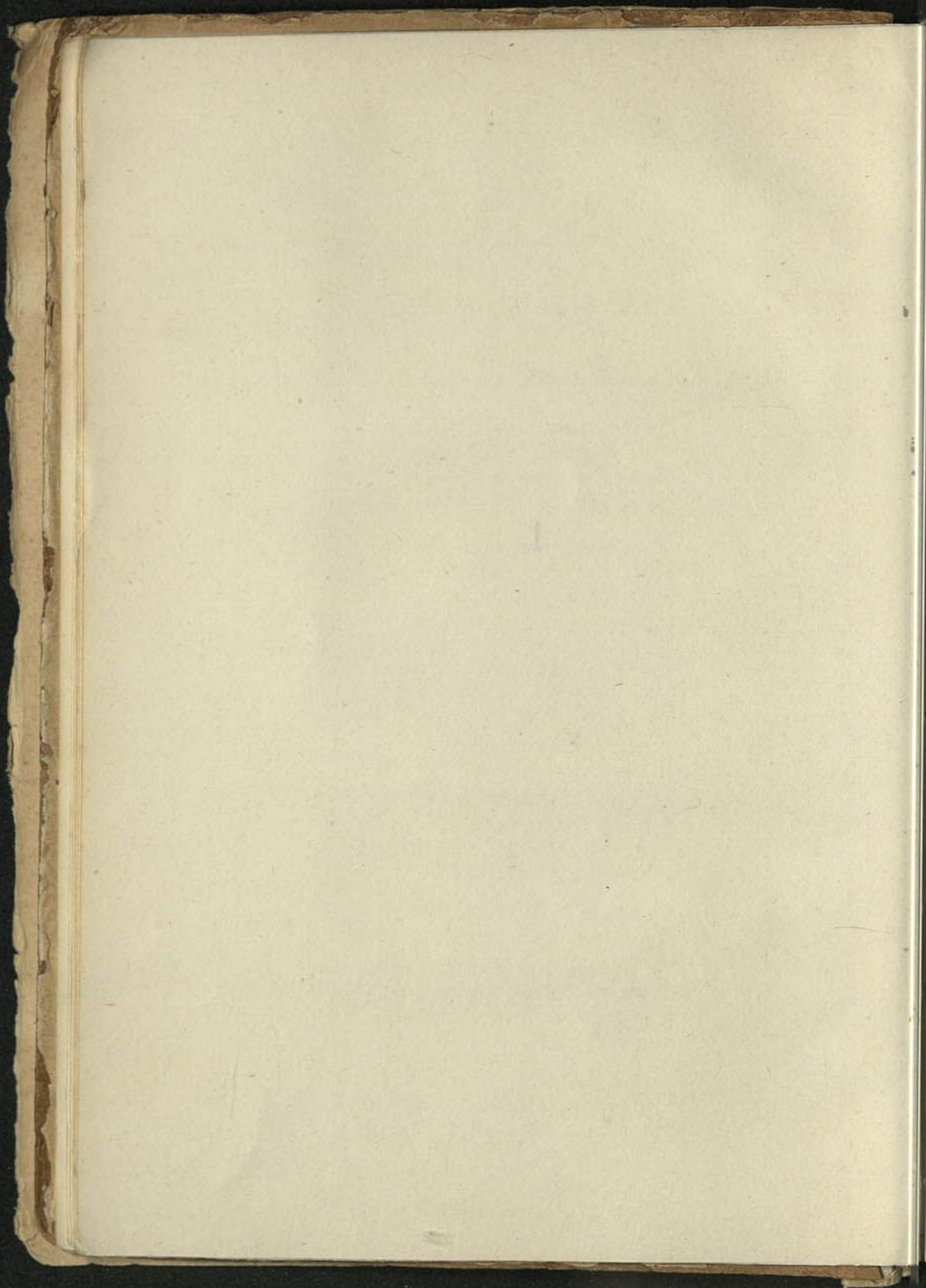
За псе што конна моя,
што дај ми не верој,
за кт у родиме крај,
за хед-сол-дег капој.

А алаши народ,
чим мој мајт,
зај а птат не своду,
зај а птат не своду.

Дат башаширним баша,
Дат башаширним баша,
Складу а птат педан,
Складу а птат педан.

Знајуши а птат педан,
За птат педан а птат,
За птат педан а птат,
За птат педан а птат.

Уосту татим ало,
Сам аш аш аш,
А аш аш аш аш,
Жаде аш аш аш.

МІЖНАРОДНЫ ГІМН

(„ІНТЭРНАЦЫЯНАЛ“)

Напісаў *Эжэн Пот'е*. Пераклад з французскага арыгіналу

Гэта бой наш астатні
За працоўны народ,
Каб у лучнасьці братняй
Узьняўся людзкі род.

1

Паўстань, пракляцьцем катаваны!
Паўстань, хто з голаду век пух!
Бурліць наш розум ўзбунтаваны,
Няволі кліча рваць ланцуг!

Стары парадак мы зруйнуем
Магутным выбухам сваім
І сьвет на новы лад збудуем:
Хто быў нічым—той будзе ўсім!

2

Ніхто ня дасьць самохаць волі—
Ні бог, ні цар, ні багатыр,
Даб'емся самі лепшай долі...
Дабро для ўсіх—наш правадыр!
Каб ня згібаці плеч пакорных,
Каб волі дух лунаў у нас,—
Адважна плаўма сталь у горнах,
Пакуль у кузьні жар ня згас!

3

Уласьць гняце, закон хітруе,
Кроў з бедных ссуць падаткі, чынш.
Нішто багатых ня турбуе,
Правы гаротных—сьмех адзін!

Даволі жыць чужою ласкай,
Закон аб роўнасьці давёў:—
„Няма правоў без абавязкаў
І абавязкаў без правоў!“

4

Нікчэмны ў торжышчы ўсеўладным,
Капальняў, фабрыкаў паны,
Чужую працу толькі складны
Па-зьверску рабаваць яны.

У скрыні-склады сытай банды
Дабро працоўнае пашло,
Хай-жа бядак даб'ецца праўды:
Каб што здабыў—яго было!

5

Цары паілі нас маною.
Дык нам спакой, а ім вайна.
Супроць вайны пайдзём вайною:
Душа ў салдаты ні адна.

Калі-ж уладзяць з намі гулі—
Пагоняць нас на бой за іх,—
То будуць знаць, што нашы кулі
Пачнуць страляць па іх саміх.

6

Мы ўсе работнікі, сяляне—
Сусьветны рой працаўнікоў—
Мець будзем на зямлі ўладаньне—
А дармаеды прэч! далоў!

Жывіцца целама нашым годзе,
Усім трутнём і груганом!
Для нас пастаўшых сонца ўсходзе,
Сьвяціць нам будзе век вяком!

Гэта бой наш астатні
За працоўны народ.
Каб у лучнасьці братняй,
Узьняўся людзкі род!

1921 г.

Пастаўшых сонца ўсходзе,
Усім трутнём і груганом!
Для нас пастаўшых сонца ўсходзе,
Сьвяціць нам будзе век вяком!

Гэта бой наш астатні
За працоўны народ.
Каб у лучнасьці братняй,
Узьняўся людзкі род!

Жывіцца целама нашым годзе,
Усім трутнём і груганом!
Для нас пастаўшых сонца ўсходзе,
Сьвяціць нам будзе век вяком!

ПАЎСТАНЬ...

Паўстань з народу нашага, прарок,
Праяваў бураломных варажбіт,
І мудрым словам скінь з народу ўрок,
Якім быў век праз ворагаў спавіт!

Зьбяры ў адну ўсю Беларусь сям'ю,
Вазьмі з яе прысягу і зарок,
Што не прадасьць сябе, сваю зямлю...
Зьняць путы бацькаўшчыне ўстань, прарок!

*

Паўстань з народу нашага, пясняр,
Былых і будучых вякоў баян,
І ў бурны кліч, як буры ўдар,
З віхрамі загудзі пад звон кайдан!

Гудзі над Беларусяй з краю ў край,
У сэрцах сьпячых распалі пажар,
Над курганамі пяруном зайграй!
Збудзіць нябожчыкаў паўстань, пясняр!

*

Паўстань з народу нашага, ваяк,
І волатам на вогненным кані
Народ аграблены—бы з торб жабрак—
За бацькаўшчыну павядзі ў агні!

Да хвалы шлях айчыне пакажы,
Зьмяці з палёў яе чужых бадзяк,
На стражы стань гранічнае мяжы...
Свой край заваяваць паўстань, ваяк!

28-VIII 1919 г.
Карльсбэрг.

НА СХОД

На сход, на ўсенародны, грозны, бурны сход
Їдзі, аграблены, закованы народ!

Як роўны йдзі жыхар між роўных жыхароў,
Аддай на суд свае ўсе крыўды, сьлёзы, кроў.

Аб вечным катаваньні, зьдзеку далажы,
І пакажы на курганы і на крыжы.

І аб раскопаных магілах не забудзь,
Дзе груганы тваіх там продкаў косьці рвуць.

Як гналі пот з цябе паны і каралі,
Як гналі проч цары з радзімае зямлі.

Як Бацькаўшчыну тваю рэжуць на кускі.
Як гібнеш з дзецьмі ты ад катняе рукі—

Аддаці ўсё на суд, на ўсенародны сход
Їдзі, аграблены, закованы народ!

29-X 1918.

ЧАС!

Час склікаці ўжо грамаду
На вялікую нараду,
На вялікі сход!
Хай рассудзіць, хай разважа,
Слова цьвёрдае хай скажа,
Скажа сам народ!

Як жыць мае, пажываці
Ў родным краю, ў роднай хаце,
Як заводзіць лад:
Ці жыць далей у няволі,
Ці разжыцца новай доляй,
Новы ўзьнесьць пасад.

Доўга людзі ў дзень блудзілі,
Крыўду, сьлёзы, кроў пладзілі,
Ўсё ня ўмелі жыць,—
А сягонья ўжо ня тое,—
Ўсходзе сонца залатое
Роўна ўсім сьвяціць.

Ходзіць ходырам сьвет цэлы,
Сьмела ў бітву йдзе нясьмелы,
Ў бой за лепшы час.
Дык і нам цапы і косы
Час браць з вышак, покі росы
Воч ня згрызьлі ў нас.

Хай званы зазвоняць з жарам,
Хай музыка ў струны ўдара!
Гэй, паўстань, народ!
За сябе сам пастаяці
І за Бацькаўшчыну-маці
Ўдзі, народ, на сход!

30-X 1918 г.

З ПАВЯЎШАЙ СЛАВЫ...

З павяўшай славы быўшых дзён,
З магільных прадзедавых крас,
Пад стогн няволі, путаў звон
Мы сложым песьню, зложым сказ,
А так агністы, як пажар,
А громкі так, як грому ўдар.

І так, каб чуў і брат, і кат
З нізін-далін, з высокіх гор;
Ад меж да меж, ад хат да хат
Зайграем сьвету ў дружны хор
З жыцьцём у тон, з віхрамі ў тон,
Пра свой папас, пра свой палон.

Хай тое ўсё, што спала ў сьне,
Паўстане яваю жывой
І сьветам блудным здрыгане,
І панясе скрозь сьветач свой
Ад краю ў край, між сьпячых сіл,
Аж там—да бацькаўскіх магіл!

21-VIII 1919 г.

СВАЙМУ НАРОДУ

Табе, Народ мой, згібнуты ў аковах,
З-пад сэрца песьню гэтую пяю,
І, ускрашаючы мінуўшчыну нанова,
Выказваю цяпершчыну тваю.

Сягні ў даўно заснуўшыя сталецьці,
Заслону дзён уцёкшых адхілі,
І глянь, як сёньня твае жывуць дзеці,
Як ты жывеш на прадзедаў зямлі.

Дняпро і Сож, Дзьвіна, Вільля і Нёман
Шмат могуць што у памяці збудзіць,
Ды пушчы Белавескай сумны гоман—
Паслухай толькі, што ён гаманіць.

Тваймі рукамі ўзьнесены замчышчы,
Глянь, зарастаюць дзікім палыном,
Па сьцен астатках вецер дзіка сьвішча,
Як-бы пье памінкі быўшым днём.

Пье аб тым, як гэтыя байніцы
Край сьцераглі на захад і на ўсход,
Як з поўначы разбойны чужаніца
Ня мог замчыскавых скрышыць варот.

Ты жыў, ты панаваў у краі родным,
Сьцярог ад чужака й законы укладаў;
Звон вечавы сход склікаваў народны,
І сход аб шчасьці Бацькаўшчыны дбаў.

Сягонья ўсё сьпіць і зрастае зельлем,
Сьцярэч свой край няма ні сьцен, ні рук;
Званы вячовы змоўклі, анямелі,
Ў ярме сагнулі людзі плечы ў крук.

Чужак-дзікун, крывёю ўпіўшысь сьвежай,
Запрог цябе ў няволю, ў батракі
І тваю маці-бацькаўшчыну рэжа,
Жывую рве на часьці, на кускі.

Сыноў тваіх расьсеяў па ўсім сьвеце,
Як птушак ястраб з гнёздаў разагнаў;
Бацькі дзяцей, а бацькоў сваіх дзеці
Сярод магіл шукаюць і канаў.

І мерцьвякоў знаходзяць... А жывыя...
Як мерцьвякоў пагляд іх і жыцьцё,
Праклёны толькі шэпчуць векавыя,
Ды вечнае чакаюць нябыцьцё.

Упаў народ. Змарнеў народ, забыўся,
Як Бацькаўшчыну, як яго завуць;
Як падарожны бяз пуцьця, зьнябыўся,
Як сірата, якой нідзе заснуць...

Паўстань, Народ! Прачніся, беларусе!
Зірні на бацькаўшчыну, на сябе!
Зірні, як вораг хату і зямлю раструсіў,
Як твой навала злыдняў скарб грабе!

Паўстань і глянь, як зьяюць скрозь вагнішчы,
Як носяцца ўсясьветных зьмен віхры,
Як на старога быту папялішчы
Цьвет зацьвітае новае зары!

Паўстань, Народ! Для будучыны шчасьце
Ты строй, каб пут ня строіў больш сусед;
Ня дайся ў гэты грозны час прапасьці,—
Прапашчых не пацешыць шчасьцем сьвет.

Сваю магутнасьць пакажы ты сьвету,—
Свой край, сябе ў пашане мець прымузь.
Паўстань, Народ!.. З крыві і сьлёз кліч гэты...
Цябе чакае маці-Беларузь!

29-X 1918 г.

БЕЛАРУСКІЯ СЫНЫ

Па беларускім бітым шляху,
Б'ючы ў кайданавы званы,
Брыдзе чужынец, а з ім побач
Хто?

— Беларускія сыны!

У беларускім вольным краю,
З ярэмнай збрыўшы стараны,
Царыць чужынец, а ў паслугах
Хто?

— Беларускія сыны!

Над беларускай беднай хатай,
Як полка вырвана з труны,
Вісіць чужы сыцяг, а трымае
Хто?

— Беларускія сыны!

У Беларусі сьпеў чужацкі,
Як над касьцямі груганы,
Крумцяць чужынцы, а іх складам
Хто?

— Беларускія сыны!—

На беларускім буйным полі
З вясны да новае вясны
Растуць крыжы, а пад крыжам
Хто?

— Беларускія сыны!

1919 г.

НА НАШЫМ...

На нашым полі
Растуць бадылі,—
Ніхто іх ня поле,
Ня вырве з зямлі.

Над нашай нівай
Крумцяць груганы,—
Ніхто ў іх шчасьлівай
Ня пусьціць стралы.

На нашым лузе
Гадзюкі шыпяць,—
Ніхто іх ня хлудзіць,
Ня гоніць у гаць,

У пушчы ў нашай
Заводзяць зьвяры.—
Ніхто іх ня страша,
Ня гоне ў нары.

На нашым шляху
Калдобінаў цьма,—
З нягоды ці страху—
Раўняць сіл няма.

У нашай хаце
Тчэ кросны павук,
А вонкі пагнаці
Ня знойдзецца рук.

У нашым краю
Пануе чужак,—
Ніхто не парае,
Пазбыціся як.

28-VIII 1919 г.
Карльсбэрг.

НАША ГАСПАДАРКА

Спрадвеку мы у родным краю гаспадарым,—
Свае загоны сеем, пасьцім статак свой;
З надзеяй сустрачаем выраі вясной,
З надзеяй увосень іх праводзім над папарам.

Спрадвеку ходзім пад панамі і пад царам
На недруга й на бліжняга свайго вайной,
Хоць нам за нашу кроў падзякаю адной—
Крыжы і хаты нашы скошаны пажарам!

Так гаспадарым мы і дома і за домам,
Усё ждучы пацехі з севу і жніва,
Ждучы дарма, як летам жджэ расы трава.

Чужы і свой хлеб станавіцца жорсткім комам
І душыць кліч: ці доўга будзе нам заломам
Варшава панская і царская Масква.

7-XI 1918 г.

НОВЫ ГОД

Пад званы зброі, путаў званы,
Пад сьвіст разьюшаных прыблудаў
Брыдзеш з няведамых старонаў,
Як здань няведамага цуду.

На Беларускае йдзеш поле,
На акрываўленыя межы,
Дзе закаванай дрэмле воля,
Дзе звоне звон хаўтурны з вежы.

Ідзеш у край, дзе пажарышча
Яшчэ дымець не перастала,
Дзе сьмерць спраўляе сваё ігрышча.
У сполку з чэрняй адзічалай.

Ідзеш у край, дзе сотні летаў
Хто толькі хоча гаспадарыць,
Але ня сын зямліцы гэтай,
Які тут косьці вечна парыць.

Ідзеш у край, які бязбожна
Жыўцом парэзалі на часьці,
А брат проць брата стаў варожна,
І памагае край раскрасьці,

На Беларусь ідзеш, Год Новы,
На зьмену йдзеш Старому Году,
Ідзеш і звоніш у аковы,
Як той стары з пачатку роду.

30-XII 1919 г. Менск

25-III 1918 — 25-III 1920

Гадаўшчына-памінкі

Ня сьвята сьветлае спраўляці
Сягонья будзе наш народ.
А трызну па айчызьне-маці
Ён справе ў гэты цяжкі год.

У гэту нашу гадаўшчыну
Зьвініць ланцуг, як і зьвінеў,
І там, і тутка бяз упыну
Шалее катні зьдзек і гнеў.

За катам кат на нашы гоні
Прыходзіў, грабіў, зьністажаў,
Людзей закованых палоніў,
На той сьвет без пары саджаў.

Край разрываны ўвесь на часьці—
Народ аграблены яго—
Не ўбараніўся ад напасьці
І ад пагібельля свайго.

Праз два гады на Беларусі
Народ аб радасьці ня сьніў,
А галасіць і плакаць мусіў
На папялішчы хат і ніў.

Над курганамі галасілі
Сіроты, ўдовы, жабракі,
Над імі-ж у крывавым пыле
Луналі груганы-крукі.

Лунае груганьнё ў прывольлі
На ўсход, на захад, там і тут
І сочыць косьці ў чыстым полі,
Дзе вые куля, вые кнут.

Яшчэ дыміць скрозь пажарышча,
Растуць магілы скрозь яшчэ,
А на магілах крыўда сьвішча
Ды кроў гарачая цячэ.

Не „незалежнасьць“ праз час гэты
Сваё разводзіла сьвятло,
А паднявольле без прасьветы,
А рабства Беларусь гняло.

Народ спраўляць памінкі будзе—
Ня сьвята сьветлае вясны,—
За стол жалобны сядуць людзі
Там, дзе крыжы, дзе курганы!

24-III 1920 г.
Менск

КАБ...

Каб таму па локаць
Адсушыла рукі
І аб сьценку біўся
Ад балеснай мукі,—
Хто сушыў ў няволі
Люд наш працавіты,
Задаваў вужача
Раны непазбыты.

*

Каб таму крукамі
Пакрыўляла ногі
І да роднай хаты
Не знайшоў дарогі,—
Хто крыўляў нам праўду,
Застаўляў ў прыгоне
Бежанцамі гінуць
На бацькоўскіх гонях.

*

Каб таго скруціла
Гадзінавым скрутам
І прастала потым
Сухажыльным прутам,—
Хто круціў нам сьцежкі
Да жыцьця і славы,
Засьцілаўшы вочы
Туманом крывавым.

*

Каб таму маланкай
Асьляпіла вочы
І блукаў абмацкам
Ён удзень і ўночы,—
Хто для нашых дзетак
Хоча асьляплення,—
Бэсьціць чужаніцай
Думак прасьвятленьне.

*

Каб вады гарачай
На таго нагрэлі
І ня ўстаў ён болей
Са сваёй пасьцелі,—
Хто над Беларусяй
Хоча распасьцерці
Свой бізун чужацкі
І народ усьмерціць.

*

Каб таго парвала
З сэрцам на тры часьці
І зьвяр'ё збрылося
Мяса параскрасьці,—
Хто быў прычыніўся
Нашаму падзелу,
На кускі парваўшы
Маці роднай цела.

1926 г.

НА ПАГРАНІЧЧЫ

На паграніччы ценем-зданью
Снуецца з кута ў кут трывога,—
То ў хату здрадліва загляне,
То мітусіцца ля парога.

У кожны год, як на асінах
Кара ад сонца адсычэе,
З сваім зьяўляецца ўспамінам
І мутным сочыцца ручэем.

Кусьнецца мухаю кусьлівай,
Насыціцца да перасыту,
І ў сэрцах забубніць пужліва,
Як цэп па такавішчы ўбітым.

*

На паграніччы вечнай вехай
Красуе памяць аб мінулым,
Калі разьюшанай уцехай
Жыцьцё ў крыві з крывёй танула.

Перад паглядам, як прывіды,
Ўстаюць расстрэлы і пажары,
Нічым ня сплачаныя крыўды,
Нічым ня вернуты ахвяры.

Красуе памяць папялішчаў
Іржою зьедзеных калючак,
З вятрамі жудасьліва сьвішча
І ў прысках топіцца пякучых.

*

На паграніччы кемкі знахар,
Калі тварыць варожбы хоча,—
Ён азіраецца на Захад,
Ён на Усход кіруе вочы.

А сейбіт, жменяй мазалістай
Загонам кідаючы зерне,
Надзеяй думкі назалістай
Да супакою не наверне.

Згадаць ня ўмоц, як ні варожа,
Каму ён сее свой палетак:
Ці сам пажне і зьмеле збожжа,
Ці нехта іншы зьесьць хлеб гэты.

*

На паграніччы ціха, сонна,
Хоць, як пруты, напяўшы жылы,
Па той і гэты бок нязгонна
Стаяць варожыя дзьве сілы.

Праз пушчы, пасекі, загоны,
На рубяжы крывавай славы,
Абапал высяцца кордоны,
Абапал блукаюць заставы.

Падчас вуркне мотоцыклетка,
Воз контрабандны пракульгіча,
Ды бзынкне куля злоснай сьведкай,
На знак, што тут вось пагранічча!

1926 г.

У ХОРАМАХ

Узносілі муры,
Каб княжыці ў мурах;
Ад зоркі да зары
Купаліся ў ігрох.

Зьвінела серабро,
І золата, і медзь;
На зло і на дабро,
На ўсё—ўсё ўмелі мець.

Ня ў страх ім ноч і гром,
Зямля, сьвет цэлы—рай;
Кані-арлы віхром
Імчалі з краю ў край.

Салодкі мёд пілі,
Жыць соладка было,
Забылі адылі,
Што йнакш жыло сяло.

9-XI 1918 г.

А ЗЯЗЮЛЬКА КУКАВАЛА...

Як на сьвет радзіўся Янка,
Як заплакаў многа-мала,—
Пела маці над калыскай,
А зязюлька кукавала:

Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Сьпі, саколiк! ку-ку, ку-ку!

Як падрос, падняўся Янка,
Як ганяць стаў ў поле стала,—
На жалейцы граў дзень цэлы,
А зязюлька кукавала:

Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Пасі статак! ку-ку, ку-ку!

Як вялікім вырас Янка,
Як стаў сеяць шчыра, дбала,—
За сяўбою пеў аб долі,
А зязюлька кукавала:

Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Сей палетак! ку-ку, ку-ку!

Як ні сеяў пільна Янка,—
Ўсё чагосьці не ставала:
Янка сеяў—людзі жалі.
А зязюлька кукавала:

Ку-ку, ку-ку, кінь дакуку!
Жаці будзеш, ку-ку, ку-ку!

Як старым-старым стаў Янка,
Як пазбыўся сілы ўдалай,—
Баіў байкі-казкі ўнукам,
А зязюлька кукавала:

Ку-ку, ку-ку! кінь дакуку!
Годзі баіць! ку-ку, ку-ку!

Як хавалі людзі Янку!—

Галасілі многа-мала:

— А нашто-ж памёр ты, сейбіт!..

А зязюлька кукавала:

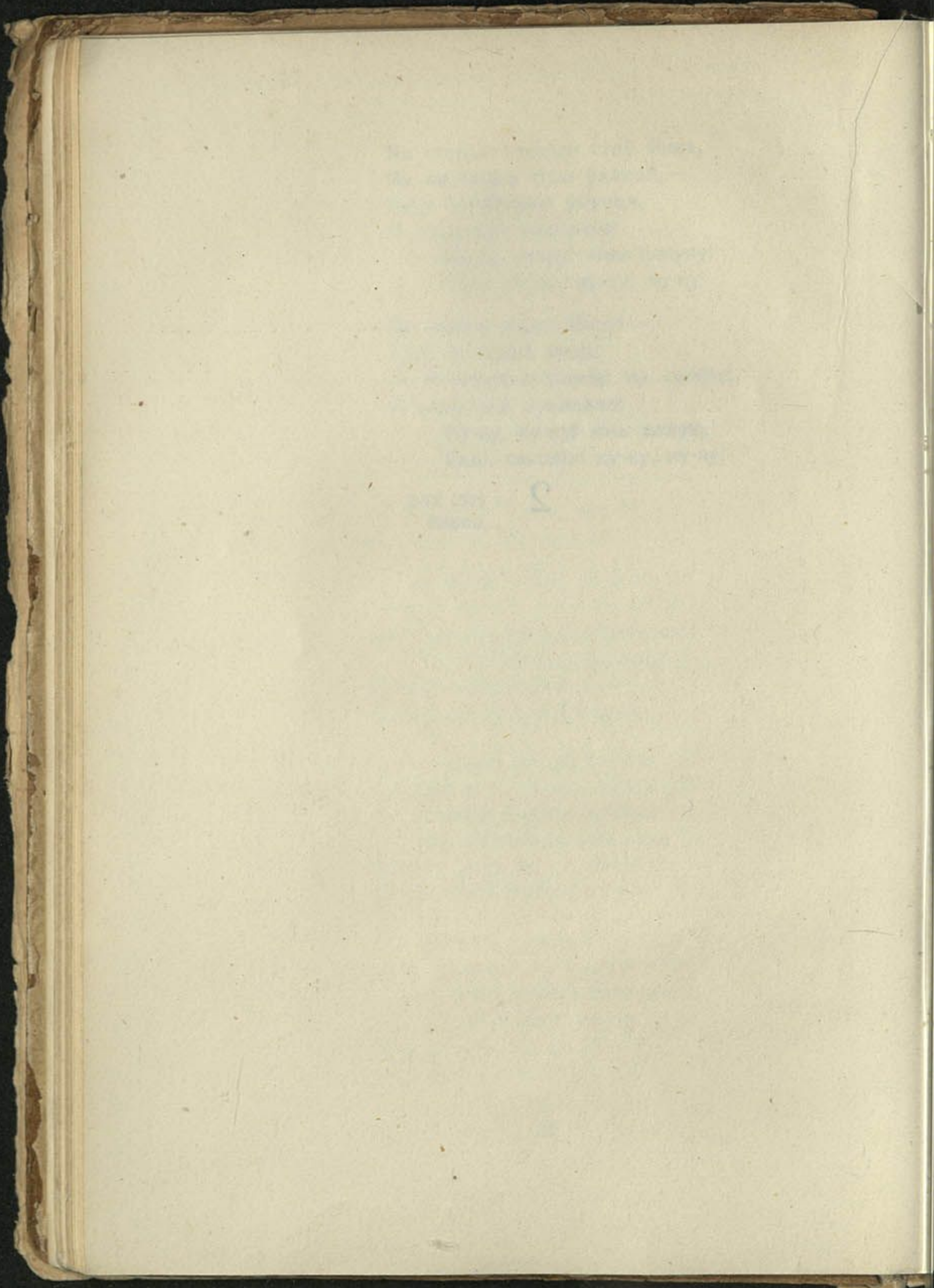
Ку-ку, ку-ку! кінь дакуку!
Сьпі, саколiк! ку-ку, ку-ку!

8-IX 1921 г.

Акопы.

О том же...
Ваша учредилка...
Согласно...
И так...

Мне...
В родных...
Лично...
Мне...

...О так! Я—пролетар!..
Яшчэ учорах раб пакутны—
Сягонья я зямлі ўладар
І над царамі цар магутны!

Мне бацькаўшчынай цэлы сьвет,
Ад родных ніў я адварнуўся...
Адно... ня збыў яшчэ ўсіх бед:
Мне сьняцца сны аб Беларусі!

1924 г.

З НОВЫМ ГОДАМ!

З Новым Годам, з Новым Годам!
З новай песьняй, з новай казкай!
Зачаруем мімаходам
Долі ходы думкай-краскай!

Кінем покліч гулка-звонны
Ад ваконца да ваконца,
Сьвет паклічам мёртва-сонны
Аж да сонца, аж да сонца!

Для унукаў, для праўнукаў
Расьцярабім сьцежкі-шляхі;
Хай пануюць над прынукай—
Каб аж к небу лёту ўзмахі!..

Над зямлёй зардзіць вясёлка
Посьле бураў, ліхалецьцяў;
Бацьку, маці жыць нялёгка,—
Хай-жа лёгка жывуць дзеці!

З Новым Годам, што крыніцай
Новай пойдзе ў пераходзе,
Беларуская зямліца!
Беларускі наш народзе!

1922 г.

ШЛЯХАМ ГАДОЎ

15-V 1905 — 15-V 1925

*Ад шчырага сэрца пасьвячаю ўсім,
хто добрым словам успомніў мяне
ў дзень юбілею.*

Як пацерку да пацеркі, за годам год
На шнур жыцьця ўсё ніжа, ніжа;
Адна з тых пацерак сьцюдзёная, як лёд,
Другая цёплая, як сонца летні ўсход,
А трэцяя—як той чарвяк з-пад крыжа.
Адна далей, другая сэрцу бліжай,
Адна, як кветка, а другая, як асот,
А ўсе вісяць на шыі...

Дваццаць толькі год
Прашло з тых пор, калі ў прадвесні,
Успомніўшы сваю бяду і свой народ,
Жывая думка зазьвінела буйнай песьняй.
А многа зьмен: за летам лета, за зімой зіма
Праз гэты час на беларускія нясьлі загоны:
Былі праблыскі і была благая цьма.

.....
Перш-на-перш дзевяцьсоты пяты год, калі законы
Маскоўскага цара на вісяльню вялі
Дзяцей скаваных Беларускае зямлі,
А там—рэакцыя чарнейшая ад ночы
Кроў выпівала з сэрца, асьляпляла вочы;
Калі здавалася, што гэтак будзе без канца

Гуляць нагайка над „забраным“ краем,
Што людзі „лепшыя“, як зблукшая аўца,
Той за маскоўскім, іншы за варшаўскім раем
Імкнуцца будуць вечным тым звычаем,
Што атрымалі ад прадажных продкаў,
Якія за шляхоцкія адзнакі,
Або за царскія чыны, ў прымакі
Плылі ў чужыншчыну сьляпой паводкай.

Далей... цары карон з сабой не падзялілі:
Год чатырнаццаты абліў крывёй зямлю,
І беларускія сыны на прадзедаў магіле
Ліць кроў пашлі за бацькаўшчыну, толькі-ж...

не сваю.

Палілі хаты ім і ў бежанцы, як жабракоў, пагналі
Туды—ў Сібір—жалобнай, сьлёзнай хваляй.
Бацькі і маткі там ад голаду каналі,
Ад роднага адлучаны дабра,
А дзеці іхныя кроў верна пралівалі
За веру рускую і рускага цара.

І рухнула вайна цароў за царскія кароны,
І іншы запалаў на сьвеце дым чырвоны:
Чырвоны сьцяг узняўся над Масквой,
Аж па-за межы водблыск гэты пакаціўся.
Рабочы тут пісаў закон жалезны свой:
Адважна, рызыкуючы працоўнай галавой,
Упобач з селянінам за ланцуг свой мсьціўся.
То рэволюцыя запела на ўвесь сьвет:
„Паўстань, пракляцьцем катаваны!“...

Ды ўсіх бед

Яшчэ ня ўсьпеў пазбыць край зрабаваны:
Зьняўцеку панскі конь пачаў нам гоні дратаваць.
І ўбачылі засмучаныя нашы вочы,
Як дні праяснасьці зьмяніліся на ночы,

Як зноў бізун па Беларусі стаў сьвістаць;
Крыві нявіннай пацякла рака,
Крывёй пажараў аблілося неба.
Так дзякавала панская рука,
Што некалі—ці трэба, ці ня трэба—
Мы паншчыну на іх рабілі, як маглі,
І хлеба лусты ім свае апошнія нясьлі,
А маткі нашы мамкамі для іх былі.

.....
Але мінулася і гэта зіхалецьце,
Хоць і ня ўсе ў сваю зышліся хату дзеці:
Адных магіла ўжо ня верне нам,
Другія і сягоньня іншым б'юць паклон багам,
Ад трэціх-жа гранічны слуп нас аддзяляе.
Відаць, што доля ўжо такая...

.....
Вось так шляхамі год дагэтуль я ішоў
З аднёю думкаю аб шчасьці Беларусі;
То блукаўся паміж абшараў і крыжоў,
То, як сланэчнік, к сонцу яснаму імкнуўся...
Сягоньня ўжо працерабіўся гэты шлях:
На гонях родных не пануе нелюдзь,
З душы спадае перад будучынай жах,
Да новага жыцьця сьцягі віднеюць.
На чорных пажарышчах дзён мінулых
Народ разбуджаны сабе сам ладзіць гаспадарку...
І веру, не прадасьць ён за чужую скварку
Ані сваёй зямлі, ані сваіх дум чулых.
Я веру, песень маіх кліч бунтарскі
Знаходзіць водгук будзе ў сэрцах братніх,
Як і дагэтуль голас мой пяснярскі
Не заміраў бяз водгульля астатнім.
Што думаў селянін, што парабак-работнік думаў,
Падслухаў іх і ў песьню шчыра пераліў,
А ўжо яны пад гоман вольных шумаў
Мне свой прыхільны водклік падалі.

Дык-жа шумі, красуй у волі, родны Край!
Зьвіні ў свой зvon, сялянска-пролетарскі зvon!
Сьпявай ты, Беларусь, у радасьці сьпявай!
Твайго Народу сёньня права і закон.

Май 1925 г.

Менск.

АКОЎ ПАЛОМАНЫХ ЖАНДАР...

На полеміку ў „Сав. Беларусі“ аб беларускай мове.

Акоў паломаных жандар,
Сьліўнём зарыўшыся ў нару,
Сядзіць расійскі чынадрал,
„Слуга оцечаству, цару“.

Ён сьніць былую моц і шыр:
Цары, царыцы, цэрквы, трон,
Пагромы, катаргі, Сібір...
О, Русь! Прымі раба паклон!

Табе такой служыць па гроб
Ня кіну я, і расьцярзаць
Ня дам дзяржаўнасьці „оплот“,
Цябе, „единую“, о, маць!

Здарма-ж двуглавы твой арол
Праз векі ў кіпцюрох трымаў
Мільёны ўбогіх хат і сёл,
Рабоў мільёны?.. Не, здарма!

У твой ланцуг былі, о, Русь,
Уплецены з усіх бакоў
Украйна, Польшча, Беларусь
І сотня іншых „языкоў“.

Цяпер, што бачу я кругом?
Пасад маўклівы збуран скрозь...
Рэспублікі!? ды з „языком“
З іх лезе кожная ўсур'ёз.

А ты, о рускі мой „язык“!
Мой „обшчарускі“, што з табой?
Табе слухмян быў мал, вялік,
Быў славен ты сваёй кляцьбой.

Табой сам самадзержац цар
Пісаў ланцужны свой закон,
Што маці-Русь есі жандар
Усёй Еўропы!..

І свой сон
Сьніць далей гэты царадвор,
Калі надыдзе яму дзень,
Ізноў пад лёзгат царскіх шпор
Свой распасьцерці чорны цень.

Ён, гэты скінуты сатрап,
Ня знае, што ў свабодзе жыць;
Яму дай вісельню, дый каб
На ёй „языкі“ ўсе ўшчаміць.

Не па нутру, як сьмерць, яму,
Што беларускае дзіцё
Бяжыць у сьцюжную зіму
У школку пазнаваць жыцьцё.

Спужаўся, што хлапчук ў лапцёх,
Напоўадзеты вёскі сын,
У роднай мове ўчыцца змог?..
О, стыдна, рускі „гражданин“!

Язык твой царскі ён табе
Ня выража, спакойны будзь!
Цябе тваім-жа у кляцьбе
Ён не забудзе памянуць.

Былых ня выклічаш вякоў
І ты, Масквы кароннай гразь,
Парваных ня скуеш акоў,
З якой брахнёю ня вылазь!

5-VI 1926 г.

Акопы.

І ПРЫДЗЕ...

прыдзе новых пакаленьняў
 На наша месца грамада
 Судзіці суд, ці мы сумленьне
 Жыцьцё прашлі, ці чарада

Зьняваг мінулых нас ня зьела,
 Пакінуўшы свой дым і чад.
 І мы па-даўнаму нясьмела
 Жылі ня ў лад і не ўпапад?

Ці аб свой гонар дбайна дбалі,
 І дабравольна, бяз прынук,
 Самі сабой не гандлявалі,
 Ня несьлі ў петлі дум і рук?

І ці пакінуці на памяць
 Мы песень гэтакіх змаглі,
 З якіх-бы можна было ўцяміць,
 Што мы свабоднымі былі?..

А ўжо свой выдасьць непадкупны
 Аб нас гісторыя прысуд,
 Калі аглядам гляне рупным
 І разьбярэ, ў чым справа тут.

У сьведкі запісы пакліча,
 Паданьні клікне ў час такі
 І ўсё паліча, пераліча...
 А суд гісторыі цяжкі!..

І засумуецца патомак,
Калі дазнаецца аб нас,
Што нейкі з нас хоць быў ня зломак,
А плечы гнуў у крук ня раз;

Ня йшоў з адкрытымі вачыма
У сьвет і сьцежкі не прастаў,
А ўсёй магчымасьці магчымай
Таптаў сьляды, сябе таптаў.

1926 г.

ПРАЗ ГУЛЬТАЙСТВА...

Праз гультайства, праз нядбальства
Шмат чаго гублялі мы:
Ад падданства, ад начальства,
Як начныя ніклі цьмы.

Сабе самі ўгаварылі,
Што ня ў моцы збыць бяды,—
Без падпалкі так варылі
Сабе кашу ў ненаўды.

Лазма лезьлі самі ў нерат,
Як-бы гнаў хто у каршэль,—
Тыц ды мыц—ні ўзад ні ўперад,
Зьбілі сьцежкі на кісель.

І ані, каб зварухнуцца,
Азірнуцца навакол,—
Заляглі, бы ў ступе груца,—
Той ня хоча, а той квол.

А ўжо час працерць, здаецца,
Вочы хоць-бы кулаком
І заняць у куце месца,
А ня недзе за вуглом.

Не хадзіць-жа век у прочкі
Ад сябе, ня знаўшы дзе;
Быць затычкай пустой бочкі—
Сорам вольнай грамадзе!

1926 г.

СЕЙ, ВОЛЬНЫ СЕЙБІТ!

Газэце „Беларуская Вёска“

Сей, вольны сейбіт,

Сей свой палетак!

А гэтак шчыра,

А дбала гэтак!

Сонца ўльле сілу

Вольным загонам,—

Зерне абойдзе

Шоўкам зялёным.

Вольна, як вецер,

На ўсю старонку

З коласам колас

Пачне гамонку.

Вольныя жнеі

Прыдуць з сярпамі,

Густа засьцелюць

Поле снапамі.

Людзі з няволі

Зьдзівяцца дзіўне

З вольнае працы

Ў вольнай краіне.

Зьдзівяцца людзі

І скажуць гэтак:

„Сей, вольны сейбіт,

Сей свой палетак!“

1926 г.

У ВЫРАЙ!

Гэй, вольныя птахі, саколія дзеці!
У вырай! Да сонца вясёлкавым шляхам!
Час сонца схапіці і сонцам ірдзеці
І зьведываць сьветы арліным узмахам.

Гэй, вольныя птахі, патомкі крывічаў!
Да неба! па зоры і гром пяруновы...
Час крыльце расправіць—пагудка ўжо кліча,
Ўжо віхры цярэбяць да шчасьця шлях новы!

Гэй, вольныя птахі, ўладарнікі песьні!
На шляхі, пад сьцягі красы і свабоды!..
Час вылецець к славе з пагібельнай плесьні
І песьняй агністай дзівіці народы.

1920 г.

БЕЗНАЗОЎНАЕ

1

Спачатку яно шалясьцела
Вельмі нясьмела,
А потым лізнула ваконца
Ціха, як сонца.

Назаўтра ўзьняло галасочак,
Нібы званочак,

Ды ў час празьвінела так далей
Збуджанай хваляй.

На трэці дзень чуцен быў гоман,
Хоць і надломан,

Але ўжо больш вольны, дасьціпны,
К сэрцу прыліпны.

А далей яно зашумела
Надта ўжо сьмела,
Аж водгульле ў сьветы пабегла
Здольна, разьлегла.

Па пушчах пашло бураломам—
Дома, за домам.

Бунтарскае грывнула слова
Аж ад аковаў.

Скаваная сіла паўстала
Бурай... навалай...
Надзелі чырвоныя кветкі
Нашы палеткі.

Во як пачалося ў нас ціха
Тое ўсё ліха,
Што на'т беларускія межы
Ўсталі з залежы.

Масты створылі спаленыя
Старыя капліцы
Палажаныя на вяршыні
Пад новым сьвятлом

Узводзілі будыніцы
На іхнім сьцягу і лад
Вароты не зачынілі
Прывольны і квітні і сьцяг

Іхнім іхнім з вяршыні
Вароты не зачынілі
Шы можа так пачаўся
Той наш сьцяг і сьцяг

Іхнім іхнім квітні і сьцяг
У заўсёдым іхнім іхнім
Іхнім іхнім іхнім іхнім
Сьцяг іхнім іхнім іхнім

Іхнім іхнім іхнім іхнім
Іхнім іхнім іхнім іхнім
Іхнім іхнім іхнім іхнім
Іхнім іхнім іхнім іхнім

Скляныя сідзі паўстаюць
Буды...
Малыя дзверы
Малыя дзверы
Во ян панавоў у нас ліка
Той...
Што...
2

Масты старыя спалены—
Старыя ланцугі;
Паложаны падваліны
Пад новыя сьцягі.

Узводзіцца будыніна
На іншы склад і лад...
Вароты не зачынены:
Прыходзь і кум і сват.

Ідуць, ідуць з аглядкаю,
Варожаць варажбу:
Ці доўга так пасьвяткуе
Той лад сваю сяўбу.

Яшчэ ня дрэме чорнае
Ў закутках груганьне
І душы непакорныя
Сачыць, як воўк ягнё.

Мяркуюць так і раюцца,
Ідучы сват і кум...
Ніхто не дакапаецца
Да іхных слоў і дум.

Ой, крыўда чалавечая,
Вякамі ты расла,
Пажарамі і мечамі
Паслася, як магла.

Калі-ж ты забабонамі
Пакінеш нас карміць,
Над роднымі загонамі
Пятлю крутую віць?!

Ой, была-ж бяседа, была
 Вельмі гучная бяседа!—
 Не адходзіла ад стала
 Плойма-чарада суседаў.

Як на рынак ці на кірмаш,
 Ад нядзелі да нядзелі,
 На каравай пшанічны наш
 Машкарой ляцелі, елі.

А маковае малако,
 Засалоджанае мёдам,
 Пілі смагла, ажна цякло
 Па губах іх мімаходам.

А закусвалі мёд і яду
 Гаспадыньскай ласкай ўдзячнай,
 Тут-жа дзьмуў дудар ў дуду,
 Каб было піць, есьці смачна.

Дый прышлося плаціць чарадзе
 Тэй за гэта баляваньне,
 Бо дарма такога нідзе
 Ня бывае частаванья.

Ой, пайшла расплата за доўг—
За яду й пітво адразу...
Задымеў, зацьміўся разлог,
Зварухнуў усю заразу.

Хто у рукі папаў—заплаціў,
Іншы ўцёк за многа міляў.
А найболей—кожны скруціў...
Так ня ўсе і заплацілі.

—шод до аталова адшася...
...увада отпа я чиз аб
...доледз адшася, адшася
...увада отпа я чиз аб
...шод до аталова адшася...
...увада отпа я чиз аб
...доледз адшася, адшася
...увада отпа я чиз аб

4

Было яно калісьці,
Калі, як жоўталісьце,
Жылі мы—ня жылі;
Ішлі дні без карысьці,
І сорама было выйсьці
У сьвет з сваёй зямлі.

Гнаў лісьце злосны вецер
Па полі, па ўсім сьвеце,
За вёску, за сяло;
На нас ляцела сьмецьце,
Бязладзьдзе, беспрасьвецьце,
Пятлю віло сіло.

І гэтакая слава,
Як пошасьці праява,
Буяла па людзях,
Пакуль жыцьцё ласкавай
Усьмешкай і забавай
Не асьвяціла шлях.

Забліскацелі лужы,
Бяда зьвілася вужам...
— Ідзе,—крычаць,—вястун!..

І ўзьняўся нехта дужы,
І кінуў кліч дасужы—
Як помста, як пярун.

Ад воклічу прарока
Схіснулася памрока,
Сьцяг падняла вясна,
І па зямлі шырокай,
Як можа зьмерыць вока,
Пабегла навіна.

Сяляне і сялянкі!
Цацанкі-абяцанкі
Збываюцца для вас;
Выходзьце на палянкі,
Як зоры, як заранкі,
І сейце ў добры час.

Мы ўсталі песьняй-казкаю
 Пад жудаснай павязкаю
 Мінулых чорных дзён
 І ў даль ідзем, хоць ляскае
 Зьвяр'ё ў кутох няласкаю—
 На дальшы кліча сон.

Але, але ня выламе
 Ні клыкамі, ні віламі
 Таго, што ажыло,
 Што ўскрэсла над магіламі,
 Над хатамі пахілымі—
 Мінуламу на зло.

Ня ўзяць рукамі голымі
 Таго жывога полымя,
 Што, нібы агняцьвет,
 Вясёлымі саколамі
 Над горами, над доламі
 Разносіць іскры ў сьвет...

А гоні ўжо узораны,
 І сілы распакораны
 Ад паншчынных бядот.
 Чакаюць стравы жораны—
 Зярнятаў незамораных,
 Чакаюць на ўмалот.

А лапці і анучыны
Адбэрсаны, адкручаны,
Нуда маўчыць ціхом;
Спраўляюцца заручыны
Вясельніцы засмучанай
З вясёлым жаніхом.

Лявоніха... Мяцеліца...
Бяз памяці вяселяцца...
— Гэй, дзьмі ў дуду, дудар!
Аколіца-аселіца
Пад ногі сонцам сьцэлецца...
Збудзіўся гаспадар!..

.. пайшла, і пайшла—
 Як-бы хто набаяў—
 Ад сяла да сяла
 Гутарка такая:

Беларусь на куце
 Ё хаце сваёй села,—
 Чарка мёду ў руцэ,
 Пазірае сьмела.

Сядзіць важна, сама
 Сабе гаспадыня,
 І прыбрана яна—
 Ніхто не закіне:

На галоўцы вянок
 З сініх васілёчкаў,
 А чырвон паясок
 Стан абвіў дзявочы.

Так сядзіць і глядзіць,
 Ці ўсё як трэба,—
 Трэба ўсім дагадзіць
 І соляй і хлебам.

А з тутэйшых музык
 Гучная капэля,
 Хто ў дуду, хто пад смык,
 Граюць ёй вясельле.

Так бубняць і гудзяць
На гэтай бяседзе,
А суседзі глядзяць,
Дзівяцца суседзі:

— То-ж яна з мужыкоў,
А як вышла ў людзі!
Як міне больш гадкоў,
Што-ж тады ўжо будзе?!

Зручна, гучна грай нам, грайка,
 Ад усіх рэж струн!
 Ня сьвісьціць ужо нагайка,
 Ня гудзіць бізун.

Селі макам усе тыя,
 Што нас, вольны люд,
 Не шкадуючы памыяў,
 Аблівалі тут.

Барын веку дажывае,
 Выгнаны Масквой,
 Пан Варшаву прапівае,
 Гонар панскі свой.

А мы самі, сабе самі
 Ёжо гаспадары,
 Малатамі і сярпамі
 Звонім да зары.

Нібы пчолы ў соты з мёдам
 Да свайго вульля,
 Мы вяртаемся дадому,
 Як адна сям'я.

На сход сходзімся і лічым,
 Ці усе прышлі,—
 Хто спазьніўся—прысьці клічам
 Да сваёй зямлі.

— Вы,— хтось кажа асьцярожна,—
Ня ўсе ў грамадзе...
— Гэй, дарогу, лях вяльможны!
Беларусь ідзе.

Грай-жа, грай нам гулка, грайка,
Ад усіх рэж струн!
Ня сьвісьціць ужо нагайка,
Ня гудзіць бізун.

*Газ. „Сав. Беларусь“ у дзень
выхаду яе 1000-га нумару*

Трэба далей славу, што ўжо тысяч
Раз вы слаўна баранілі,
Сьветазарнымі агнямі вышыць,
Каб ня шчэзла ў векаў пыле.

Бо цікае злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

*

Трэба біць, у молатаў біць тысяч,
Пакуль сталь яшчэ ня ўстыла,
Каб ня ўздумаў у гэты час лясны сыч
Засьмяцца з вольных сілаў.

Бо цікае злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

*

Трэба многа, яшчэ многа тысяч
Рук завабіць, рук спагадных,
Каб да сонца з сонца сьцежку высеч
І спачыць у снах прынадных.

Бо цікуе злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

*

Трэба, трэба дзён нямала тысяч
З беларускім сэрцам, думай
Мерыць сьветы, каб вышэй узвысіць
Вызваленьне наша з глуму.

Бо цікуе злосны вораг
Тых, што спыняцца ня ў часе
У сваім паходзе ў зорах
І задрэмлюць на папасе.

Яшчэ ня ўся работа зроблена,
 Ня ўсё жніво у нас пажата,—
 Яшчэ краіны стан пагорблены,
 Як быў, застаўся ён гарбатым.

Яшчэ дзесь здраднa ласка панская
 На беларускім едзе карку
 І круціць з подласьцю паганскаю
 На свой лад нашу гаспадарку.

Яшчэ там сыты гонар ласуе
 Дзявочу ўсьмешку беларускі,
 Даляры лічачы за касаю,
 Што з нашых зьдзёр палосак вузкіх.

Яшчэ там корна служаць мамкамі
 Сястрыцы нашы і сягонья,
 Ды стогнуць, мучацца пад клямкамі
 Браты, як некалі ў прыгоне.

Яшчэ ўспалаюць там паднебныя
 Чырвоным полымем пажары
 І будуць гінуць там патрэбныя
 І непатрэбныя ахвяры.

Пакінем спадчыну мы для патомкаў
Інакшую ад тэй,
Што ўзялі мы ад продкаў на абломках
Гісторыі сваей.

З інакшай думкай пойдзе ў сьвет і людзі
Патомак гэны наш:
Згібацца ўжо ня будзе і ня будзе
Піць з недапітых чаш.

Дасталі сьцежкі, ад якіх прапасьці
Маглі мы ў бяспуцьці,
А кінем бітыя шляхі да шчасьця,
Абы умець ісьці.

На продкаў плечах паўзрасталі вежы
Дзе торг вялі за нас,
А мы патомкам нашым кінем межы
Без ашуканскіх крас.

Яшчэ пакінулі нам асьляпленне,
Пашану да пакут,
А мы пакінем песьню вызваленьня
І вольны бацькаў кут.

1924 г.

АРЛЯНЯТАМ

1

Гэй, узьвейце сваім крыльлем,
Арляняты, буйна, бурна,
На мінулых дзён магіле,
Над санлівасьцю хаўтурнай!..

У маланках пяруновых,
З гулкім гоманам грымотаў
Для вякоў дыктуйце новых
Нячувалыя ясноты.

Вам сярпы і косы ў рукі
Ды мячы, каваны з сталі,
Далі буры завірухі,
Што тут вылі, бушавалі.

Цень мінуўшчыны праклятай,
Дзе бізун гуляў з нагайкай,
Зьмяціце вы, арляняты,
Сваёй новай сілай, байкай.

Ужо выбіла часіна
На вялікую прыгоду
Выйсьці з мутнай каляіны
Беларускаму народу.

Ў чарадзейным карагодзе,
Ў небасяжнае свабодзе,
Без аковаў, на прывольлі
Ўжо віхрыцца наша доля.

Вам на памяць Серп і Молат
Даравала доля,
Каб з вас кожны быў, як волат,
Ня гнуў плеч ніколі.

Каб здабытую свабоду
Зналі, шанавалі
І у цяжкую прыгоду
Ўсталі грознай хваляй.

Зашумелі, загудзелі,
Як віхор сусьветны,
Не праспалі у пасьцелі
Волі агняцьветнай.

*

Вам дасталіся ад продкаў
Сохі і бароны,
Каб вы ў час, пасьля паводкаў,
Вышлі на загоны.

І з'аралі сваю ніву
Шырака, глыбока,
Зерне ўкінулі шчасьліва,
Чыстае, як вока.

Каб рунела зерне тое
Весела, яскрава
Побач з вашай маладою
Сакалінай славай.

*

Вам пакінулі прадзеда
Гартаваны косы,
Каб вы з імі сонца сьледам
Вышлі на пакосы;

Каб касілі да упаду
Пустацьвет і зельле
Што сваім пякучым ядам
Труцяць кроў у целе.

Каб зьвінелі вашы косы
Над зямлёю соннай
Ад начных да ранніх росаў,
Звонка, векапомна.

*

Вам у спадчыне ад роду
Засталіся песьні,
Каб быць вашай асалодай
У жыцьця прадвесьні.

Каб вы пелі, ня сьціхалі
Ў радасьці і ў горы,
Гаманілі, нібы хвалі
У бурлівым моры.

Каб шоў гоман няспыняны
Ад поля да поля
І людзей яшчэ скавэных,
Заклікаў на волю.

1923 г.

ПІОНЭРСКАЕ

1

БУДЗЬ ГАТОЎ!..

Будзь гатоў ты, ваяка малы,
Ці-то рана, ці позна!
Лётна так, як арлы-сакалы.
Не чакаючы слоў
Ад прынукі пагрознай,
Будзь гатоў!

Колькі сіл сьцяг дзяржы ў кулачку!
Бо як здарыцца справа,—
Не драмаць, верна быць на чыку!
На ўбарону бацькоў
Піонэрскаю славай,
Будзь гатоў!

Не драмі, рэволюцыі сын,
У зьвяне, у атрадзе!
Ў бубен бі, песьні пей, кліч на чын!
А сястрыц і браткоў
Ня даць крыўдзе і здрадзе,
Будзь гатоў!

Не здарма, мой малы піонэр,
Ты—чырвоная зьмена;
Думкі, сілу гартуй на манер
Сваіх старшых бацькоў;
Стаць за волю нязьменна,
Будзь гатоў!

Беларусь спадзяецца з цябе
Мець свайго абаронцу,
Будзь жа ім, і ў жыцця барацьбе
Ўжо даросшы гадкоў
Яе весьці да сонца—
Будзь гатоў!

1926 г.

ЗАЎСЁДЫ ГАТОЎ!

Піонэр я малады, хоць куды!
 Ня смучуся, сьмяюся, вясёлы;
 Я ня знаю ні бяды, ні нуды,
 Бухну ў бубен—і пашоў, і пашоў...
 Пераскочыць і горы, і доли
 Заўсёды гатоў!

За свабоду я пайду хоць у вір,
 Бо я вольны, як вецер, як птушка,—
 Дзядзька Ленін мне адно—правадыр.
 За працоўны народ проць акоў
 Выйсьці з песьняй сваёй весялушкай
 Заўсёды гатоў!

Не баяліся браць барыкад,
 Як няволі ішлі крышыць сьцены...
 Я таксама разбураць стары лад,
 Дзе застаўся ад мінулых вякоў,
 Састарэўшым ваякам на зьмену
 Заўсёды гатоў!

Хоць бабулі мне бурчаць, не маўчаць,
 Што з багамі ніяк ня міруся...
 Чым папала, я гаціць буду гаць;
 Я ня толькі ваяваць проць багоў,—
 Нават чорта ганяць з Беларусі
 Заўсёды гатоў!

Падрасьці-б мне, як мага найбардзей,—
Паказаў-бы сваю моц і сілу!
Сьцеражыся ўжо тады, ліхадзей!
Бараніць ў кожны час без адмоў,
Як быў, буду красу волі мілай
Заўсёды гатоў!

Вось які я, піонэр, хоць куды!
Ня смучуся, сьмяюся, вясёлы;
Я ня знаю ні бяды, ні нуды,
Бухну ў бубен—і пашоў, і пашоў...
Пераскочыць і горы, і доли
Заўсёды гатоў!

1926 г.

АД МЕНСКІХ ДЗЯЦЕЙ

На прывітаньне IV Усебеларускага Зьезду Саветаў

1

Ад дзіцячай згоднай, буйнай,
Зацьвітаючай Комуны
Чэсьць, прывет вам, дэлегаты
З беларускіх ніў і хатаў!

Гэй, работнікі, сяляне!—
Мазыране, Бабруйчане,
Ігуменцы і Случчане,
Ды Барысаўцы й Мянчане!—

Беларусы вы бяз плямаў,
Беларусы мы таксама,—
Хай на нашым на загоне
Век ніхто нас не разгоне.

Вы ўжо сталы, мы—йшчэ малы,
А як вырасьцем, удала
Ўсе к вам пойдзем на падмогу
Церабіць к сьвятлу дарогу,—

За тым шчасьцем у дагонцы
Пойдзем, пойдзем аж да сонца.
Гэй, работнікі, сяляне,
Беларусі грамадзяне!

Таварышы дэлегаты!
 Для нас сягонья сьвята,
 Што вы папрыяжджалі,
 Каб жыў Савет наш далей.

Ад сэрца вас вітаем!
 Кіруйце нашым Краем,
 Каб нашай Беларусі
 Жылося ня ў прымусе.

Дамоў-жа хто паедзе,
 Скажэце там суседзям,
 Што мы, Комуны дзеці,
 Жыць хочама на сьвеце.

Што хочам грэці плечы,
 Як там у вас ля печы,
 Ды ласаваці часам
 Яечню і каўбасы.

Што трэба нам сьвятлічкі,
 Кашулькі, чаравічкі,
 Настаўнікі і кніжкі
 Ды іншыя „ізішкі“.

Што як мець будзем гэта,
 То на другое лета
 Вам прыдзем памагаці
 Араць, касіць і жаці.

Дык не забудзьце дзетак,
 З палеткаў вашых кветак,
 Як вернецесь дахаты,
 Сябrotchкі дэлегаты!

Менск, 1923 г.

ДВА СЪВЕТЫ

1

ДЗЕД

Сёрбай, дзеду, сёрбай
Крупнік ды зацірку,—
Пабрыдзеш бо з торбай,
З торбай дзірка і ў дзірку.

Закарбуй на бірку,
Што на гора спор быў,
Спорна год нацыркаў,
Дарабіўся горбу.

Высьвідраваў корбай,
Вырыў плугам-кіркай
Баразьністу ворбу
Тры аршыны шыркай.

Выцерпеў прыдзіркаў,
Што і мор ня сьцёр-бы,—
Стар і мал век гыркаў:
— Сёрбай, дзеду, сёрбай!

УНУК

Дзедаў ўнук-гарэза,—
Як шмель чапурыцца,
Ўсе-б платы парэзаў,
Плот яму—макрыцца.

Ён не спакарыцца,
Як сам рымскі цэзар,—
Хто супроць—кастрыцай,
Бахне і з „абрэза“.

У руках жалеза
Жарам заіскрыцца,
Не ўпляце дзярмезаў
Яму і цямрыца.

Як ёсьць чым прыкрыцца—
Багацей ад Крэза...
Выйдзе ў сьвет крыніцай
Дзедаў ўнук-гарэза.

1926 г.

ДЗЕ СТАЯЎ ДВОР ПАНСКІ...

Дзе стаяў двор панскі
Грознаю пікетай
І паны спраўлялі
Гарцы ды банкеты,—

Там цяпер красуюць
Выселкі, пасёлкі,
А іх аздабляюць
Сямі-цвет вясёлкі.

*

Дзе стаяў на полі
З бічам прыганяты
І ганяў прынукай
Змучаных аратых,—

Там цяпер бяз страху
З выглядам малойца
Новы вольны сейбіт
Братаецца з сонцам.

*

Дзе палац быў панскі,
Дзе жыцьцё йшло пуста
І гняздо зьвівалі
Вызыск і распуста,—

Там цяпер парадак
Іншы разгарнуўся:
Сочаць веду дзеткі—
Кветкі Беларусі.

Ліпень 1926 г.
Акопы.

ДЗЬВЕ СЯСТРЫ

На тутэйшай зямлі
Дзьве сястрыцы жылі,
Як забытыя ў лесе каліны;
Жыватворных крыніц
Ня было для сястрыц,—
Яны вялі і сохлі націнай.

Як надыздзе вясна,
Ў чыстым полі адна
Аж да восені сілы губляла,
А сьцюдзёнай зімой
У хаціне курной
Кужаль прала, снавала і ткала.

А другой з году ў год
Выядаў, як той крот,
Дым фабрычны дзявочыя вочы;
А дзявочу красу,
Нібы тую расу,
Піў цагляны падвал цёмнай ночы.

Сярод гора і мук
З працыгнулася ў крук
Так адна, як ад ветру каліна,
Ды пяяла з нуды,
З непацешнай бяды:
Ах ты, доля-няволя жанчыны!

А другая ў людзей
Гадала дзяцей,
Не зазнаўшы прасьветнай часіны,
Ды таксама скрозь сон
Чуцен быў яе стон:
Ах ты, доля-няволя жанчыны!

Ой, настаў ужо час
Пашукаць іншых крас,
Як дагэтуль вы мелі, сястрыцы!
Голас ваш малады,
Адчураўшысь нуды,
Забурліць хай бунтарскай крыніцай!

Годзе кіснуць, марнець,
Песьні смутныя пець,—
Ладзіць новую час гаспадарку!
Казкі новыя ў сьвет,
Дум палаючых цьвет
Кінь, сялянка, з сястрой пролетаркай!

6-X 1924 г.

НАШ ЛЕТАПІСЕЦ

*Пасьвячаю Ё. Ігнатоўскаму
ў дзень пятнаццацігодзьдзя
яго культурна - грамадзкай
працы на ніве Беларускай.*

Пад нашэпты пушчаў-бораў,
Пад напевы завірухаў
Летапісец творыць творы,
А ты слухай, шчыра слухай.

Беглі векі, як ручаі
Паміж нашых сьцежак, межаў,—
Чужаніца байкі баіў,
А ён толькі праўду рэжа.

Як жылі, як вечавалі,
Як пасья былі ў прыгоне,
Адаб'е, як у крышталі,
Летапісец наш сягонья.

Думкі мудрыя ён піша,
Нібы пацеркі з бурштынаў,—
Як пазбыцца лішніх крыжаў,
Як падняць дабро краіны.

Вызначае шлях наперад—
Дзе, кудой ісьці нам лепей,
Каб ня ўпалі зноў у нерат,
Каб палон не ашчарэпіў.

.

І ўзбуялі нашы людзі,
Пачалі ўвысь голаў высіць...
Зручна жыць на сьвеце будзе,
Калі ёсьць свой летапісец!

12-XI 1924 г.
Менск.

ЦІШКУ ГАРТНАМУ

*У пятнаццатую гадавіну яго
шчырай пяснярскай працы на
карысьць беларускага працоў-
нага люду.*

Многа поля з добрай доляй,
Нешчасьліва і шчасьліва,
Праляцеў ты, мой саколе,
Па-над роднай нашай нівай,

У сьвітаньне, у прадвесьне,
З непамернай гордай сілай
Пела бура табе песьні,
Думкі бурныя будзіла.

І мацнелі твае крыльлі,
І мацнеў дух неўгамонны,
А вясёлкі шлях сачылі,
А маланкі слалі ўклоны.

Яснай зоркай з-пад аблокаў
Азіраеш пуцявіну,
Па якой ты ненарокам
Мкнуўся к сонцу бяз упыну.

Нікнуць чары ў пору гэту,
З воч спадае асьляпленьне,
І законы піша сьвету
Людзкай праўды вызваленьне.

Гэй, ляці, саколе, далей
Па-над буйнай Беларусы!
Ня спыняйся ў векаў далі
І ня гніся, як ня гнуўся!

21-IX 1923 г.

ШІШКУ ПАРАТКАМУ

У гэтым годзе састанешыся
з тым, хто быў у цябе
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі

Многа год у вяселлі
дзяржавы і вяселлі
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі

У вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі

І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі

У вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі
у вяселлі, у вяселлі

І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі
І вяселлі, у вяселлі

ЦІ ХТО ДУМАЎ...

Цішку Гартнаму

Ці хто думаў, ці хто сьніў
Таму дваццаць зім і лет,
Што капыльскі наш гарбар
Гэтак слаўна выйдзе ў сьвет.

Так бунтарна апяе
Жыцьця новага сяўбу—
І змаганьне беднаты,
І рабочых барацьбу!

*

Ці хто думаў, ці хто сьніў,
Лапці носячы й рызьзё,
Калі ўсерасійскі цар
Наш народ таптаў з гразёй,—

Што рэспублікі сваёй
Мы уздымем вольны сьцяг,
Абвясціўшы ўсім, усім,
Што цары ўжо нам ня страх!

*

Ці хто думаў, ці хто сьніў
Таму дваццаць лет і зім,
Што ня хто, а той гарбар,
Каб гучэў саветаў гімн,—

Для свабодай БССР
(Не для іншай там якой)
Ён прынёс народу дар
Сваёю ўласнаю рукою!

Сьнежань 1928 г.
Менск.

ПАЗВАЛІ ВАС

Эўропэйскія дзяржавы пастанавілі
запрасіць на міжнародную нараду ў
Геную т. Леніна.

(З газэт 1921 г.).

Пазвалі вас на пір піроў,
Пазвалі вас за волю стаць
І далі ўладу путы рваць,
І далі ўладу біць цароў,—

Зрабілі з вас гаспадароў.
І вы з рабоў пайшлі ў цары...
— О, каб ня ў краты толькі з крат!?
Паклон аддаў вам азіят,

За ім Эўропы жыхары
Шлі к вам праз морскія віры...
Але ня ваш вітаць шлі сьцяг:
З сваёю воляй шлі на вас...

І не дайшлі—зышлі на час
Праз белы й чорны морскі шлях.
А вам ня страх, а вам ня страх!..
Чатыры годы крок у крок

Тварыць вы шлі і кроў лілі
Сваю, чужую па зямлі...
Расьлі магілы.. зваў прарок...
Рос вашай моцы блеск і мрок.

І ўсё вы ўзялі, ўсё як ёсьць:
Фабрычны дым, сяўбы загон
І панскі двор, і царскі трон...
Ды стала ўсё вам гэта ў злосьць...

У хлебе восьць, у горле косьць.
Сабою самі ўстаць з руін
Вам не хапіла смагі, сіл,
І вось к вам вылез цень з магіл:

Крывавы грош і „гаспадзін“,
А іх закон адзін, адзін.
З-пад ног, з утоптанай нары
Паўзе ўжо збэшчаны павук

І ў сто, у сто кагцістых рук
Хапае вас рабы-цары,—
Як-бы ўжо вы не ўладары...
Вы ўладары... Яшчэ жар-цвѣт

Бунтарскіх дум у вас ня згас:
Эўропа кліча ў госьці вас:
Пад рогат Пірравых пабед
Саветы кліча на „савет“.

1922 г.

НА СЬМЕРЦЬ СЬЦЯПАНА БУЛАТА

Задрамаў ты з доляй, з хвалай,
Жвір халодны прыгаруніў...

Ой, скасіла ня спытала!..

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Ты хапаў за косы сонца,
Думаў думку аб пяруне,
Што дух збудзе ўсёй старонцы...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Як сіроты, забытымі

Цэп з касой вісяць у пуні,—

Хто-ж на ворага іх здыме?!

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

Сьвет узяняўся, схамянуўся...

Вер, свабодны вецер дуне

І над беднай Беларусыяй!..

— Сьні таварыш, аб Комуне!

Забуяе ў славе буйнай,

Зазьвініць залатаструньне

Родны Край адчэй комунай...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

На магілцы валатоўцы

Зарунеюць кветак руні;

Зайдзе сонца, ўзыйдзе сонца...

— Сьні, таварыш, аб Комуне!

9-VIII 1921 г.

З УГОДКАВЫХ НАСТРОЯЎ

1

Як пабег тады той
Вокліч ды па хатах...
— Гэй, на сход сыходзься!
Дзень ідзе расплаты.

Выпала часіна
Падвясці зьлічэньне
Крыўды векавечнай,
Вечнага цярпеньня.

Помстай за зьнявагу
Ды за катаваньне
Дзякаваць удзячна
З вечара да раньня.

Кузьні і палеткі
Чысьціць днём і ночай
Ад крыві мужыцкай,
Ад крыві рабочай.

Хай дымяць пажары
Тут і там крывава,
Каб было скрозь відна,
Як ідзе расправа.

.....
І ўздрыгнуў сатрапа,
Задрыжэў багаты,
Як пабег тады той
Вокліч ды па хатах.

„Ад тайгі да Брытанскіх марэй“
 Ходзяць ходам бунты;
 Ад магнацкіх, ад панскіх дзвьярэй
 Затрашчэлі шпунты.

Уцякай, хто пад пухам апух,
 Падкасаўшы полы!
 Бо збудзіўся збунтараны дух,
 Бо йдзе босы, голы.

Як увысі ў вырай плылі,
 Гагаталі гусі,
 А ўнізе гнуўся лес да зямлі,
 Нібы старац гнуўся.

Дзе сякуць, там лятуць шчэпкі проч,
 Соладка ці горка;
 Дзе прапала кароўка за ноч,
 Прападай вяроўка.

Ірзуць коні, калёсы скрыпяць
 Ад Дону да Бугу,
 Калі гнаць, то ўжо гнаць аж у гаць,
 Расьпінай папругу.

Ня прыставіш да сьценкі, цябе
Аж да дзьвюх прыставяць,
І ніхто ні ў мальбе, ні ў кляцьбе
Ад пятлі ня збавіць.

Гэй, каваль! Дзьмі ў мяхі, а сталь грэй
Да самага грунту!..
„Ад тайгі да Брытанскіх марэй“
Ходзяць ходам бунты.

Ня елася, ня спалася,
Куды там падвяселіцца!
Як гэта раскілзалася
Чырвоная мяцеліца.

Ідзе моц непакорная,
А сьледам — кпіны, гоманы,
Як тыя дымы чорныя
Над пушчаю паломанай.

Шушукалі, хіхікалі
Падсуседзі дасужыя,
Назад вярнуцца клікалі—
З натугі, бач няджуае.

— Куды вам лезьці з віламі?
Так пальцам з боку тыцкалі
Як выйдуць проць з крапіламі
Ды з кулямі англіцкімі.

Ня справіць вам уходзінаў
На новае паселішча,
А сьцежка вамі пройдзена
Абярнецца ў папелішча.

Супроць сусьветных правілаў
Ня вам ісьці з паходняю...
Так сыкала, так правіла
Падсуседзтва прыгоднае.

Уцякала за ночкаю ночка
 За горы,
 Паласкаліся ў росах чырвоных
 Разоры

Запалялася сонца аб сонца
 Агніста,
 Пасыпаліся косьці пасыпкай
 Вячыстай.

Расыпаліся прыскам палацы
 І вежы,
 Гудам водгульле-рэха ляцела
 За межы.

А з-за межаў—чужынцы, як злыдні
 На пашу,
 Каб суняць вызваленьне і помсту
 Паўстаўшых.

Тры-чатыры так восені шчэзьлі
 Руінай,
 Як змаганьне ішло пераможна,
 Няспынна.

Уцякала за ночкаю ночка
 За горы,
 Паласкаліся ў росах чырвоных
 Разоры

5

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнелі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

Сустрачалі маткі, сёстры
І з блізка, і з даля,
Адны плакалі ад шчасыця,
Другія ад жалю.

Падлічалі, вылічалі,
Щмат не далічылі...
Ой, вяліку дань аддалі
Варожае сіле!

Ля гасьцінцу, ля дарогі
Курганок віднее,
А на ім штогод вяночак
З беленькіх лілеяў.

Не забылі добры людзі
Ваяка за долю,
Што злажыў сваю галоўку,
Як травінку ў полі.

Не забылася дзяўчына
Курганка ля шляху:
Кожны год вянок прыносіць
І кладзе бяз жаху.

Зацымбалілі цымбалы,
Забубнелі бубны,
Як вярталіся з паходу,
З бойкі вельмі труднай.

6

На дзесятыя угодкі,
Хоць ноч доўга, дзень кароткі,—
Разважае ўвесь народ,
Які вышаў умалот.

Дзе якое было жніва,
Ці ўрадліва, ці шчасьліва;
Суды судзяць так і сям,
Хто прасьцей, хто накасяк.

*

На дзесятыя угодкі,
Паламаўшы загародкі,
Меншы, большы гаспадар
З перамогі цягне дар.

Той сноп жыта, той аўчыну,
Той шасьцерню на машыну,
А кум—куму, свату—сват:
Хай жыве ўжо новы лад!

*

На дзесятыя угодкі
Варма вараць мёд салодкі,
А па мёдзе—рукі ў бок
Ды у скокі крок-у-крок!

Скача горад, скача вёска,
Адно іскры з-пад падноскаў...
Скачы, ўнуча, скачы дзед,
Ад пабедаў да пабед!

29-X 1927 г.
Менск.

ЛЕТАПІСНАЕ

Пасьвячаю дзесяцігодзьдзю БССР

На магілах ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

.

Былі годы няволі,
Былі жудкія годы,
Людзі ў ёрмах марнелі
Без шчасьлівай прыгоды.

Вогаг польскі і рускі
Шчыра множыў курганы, —
Ня было Беларусі,
Толькі быў „край забраны“.

Расіяне, палякі,
Ды французы і швэды
Беларускай крывёю
Палівалі край гэты.

Былі жудкія годы,
Яшчэ горшых даждалі,
Як вайны усясьветнай
Пракаціліся хвалі.

Бітву ўзьнялі цараты
За таляры і троны,
Безьліч кінуўшы люду
Ў прадсьмяротныя стогны.

І пакрылі руінай
Нашы землі і хаты,
А народ зрабавалі,
Як разбойнікі-каты.

...Што за хмара такая
Пхнецца, як вокам кінуць?
Беларускі люд бедны
Пабрыў „бежанцамі“ гінуць.

Р э в о л ю ц ы я !

В о л я !

Верх узяў пролетары...
Беларусь, як жабрачка,
Брыдзе з „бежанства“ хмарай.

Сьцяг чырвоны над Менскам,
А з ім—гімн міжнародны...
Абвяшчэньне саветаў:
БССР быць свабоднай!..

А паляку ня сьпіцца —
З боем прэцца, як змора —
Яму панскую Польшчу
Дай „ад мора да мора“.

Арол белы над Менскам,
А з ім польскія дары:
Катаваньні, пагромы,
Шыбяніцы, пажары.

Адступіў урэшце вораг,
Але ў спадках пакінуў
Папялішчы ў сталіцы
І руіны, руіны...

А далей, як бы мала
Усіх гэтых няшчасьцяў:
Рыскі мір перарэзаў
Беларусь на дзьве часьці.

За слупамі з арламі
Беларусы пад панам,
Далей ёрмы валочуць,
Звоняць гулка ў кайданы.

.

На магілах ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

.

Беларусь, маё сэрца,
Залатая краіна,
Як нявольнік з няволі,
Паўстаеш ты з руінаў.

За будынкам будынак
Як той лес узрастае.
І замежны парадак,
Як лазою хістаеш.

Ты прывабіш сабою,
Сваім ладам зарнічным,
Беларусь з-пад прыгону,
З-за слупоў пагранічных.

Безаглядна, няспынна,
З маладняцкім разгонам
Думкі новыя й долю
Нясеш нашым загонам.

Зарунеюць палеткі
Рунью буйнай, сачыстай,
Людзі працу ўшануюць
Бяспрыгонна, ўрачыста.

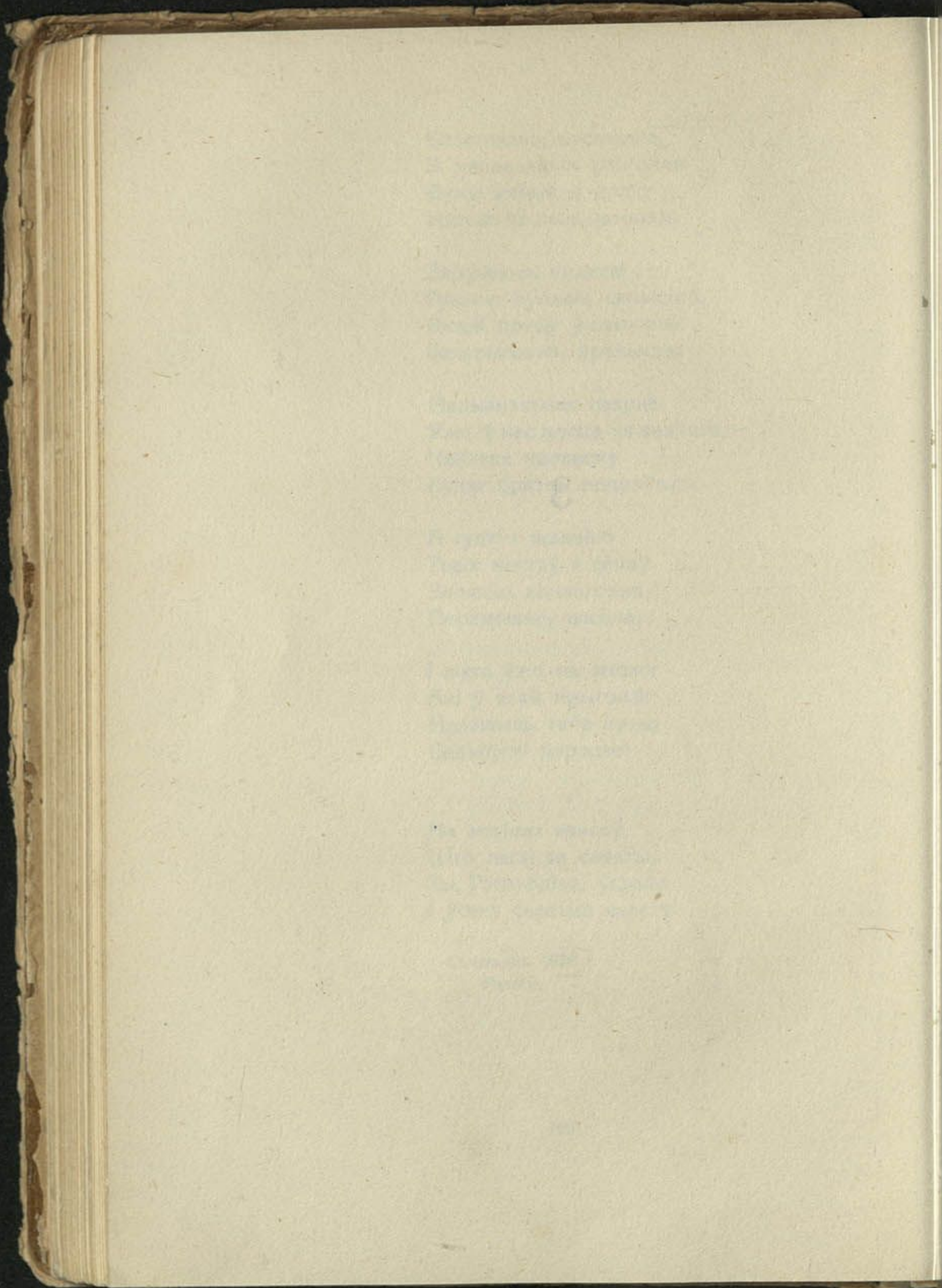
Нацыянальная сварка
Ужо ў нас месца ня знайдзе,—
Чалавек чалавеку
Будзе братам папраўдзе.

А гудкі і жалейкі
Тваіх местаў і сёлаў
Запяюць адназгодна,
Пераможна, вясёла.

І ніхто ўжо ня зможа
Ані ў якой прыгодзе
Налажыць табе пумы,
Беларускі народзе!

.
На магілах ваякаў,
Што ляглі за саветы,
Ты, Рэспубліка, ўстала
І ўсяму сьвеціш сьвету.

Сьнежань 1928 г.
Менск.

ЛЕНІН

ПОЭМА

З украінскага — В. Полішчук

Калі загудзе мілагучна гудок па-над месам
— Малая фабрыка,
Калі зараве лятучы ўсё вышэй і вышэй
Аж да рыку атляснага, басам
— Ліцейны завод,
Калі завярэшчыць трыма галасамі
Медны боль паравозу, зарэзанага на вакзале,
І коміны па небе кучаравыя раскінуць хвасты —
Тады работнікі масаю, гуртам
Ідуць на работу, —
Што яны думаюць? — хто іх разьбярэ...

*

Але калі гудок гнеўна хапае паветра,
То захлынаецца хрыпам, як схоплены раптам за
горла,
Калі перарыўчасты і заўзяты роў яго,
Маўляў разрываюцца лёгкія ў грудзях,
То падымаецца, то апускаецца, як той крылаты
агромністы грыф,
А потым уніз адкідае хвасты
Цяжарністых зыкаў,
Што недзе губляюцца ў полі

Ці ў ночнае цемры, —
О, тады работнікі зрываюцца па сваіх каморках
са сну,

Выбягаюць з баракаў, з пасёлкаў
І лятуць, як мага, у завод:
„Нешта сталася!..“

Тады іх ня спыняюць ні стрэлы гарматаў,
Ні зык болю зубнага куляў варожых.
Яны арганізавана ў адзін ўсе сьціскаюцца жмут
Пад жалезнымі жэбрамі гмаху-заводу.
Што налягае асьветленай шкляна-бэтоннай за-
сновай.

На ночную цьму, —
О, тады хрыпла крычаць аратары,
Падчас злавешча шэптамі асьцерагаюць,
А часам выпускаюць галасы
Пад рыштаваную столь чайкамі,
Тэнарэвымі чайкамі, чайкамі лятаць.
Клічуць работнікаў:
„Прышоў час“,
Час выступаці ўраз
Проці царату,
Проці ворагаў працоўнага люду,
Юнкераў, бандытаў і узурпатараў.

*

Гэй, дый павыганялі-ж усіх,
Што павукамі былі зачаліся
Пад апекаю згодніцкага ўраду.
А кастрычнікаўскае чырвонае лісьце асін
Шапнула рабочым параду,
Аж само затраслося,
Спужалася,
Паляцела, як галовы з плеч.
Ой, пілі-ж віно дый чырвоны сок!

*

Нічога, што заводы зялом зарасьлі,
Стаў аблог,
Але дух паўстанчы, дух перамог.
І вось
Патроху
Пачалі прачынацца гудкі,
Зноў склікаці да працы.
Там адзін,
Там праз тыдзень другі,
Трэці цераз месяц аж вунь дзе азваўся —
Усе прачнуліся...
А хлопцы надзею гадуюць:
— Ды яно як так пойдзе,
То хутка задыміць і домна.
Эгэ, кажуць, жывём:
Трубны падняўся...
Але-ж, ды яно й Ганка таго...
А наш цераз месяц і бяз буржуяў пойдзе.
Так, пасуваецца гаспадарка Леніна.

*

Як места ў вострых комінах усё
Ў тумане варыцца халодным,
Як вежы на царквох галодных
Ў сабе хаваюць сонца адбіцьцё,
Калі ў дасьветнай коміны пары,
Як шчуповы зубы вялізарны,
Хапаюць неба угары,
А паміж іх раздутыя веж пухіры
Блішчаць, наліты гнільлю марнай;
Калі гудкі пераказалі
Свой ранічны ўжо „войча наш“,
І йдуць работнікі ў жалезну залю
Да чыгуновых чаш,
Дзе варыва клякочыцца агнёвае,
Нам праракуючы ўсім жыцьцё новае,—

Тады скрозь бегаюць па месту хлапчаняты,
Разьлепляюць газэты й тэлеграмы.
На ўступе: супынілася адна вайна праклятая,
Але йшчэ соткі горшых перад намі:
Йшчэ Дон гартуе шаблю,
Йшчэ йдуць чэха-славакі,
Але гарачае работніцкае сэрца
Ня стане больш драмаць...
Бібула рыжая на сьценах,
А літары, як вераб'і,
Крычаць рабочаму у вочы,
Што сіла ўся ў яго руцэ.
Каля заводу на даскох таксама—
Заклікі „Правды“, што патрэба йсьці
Да новых сьветлых пажараў
Аж да комуны, як сусьветнай людзкай мэты.
А побач
На сівым замурзаным шматку
Крывулямі накручана зялёнымі,
Што сёньня а гадзіне сёмай
У Аляксандраўскім Народным ДOME
Даклад таварыша Леніна.
І йдуць работнікі праз дошкі у вароты
Туды, дзе пасы і дзе трыбы шыпацяць.
Ляжыць на кожным з іх часьціна работы,
Як рэволюцыі пячаць.
Зіркае кожны на табліцу,
Успамінае голад той і рэволюцыю;
А як пасья работы выйдуць ланцугом на брук,
Дык кожны ў народом захоплена сьпяшыць,
Каб яркімі навінамі ўпіцца.

*

Нядаўна разагналі Устаноўчы Збор
(Быў старшынёй эсэр Чарноў).
Як сала на агні, скварчэліся пасья таго прамовы
У Цэка ПСР:

„Пакажам мы бальшавіком,
Як выдумляць паганую гульню ізноў.
А за народну кроў і за Устаноўчы Збор —
Кроў!“

І пастанова:

„Леніна забіць!“

Халодны пот на зьбеленых ад злосьці тварах
І ліхаманка у руках.

Калі мігаюць вогнікамі вочы
І лыпаюць, як пасткі зрэнкі,
Што можа вось-вось і накрываюць —

Ня змогуць расплаціцца,

І усяму наступіць крах,

Народная загіне праўда,

Як гром далёкі у гарах.

*

— Дык Леніну за гэта што?

Спытаўся правадыр баявікоў.

Усхамянулася тут Іванова —

І праняслося: сьмерць!

— Хто — за?

Нэрвова з цішыні

Ўверх падняліся рукі.

Раз, два, тры... Ўсе!

— І так, таварышы-баявікі:

Сягонья, першага чысла,

Забіта Леніна.

І далі дырэктывы:

— Найлепей, хай заб'е рабочы,

Каб паказаць на цэлы сьвет,

Што важнакоў фальшывых

Ня хочуць самі пролетары —

І зьнішчаюць.

Такая думка Гоца і Цэка —

І я так раю:

Дык на Усова ці Казлова
Кладзецца, думаю, высокі гонар.
Набоі ёсьць.
Хто забірае слова?

*

І злыя вочы, хмурья крыху
Пад цёмнаю паветкай змкнутых броваў,
Спадлоб'я глянулі, як зьмеі,
Як быццам шэрай сталяй зварухнулісь.
То выйшаў Усоў,
Як сіла шэра-жоўтая рабочых мас.
На твары маладым
Асеў пясок жыцьця—
І стаў зямлісты колер.
На безбародым і бязвусым твары
Мужчыны год мо' з дваццаць сем
Упарта выступалі скуліцы,
Што звужваліся к нізу
На востры падбародак.
І вось на гэтым твары
Ад слоў правадыра баявікоў
Пабеглі кроплі поту.
Прайшоў яшчэ уперад.
— Згаджаюся!—
Сказаў.

*

А потым парасткі куль алавяных,
Што прарастаюць
З насеньня пораху і дынаміту,
Як маладыя дзе шпарагі,
Надрэзалі, каб атруціць.
Нацыркалі прыправы,
Якая у сабе глыбока затаіла
Сьмяротную хэмічную формулу
На нямінчую лютую сьмерць

Кіраўніку жывому
Саўнаркому.
Усоў прышоў ў народом.
Было йшчэ рана—ён зайшоўся у буфэт,
А там работнікі—размовы, гоман.
І хоць і быў наказ
Ні з кім не гаварыць—
Ня вытрываў.
Так цягнецца ўчуцьцё,
Як той да сонейка сланэчнік,
Так колецца самотнасьць,
Як калюкі чартапалоху.
Душу ўсю прасьціраў да грамады,
Бо разгубіўся сам,
Як ў ночку цёмную на моры
Закінуты матрос.
Застаўся сам, як выстрал між агнямі,
Як зайздрасць да братаў,
Як зерне на асфальце,—
Адна чужая тут яго душа.
А колектыў заўсёды
Паіў душу сытой,
І сілы расьцякаліся,
Як мысьлі па палёх.
Рабочы колектыў і ён вязаліся ў адно
І з думкамі супольнымі,
Як буйны сад, жылі.
А тут—ў вялікі гэты час—
Глухая адзінота,
Што вытрываць яе ня змог.
Паварухнуўся камень—
І падышоў Усоў да іх.

*

Яны яго адразу прынялі
Ад слова аднаго;
Адчулі так,

Як зьверы ворага ці друга:

Адным інстынктам,—

І глынулі.

(Салодкая так інтуіцыя
Раней ад нас гаворыць).

Ён друг—рабочы,—

Дзеля таго і гутарка,

Гарцуючы крыніцай па камені мысьляў,

Пабегла, рвалася, драбнілася бясконца,

То зачэплялася павоем за галіны лёзунгаў,

Каб рукі гнеўныя супрэчак

Зноў разрывалі іх на часткі.

А у кішэні браунінг ляжаў,

Як зьмерзьнены лядзяк,

Што таяў ледзяной вадою,

Калі дакратвалась рука

Гарачая, як той праступак.

*

З работнікамі блізкімі яму

Вузламі лёгікі й супрэчак

Прыкручваў, як цела да слупа,

Ў сабе сярдзітую гатоўнасьць на забойства.

Апошні раз пераканаць сябе хацеў,

Што Ленін—вораг ўсім работнікам,

Што ўсе бальшавікі—праціўнікі свабоды,

Што патакаці годзе

Грабаўшчыком яго відзеньняў

І міражоў зіячых.

Пераканаць сябе—пераканаць другіх:

Папробаваў яшчэ.

Прыдаўліваў абцасамі зьядлівых слоў

Ён тактыку бальшавікоў

За тое, што Ўстаноўчы разагналі Збор,

Салонай гразьцю ў горла кідаў

Староньнікам заўзятым

Дыктатуры пролетар'ята.
Работнікі спрачаціся ня ўмелі добра,
Але сваё вялі...
А потым:

— Э, браток,
Ты штось ня тое!
З табою кашы не зварыць.
Паслухай Леніна ты лепей.

*

Натоўпіліся, зьбіліся, панадстаўлялі вушы,
Галовы, вочы—быццам заля, поўная ікры.
Трыбуна і вадзіцы шклянка.

Таварыш Ленін гаварыў:

— У барацьбе крывавай
Вы захапілі ўладу.
За тысячы работніцкіх ахвяр,
Якіх напышненыя генэралы,
У сьляпой нянавісьці да „шэрае скацінкі“,
Як вераб'ёў
Расстрэльвалі
На фронтах.
А пасья,
Калі вы узьняліся—
Яны пайшлі на Петраград.
Сюды сьпяшылі з інгушамі
Красновы белыя,
Калі ў сярдзітым спачуцьці да іх
Вось тут пасярод нас
Праклёнамі
Званы
Гудзелі
На слаўныя колюмны
Чырвонай гвардыі,
Карнілаў гуртаваў тут войска,
Каб вас прагнаць...

*

Усоў раптоўна схамянуўся,
Маўляў, штырхнула токам,—
Прыпомніў ён:

— І я тады ішоў, як мэталіст,
Краснова біць...

Імчыцца наш уночы броняпоезд,
Такі іржавы скрып...

А Ленін далей:

— Гналі па астрогах вольных духам,
Каб у ярме трымаці нас.

Нарэшце мы Кастрычнікам Чырвоным
Зьнясьлі іх, як віхор салому,
Перавярнулі вызыску палацы
І пакрышылі краты...

Няўжо цяпер вы будзеце прымаць
Сьвядома, дабравольна

Заўзятых ворагаў у хату да сябе,
Што будуць вас шпягоўствам гадаваць?

Атрутаю брахні накормяць,
Як пацукоў галодных?

Што здрадаю зайздроснай
Паіць вас будуць кожны час,

Пакуль агонь сьвядомасьці
Да волі не пагас?

І покуль пэўныя вы ў тым,

Што й вы такія-ж людзі,

Не уцячэ, як пара

На двор з живога дому.

*

І вось цяпер

Вы возьмеце, маўляў, рабы,

Падставіце зноў самі свае плечы

Для ворага буржуя,

Які заўсёды ў сэрцы лютасьць чуе
Да кожнага работніка,
Бо адабралі фабрыкі мы ад яго,
Каб вольна працаваць?
Мы возьмем і дапусьцім
Памешчыка ў двор?..
Вы ведаеце—парабак яму
Быў раб.
Жандары замест платы,—
І вы іх возьмеце ў сваю работніцкую хату,
Каб іх-жа гадаваць?
Дапусьціце ў рады?
Падзеліцеся сілаю сваёй і ўладай
На глум, на сьмех?
А хітрасьцю,
Маўляў, зьмяіным зьвівам,
Яны паволі адбяруць і рэшту ўлады,
Бо іх тады навукa, грошы і мораль.
А ваша кроў і спадзяваньні,
Як кветка згінуць раньня...

*

А Усоў, хаця і спраціўляючысь,
Шоў думкамі за Леніным:
— Яно то так... Крывавая... так... барацьба...
То праўда... Нашы раны і бяда...
Але прычым тут Устаноўчы Збор?
Нашто бальшавікі яго
Зухвала разагналі?
Яны-ж народныя паслы.
Какошкін, Шынгароў...
Што іх забіта, можа так і трэба;
Яны папраўдзе ворагі для нас,
А можа гэта для таго,
Каб крытыкі ня мець?
Дарваліся да ўлады...
О, тыраны!..

*

А Ленін далей:

— Калі-ж адкрыта іх дурман
Сьвядомыя работнікі
Ня стануць піць адразу,
То тысячы соцыял-зраднікоў
Вужамі падпаўзуць
Ў лякайскім посьпеху буржуям дагадзіць,
І дапамогуць вас падступна ашукаць
І на забой ізноў
У жывёлавых вагонах
На славу капіталу,
Як быдла, павязуць, пагоняць.
Куды? На што?
Каб меці мытніцу на Дарданэлях,
А над Канстантынопалем высьнёныя крыжы
На нашу згубу, на зьнявагу?

*

Усоў бліжэй 'шчэ падышоў,
Грудзьмі стаў проць грудзей.
Трасьліся рукі і пачуцьці.
Як мухі з ліпкае паперы—
Так вырываліся, ўспаўзалі думкі,
Хацелі выбрацца на волю.
Чаго бліжэй ён стаў—
Забіць, ці слухаць?
Усоў так думаў і пытаў:
„Няўжо ніхто яго і не адважыцца забіць?
А я?
О, хоць-бы злосьці падкаціла!“
Каб пераверыць сілу,
Сябе ён раззлашчаў:
„Тыран“—
А вышла неяк
Недарэчна і сьмяшліва.

І ў той-жа час
Ласкава людзкі погляд
Дакрануўся Усова.
Ільліч як быццам падмаргнуў
Так цёпла, цёпла.
Казаў вачыма: „Думаеш—ня ведаю?
Работнік ты—і я, брат, для цябе“.
А сам—шырокі твар і зморшчкі каля носу,
Вырэзьбеныя разакон у партасьці і часу,
У розныя бакі праменьні сеюць.
А вочы чорныя і з аганьком,
Маленькія і цёплыя,
А іншы раз хітрэнькія
Пад мудрым шышкаватым лбом.
За цьвёрдасьцю вачэй
Глыбока прытаіўся сьмех—
Якісь і добры—і суровы.

*

Чагосьці у натоўпе перакінулісь славамі—
Увага, рэпліка, ці што...
Цікава Ленін трохі вока прыжмурыў,
Аднэй брывёю ўверх стрэльнуў:
Ён прыслушаецца.
Так проста і па-людзку выявіў цікавасьць.
Не адчуваў таго, што Ленін ён.
Здавалася, і не дагадваўся ён,
Што ён ёсьць Ленін.
А голас поўны і наліты сілаю жыцьця,
Як яблыка аліўнае,
У душу пэўнасьць льле.
І словы ўсе звычайныя,
А раскусіць—арэшак у сярэдзіне.

*

І вось Усоў як быццам прабудзіўся—
Ударылі зноў словы:
— То хітрасьці буржуазіі.

Яны ня кідаюць надзеі
Перамагчы.
А як гавораць—мёд у вуснах.
І выбары агульныя для ўсіх,
І роўнапраўны голас для работнікаў.
(Падзякуйце паном:
Ваш голас мае сілу з іхнай нараўне!
Шануйце—
Нарэшце дапусьцілі!).
А мы гаворым ім:
Ня трэба Учрадзілкі,
Ня трэба курава снатворнага для нас.
Прышоў апошні час
Падняць чырвоны сьцяг.
Пролетаром на сьвеце сіла і улада
І органам іх дыктатуры,
Ўся ўлада—радам.
І хай жа пасягнуць—гарматы і набоі
Наперад, гэі, таварышы, да усясьветнай волі!—
І грохатам разбушаваных хваль
У залі прабураліла згода.
Як лівень, воплескі шугнулі:
„За ўладу Рад—ура!
Няхай жыве наш Ленін—наш-жа правадыр,
Савецкая улада на ўвесь мір!
Прэч Учрадзілку!“

*

Усова сэрца білася,—
Так білася, як рыба ў сетцы.
Што ён казаў?
Дык значыць—зраднікі?
Хіба я здраднік?
Эсэры за народ!
Няўжо-ж то мой пракляты рот
Не закрычыць:

„Няпраўда гэта!“
А ў галаве туман...
Вось Ленін ўжо з трыбуны
Паволі сходзіць...
Угаварыліся, што тут...
Рука сьлізнула і дрыжыць—
Дакратваецца ўжо да сталі...
А маса люду, як табун,
Гуртуецца, каб выйсьці—
Шугнула й стала:
Запынка
У дзвяхрах;
Цяпер пара!..
Але адразу цёплая імглявасьць,
Як малако, па целе разьлілася,
І мякка стала так—
Зьнядужаў
Цэлы,
Увесь.
А дзесь
Зашалясьцела:
„Ня трэба!“
І скрозь туман пранеслася,
Як вецер лёгкавейны:
„Я сам,
Сярод усяе масы—сам“.
А Ленін пазірае,
Ступае звольна,
Работнікі здзіўленна разважаюць:
— Усё, што-б ён ні гаварыў,
Яны і самі гэта знаюць,
Хоць часам і ня ясна,
Але ня ўмеюць выказаць.
Дзеля таго на Леніна ўзіраюцца з
любосьцяй.
Як меншы брат на брата,

„Не, не магу, ня сьмею!“
Яшчэ крапінку заясьнеў
І стаў як-бы у сьне.

*

Як разыйшліся ўсе, уцякаў за места,
А там пайшоў у лес.
Стаяў і меркаваў аб Леніне:
— Няўжо ён творыць новы сьвет
І вучыць дзеля сваёй славы?
Няўжо дзеля таго працуе ён,
Каб зьяньне гоману і подзіву плыло
Ва ўсе куткі зямное кулі,
Як цёплае дыханьне—
Адно аб ім,
Шукаючы бяссьмерця?
Няўжо дзеля таго працуе ён і думае,
Каб у вякох танулі думкі
І павуцінаю плялісь легенды,
Што зьвязаны з іменьнем Леніна?
А можа ён для чалавецтва усяго,
Ў якім пагруз,
Як рот ці рупар для вякоў?
Выкідвае намовы,
Што сталі словам
Для ўсіх працаўнікоў?
Аж запыхаецца у сіле.
А можа, зноў гіганцкая будоўля тая,
Што крыецца пад чэрапам упарта-шыш-
каватым,
Паўстала тут, каб задаволеньне сваё
каваці
З асалоды ў працы?
А мо' глухая тут энэргія,
Якая у лянівасьці паноў-бацькоў драмала,
Збудзілася да творчае работы,

Што раптам, выпадкова,
Прарвалася у прорвіну політыкі і веды?
А можа помстаю за брата?
А можа й так сабе?

*

Прыпамінаў, які-жа ён?
Намаляваў, як Ленін,
Паклаўшы рукі у кішэні,
Спакойна выкладаў, падчыркаваючы думку,
Што ўжо жыла няясна
У голавах мільёнаў,
А зараз праяўляецца, як здымак,
У тысячы адкрытых слухачоў.
— Тады ахвяра чалавецтва ён,—
Казаў Усоў атарапелы.
І гідасна было, калі тут выпадкова
Зноў дакранаўся
Абсьлізлы браунінг да пальцаў,
Як гадзіна абкормлена
Атручанаю стравай.
Што аж ня лезе ў ляпу.
„Ах, так! Ты йшчэ?“...
Пасьпешна выцягнуў з кішэні
І шпыргануў ў карчы,
А далей думаў:
— Тады, выходзіць, Леніна нямаш т‘кі для
сябе?

А ён ахвяра цэлых пролетарскіх пакаленьняў,
Якім нясе і розум, і навуку,
Пачуцьці й ясныя навекі дні,
Што дзесь хаваюцца і тлеюць
Ў нянавісьць на дне.
І вось яна, ахвяра гэта там,
Дзе блюзы шэрыя з рукамі у мазуце.
Яны імкнуцца праглынуць ахвяру гэту,

, сілаю яго упіўшыся,
Пайці ў бітву за будучыну лепшую.
А Леніна самога
Быць можа і забыць.
О, значыць, ён не для сябе.
О, не!
Громакіпучыя распырсківае сілы
Ў агні прарочым,
Ня думаючы аб сабе,
Бо толькі-б захацеў—
І кінецца буржуазія
Яму грашыма й працаю служыць,
Каб закупаць яго запал,
І, подкупам усіхамірыўшы,
Заткнуці рот
Ядою смачнаю на фоне шкла і золата.
А потым усіх пролетараў
Абдураных, за дзікі гнеў
Да пана
Пад бойню сілы падвесьці
І замарочыць дух,
Каб масамі павесьці пад абух
На помсту войнаў...

*

Усоў прыпомніў,
Як дакрануўся Ленін да вачэй
Такімі добрымі, хітрэнькімі вачыма,
Што той заціхнуў, як дзіця,
І слухаці пачаў
Бяз межаў часу.
— Не, ён ня думае аб касьце комуністых,
Ня сьпіць начамаі, піша і сачыць
Для нас самых.
Яшчэ і вечна на старожы,
Бо прытаілась сьмерць...

Не, не магу я
Разъвеяці свой грэх,
Не магу!..

*

Вялікі сорам, як віна,
Прыціснуў і шпырнуў на бок Усова,
Як брудную і мокрую анучу,
Так на душы яго было.
— Ня йсьці да іх
(Эсэраў)
Чаго-б туды ісьці?
Наказу й слова ня стрымаў,
Яшчэ і здрадзіў іх.
Зьвіхнулась думка.
Што ёсьць між намі спольнага цяпер?
За мной гримнулі каменныя дзьверы.
Калі ў карчоx зашастаў браўнінг.
Я не адважыўся—
Ня страх-жа гэта,
А скажуць—трус.
Я не баюсь,—
А неяк няпрыемна.
Ну, як цяпер?
І дзе схілюся?
А хочацца так расказаць...
Ды хто ўсё зразумее?
Да іх пайці (бальшавікоў),
Што іх страляў нядаўна?
Хіба павераць?
А можа я падосланы з эсэраў провокатар!
Тады ўцякаць...
Ад іх і ад сябе ўцякаць!..

*

Пачаў прыпамінаць ізноў:
— А можа йшчэ хто ёсьць...
Казлоў—ён просты, грубы,

Але работнік ён.
Яму сваю падстаўлю рану,
Хай длубяне са злосьці,
Або загоіць.
Яму скажу.
Бо да Цэка пайсьці—
Не зразумеюць там,
Бо нашы душы розныя,
Яны асьвечаны, інтэлігенты,
Закачанеўшыя ў змаганьні,
Без ваганьяў,
А я—работнік-самавучка,
Я йшчэ ўсяго ня ведаю дакладна...

*

Як неабчэсаная каменная брыла,
Казлоў звычайны так сабе работнік.
Душа яго нязьменная й грубая
Дзесь урасла углыб,
Ўся мохам абрасла,
У мясенях заскарупела,
Шуміць, як вербалоза з дзікім ветрам,
І выдзерці яе,
Як чарапаху сплюшчаную, стуль—
Сіл ня было,
Ён сам ня змог ні разу,
Хоць дакладаў натугі,
І во ў каморцы затхлай,
Дзе на тапчан, як блін, лёг матарац,
Расказаваў Усоў
Сваё жыцьцё.
Здалёку ён зайшоў,
Як паляўнічы ў полі.
Каб падыйсьці прызнацца.
Баяўся ды хацеў
Пачуцьці суд душы няхітрай
Над сабой,

Як ссохшая зямля вады і буры.
А думкі так пякуць.
Як у халяве вугаль.
Баяўся, бо Казлоў быў такжа баявік,
Але той страх цягнуў к сабе, як сьмерць,
Калі на мосьце стаў
І пазіраеш на ваду
Або ў бяздоньне з вежы.

*

І асьцярожна намянуў Усоў:
— Быў ўчора у народным доме...
Там Ленін мусіў быць...
— Дык што? Ня выйшла?
— Ды не...
— Што не?

Маўчаньне

— Я не адважыўся...
І вочы ўпалі ўніз, як сэрца.
Напружаны да муці погляд.
Моцны Казлоў паціснуў чуць плячыма
І хмурны палагоднеў твар.
Тады яшчэ далей Усоў:
— Я не адважыўся...
І расказаў усё.

*

— А ведаеш, Усоў,
Ў мінулым тыдні
Я на яго рукі таксама не падняў,
Ня змог...
Як Ленін выступаў на біржы—
Помніш?
— Чаму?— задзіўлена спытаў таварыш.
— Бо не мая йшчэ праўда.
— Тады, выходзіць, Леніна,—
Так кажаш?
— Ня ведаю.

Яна дзесь блізка ўжо.
Вось так-бы ўзяць яе...
Эх, праклятая!..
І сьціснуў свой кулак.
А на ўсім твары, замест мукі,
Якісь няўдалаў спазматычны сьмех
Бяз голасу прайшоўся—
То зноў
Бязьмернага цярпеньня пачуцьцё
Прабіцца не змагло скрозь цела.
Як цяжар пасткі,
Упаў на душу гнёт
Вагой раджэньня.
І заматаў ў цянёты цела
Глыбокі і бязьмежны дух.
Прыбіў найтоншую часьціну чалавека—
Пруткія ногі пачуцьця
Дзьвярыма чэрапа і мясеняў,
Як ласіцу бліскучую.
— Хай вырываецца—ня вырвецца,
Ажно пакуль не акалее.
Але між душамі
Казлова і Усова
Ўжо хвалі забруялі.

*

Тады ўцякаць рашылі разам,
У поле йсьці, на луг ісьці.
Душэўных мук згубіць заразу,
Навалу грэху загубіць.
І вось пайшлі ў дзікія сёлы,
Дзе бруд, і пранцы, і вайна,
Дзе ходзіць праца невясёлай,
Маўляў, жахліва навіна.
Але ўжо кінулі пажэжы
Сьвядомасьць сілы ў беднату—

Усе ў палёх разрылі межы—
Кулак сагнуўся на слату.
А ўцекачом ад ўласных боляў
Ўжо новай радасьці віно:
Ім і таго ужо даволі,
Што лес, і сонца, і цяпло.
Сінее неба, як вялізарны эксцэнтрык,
Дзе сонца вась заехала на бок,
Бязьмежна шпарка гоніць—кружыць,
Не пасьпявае ўгнацца галава за ім,
Калі, узроку пальцамі схапіўшыся за край,
Пад кругавідам бегаці пачаць,
І цёпла, як з машынай топкі.

*

Жаданьне працы мучыла Усова.
Перамяніці, як ваду, абставіны.
Патрэба моцная ісьці і штось рабіць
Яму, як промень, зазьвінела.
Турботнаю струною выцяглася думка,
Як лінья простая, да самай мэты.
У Армію Чырвоную адкрыта йсьці—
У карны-б хоць атрад.
О, ўсё адно!
Рашыў, як гром грымнуў.
Няхай ён—скажуць—кат!
Для пэўнага дасягу
Сьвядома трэба
Усім цярпець і гараваць.
І можа сілаю павесьці несьведомых
Да ясных брам.
Ў пагрозе утапіць сьляпы іх гнеў,
Як не спадзе з вачэй дурман.
І любіш іх—і нішчыць трэба іх:
Вось тут найвысшая любоў,
Як быццам забіваеш сам
Сьмяротна-раненага брата.

*

Каб церабіць у будучыну шлях
Да сьветлага парогу
Праз поле з церняў і абману,
Умець у тактыцы жыцьця
Супроць сваёй прыроды часта йсьці,
Ня верачы ні ў чорта, ані ў бога—
Вось тут найвысшае зіяньне мэты.
Калі дзе хвораму хірург
Спакойна чэрава жывое порыць—
То там нянавісьці і ня шукай,
Тут найвышэйшая любоў;
Маўляў, прасьвецісты дыямант.
Людзям боль задаваць
І мучыцца духоўна—
Тут найвышэйшага каханьня грань.
Грахоўная й сьвятая
І працу цяжкую,
І вочы братнія
У поглядах затрутых,
Як выстралы ў живот,
Прыймаць ў сябе
Й ня ўпасьць.
Нясучы на душы,
Цяжэсную каханьня краму—
Такой лютай напасьці
І ворагам-бы век не пажодаў!—
Усоў сябе нанова гэтак гартаваў,
Каб комуністым стаць.

*

Усоў прайшоў цераз змаганьня горан,
Заўзятым комуністым стаў, як мох,
Што урастае ў камень—у жыцьцё.
Яго ня спыніць ані сьмерць, ні гром,
Што уздымае хмары пачуцьця,
Як дзікая й сьляпая бура,—

Бы толькі думка ў ім пахмура
Бліснула пад чалом, як шэрая крынічка,
І ня зіяньнем дыямэнту, але сілай сталі.
І скажа проста ён:
„Выходзіць разрахунак, дык—гадзіцца!“
І на разбураны памост
Для новае будовы
Ён ляжа, быццам камень моцны, стопудовы.
Абы разрахунак паднёс,
Бо ён матэр'яліст.
Старая гэта рыса:
Тож не здарма, як быццам Юда,
Ў організацыі эсэраў
Ён таварыскую вёў гаспадарку.

*

У шосты год рэволюцыйных бур (у 1921),
Калі ўжо громы адлуналі
І мірны дождж пайшоў,
Калі дзесь прытаілася вайна,
Як та пантэра у кустох,
Але ня мела сьмеласьці накінуцца адразу
На цела пруткае Рэволюцыйных Рад,
Ужо гатовых на адпор,—
Тады бліжэйшай і ясьнейшай мары зьява
Праменьні пасмамі пусьціла ў сьвет.
То на 9-ым зьездзе Рад
У электрычную зірнулі будучыну.
І усьміхнулісь нацыі,
Як-бы да сонца дзеці.
Бо цемру жудаснай вайны,
Крыві, атрутных газаў і фугасаў,
Ўржанья і кашалю картавых танкаў
Да паразьверненых нутроў
Набоямі
Як жыватоў людзкіх,
Будынкаў Перакопу,

Руін, як Гэркулянума й Помпі—
Ўсю тую цемру
Прарэзала сьвятлом нязьмерным веры,
Бліснула іскрамі, і пацяклі струменьні
Такія мкністыя, глыбокія такія,
Як думы собраных на зьездзе нацый—
То была мара
Электрыфікацыі.

*

Спачатку Ленін дакладаў:
— Мы—цёмныя яшчэ,
Бо мы ня ведаем сьвятла.
Ўчадзелі нашыя мазгі,
Засыпаліся ў копаці лучын,
І гніль ў куткох заглохлых
Яшчэ пладзіцца й ня пужаецца сьвятла.
І вось, калі нам голасам грамохкім
Дынама забасуе ў нізкіх тонах,
Заные, як-бы зуб, ад тысяч паваротаў
І камарамі загудуць
Мотары электрычныя у сёлах,
Каб ў рух пашлі машыны й маслабойкі
Ў суперніцтве гартованых комун,—
Тады для нас вясёлая пара надыйдзе.
А як па медных нэрвах пацячэ
Ў бядацку хату электрычнае сьвятло,—
Тады прыветная гарачая зайграе ўсьмешка
На задуманых тварах,
Надходзіць дзень, зьнікае ноч.

*

Сядзеў і слухаў ўсё Усоў,
Як яго думкі у крыштальнае аправе
Спакойна выкладаў Ільліч.
Цяпер яго ўжо ён пачуцьцямі ўладае
думкі праясьняе і вядзе наперад.
Але прыпомнілася—ён ажно прыўстаў—

Ня так даўно
Ён перад Ленінам вось так стаяў,
А вокал сэрца вілася зьмяя,
Як гліст або шпягоўства,
І гатавала сьмерць правадыроў.
Тады было—й цяпер...
— Ну, і за што хацеў цябе забіць я?
За праўду? Нашу? Пролетарскую?
Не зразумеў засьлеплены, як блазан—
І шоў, і нёс заразу,
Каб пролетараў укусіць усіх.
Чаму зусім не звар'яцеў тады я
Ад аднаго пагляду,
Ад ненавісьці лютай,
Ад гневу чорнага з нябёс,
Калі яны дзе ёсьць?
Ды іх няма...
І я на брата йшоў свайго...
О, не, то на сваё жыцьцё,
На сваю веру і любоў да чалавецтва.
Не, я цяпер ніколі
Не адплачуся,
Я ўжо не адплачу за той сярчаны яд
Сваім няўдачлівым каханьнем,
Што ўжо халоднай зацягнулася развагай,
Як плесьняю зялёнай медзь.
Але цяпер люблю яго
Я над усё на сьвеце.
Мая і кроў, і нэрвы, жыцьцё
Ў яго руках!
Яго хацеў забіць...
Цяпер расколецца мой чэрап, як арэх,
Як сьліва разарвецца сэрца,
Калі ён не даруе.
Мая любоў, маўляў, вар'яцтва,
Павінна выліцца у чын...

*

Ужо закончыў Ленін,
І Крыжаноўскі ля твораў сваіх,
Сыстэм і плянаў,
Ясьнеючых агнямі,
Як модны Саваоф,
Разьвеяў творчыя памыслы
І рух і словы.
(А сам з сіваю доўгай барадой).
І карта фэдэрацыі,
Як цьвёрдая надзея,
Упёрлася ў сьцяну
І марыла ў агнэх.
А на яе палэх,
Як гранкамі чырвоныя рубіны,
Яркія лямпачкі электрыкаю адзначалі
Электрастанцыі у будучыне.
І белым зьзяньнем моц парогаў
З халоднае вады і рэву ад падзення,
Ператвароную у вольтах
Электрыку шалёна-агнявую
Паказывалі цыфрамі
Сьвятлістыя вялізарныя кулі.
А дзе загараюць струнамі антэны
І іскры вераскам ў прасторы засьпяваюць
Там, як шафіры маладыя,
Сьвятлом вадзяна-сінім пазіралі аганькі,
Казалі: „вось дзе, тут і там“.

*

А Ленін думкаю далёка ўжо лятаў:
— Мы да атомавых віхур,
Як у калодзеж, зазірнулі.
Дзе ў чорным калідоры дно
Адно шарэе, як асеньні ранак—
Ня то яно, ня то і не яно
(Магчыма, што здалося).

А віхры тыя, як у гутняй печы
Віруюць, гагацяць і выюць, як сырэны,
І сіламі дрыжыць увесь сусьвет.
Як вялізарністая фабрыка—
Адно йшчэ іх ня ловіць слухам
І не нясе ў мазгі душу
Нам зацьвардзелы эпітэліі,
Падобны да зямной кары.
Яго мы йшчэ, ой, разамнем,
Маўляў, ўдубеўшую падошву,
Прыладамі наточым з ведаў,
Ў нэрвовасьць ўзброім апаратаў
І будзем выслухаць, як сэрца,
Як атомы гудуць.
І будзе так:
Не мясені цел чалавечых
Пацягнуць бруд мазуту,
А ў зрэнку шахтара
Не заляціць агонь.
Пыл ядавіты, востры пыл
Са скібаў антрацыту
Ў мільярдах тон
Засьне.
І замест скрогату жалеза,
Машыны волатавых сіл
З атомных выбухаў лагодна замуркочуць,
Разложацца па залях, як каты,
На супакой
Для працы.
З аздобамі з аканту і мімоз,
Заплеценымі творчымі агнямі,
Зазьзяюць фарбамі удзень і ўночы.
Каб вочы не гнявіць.
Электрыку забудуцца, як непатрэбны штольні,
Як старае начыньне, ці як казку няцікаву.
А млявы радыі у музэй здадуць

За то, што атомаў сваіх расколам вялым
Дзіцятка—чалавецтва навучыў
Узрываці вадарод.
І у сымфоніях ня першы раз
Абноўлены вясняны сьвет
У машынах засьпявае.
Пыліна солі з макавае зерне
Сьвятло расьсее матавым туманам,
І дробка цыны,
Маўляў, камфора ў жыле,
Цяпло лагоднае скрозь разьнясе
Па мяккай абалоні атмасфэры.
І ня спужаюцца, што вырвецца тады
Энэргія увольненых атомаў.
Яе у камбінацыях надгеніяльных
Каморкі мозгу апануюць,
Каб радасная буйная зямля
Туманнасьцяй ня стала зноў.
І кругавіды для людзей
Аж да сузор'яў пойдучь
У вежавых прасторах.
Тады вось нас успомняць,—
Як даўнасьць даўную, далёкую...

ПЕСЬНЯ АБ ВАЙНЕ ГРАМАДЗКАЙ

УСТУП ДА ПОЭМЫ

З польскага—*Уладыслаў Бранеўскі*

О, глянь! праз небны шлях панура
Цяжкім галёпам прад віхурай
Ўцякае войска хмар разьбіта,
Надыходзіць дзень з разьвеўным сьвітам,
А сонца—вой з злацістай каскай—
Стрэл першы выпускае бляску.

А долам, краем горызонту,
З імглы ўспывае цёмны контур.
Як прывід з жудкімі вачыма,
Бязуладны ў мгле, скаваны ў дыме,
Як човен сонных акіянаў,
Абліты пенай вадатканай.
Плыве, ўзрастае, нібы з цеста,
Ў каменны, просты вобраз места.

Ня раз, ня раз, о, плыў я гэтак
Вянкамі дымнымі адзеты.
Каменнай, нярухомай явай
Над сьпячай Прагай і Варшавай.
І мае словы вырасталі,
Як карабель імглісты з сталі,
Як места простае з каменя,

Як ноч бясонная з цярпеньня,
Расьлі ў паходзе гэты словы,
Штодзень ясьней, штодзень сталёвей.
Я іх у вулічным чуў груку,
Я чуў жывое сэрца бруку,
Той шум балесны і фатальны,
Той крык на пляцу Тэатральным,
І плюск крыві ля сьцен цагляных,
І подых бітых, катаваных.
Чуў сэрца места зблізка—й сёньня
Рву словы з бруку, хай гамоняць!

Я знаю, што бег колаў кажа,
Чым вуліца дрыжыць пад сажай,
Як з фабрык вострых сырэн сьвісты
У шыбы ўдараць сьвітам мгістым,
Як пойдучь людзі ў сьвіт шарэгам
Праз места злых, чырвоных цэгел,
З праклятым лёсам, з цьвёрдай доляй
У мглу, ў лянівы дым над Воляй...

Ў фабрычнай празьвінеўшы нетры,
Завіснуць молаты ў паветры
І рынуць разам з дзікім рэзам,
Сплятуцца іскрамі з жалезам,
Пад гнётам сілы без палёгкі,
Націскам рук, уздымам лёгкіх;
Разгону трэба, ўдараў верных
Крутым трансмісьям і шасьцерням,
Націску трэба цьвёрдым шынам,
Хай бліснуць сталяй цёмна-сіняй,
Хай мкнуцца сьмела, проста ў сьветы,
Вязучы для мастоў шкілеты,
З агню хай вырве стальны розум
Стальныя сэрцы паравозам,
Махавіком, турбінам—сьпіцы,

Пяруназводы—бліскавіцам,
Вуглі і дымы—печным грудзям,
А гордасьць і магутнасьць—людзям!

Ў фабрычным склепе жару поўна,
Ў фабрычным склепе труд бязмоўны,
Машыны, з гону ашалеўшы,
Глядзяцца ў сыцены, дух запершы,
Б'юць лапамі навосьлеп, хутка,
Зубамі давяць, грозяць рухам,
Дрыжаць і пружацца ў варотнях,
І мусяць свой разгон усотніць,
І—сільныя—ўгнуцца прад сілай,
Бы ўсьцяж гримела, бы ўсьцяж біла
Грукотам молатаў расьпетых
Жалезнае права ўсясьвету.
Штодня ў змаганьні, ў незабаўцы
На машин горлах млеюць пальцы,
Штодня, зьяданы печай пеклам,
Крывёй заліты вочы блекнуць,
Штодня ў змаганьні трэба падаць,
Сьпеў заглушыць, забыцца радасьць;
Высяцца комінаў чалесьні
Над чалавечым шчасьцем, песьняй
І дымы сноўдаюць жалобай
Каменным месцам—жывым гробам...

Ў машынным груку—ніжай, вышай,
Ці чуеш, песьню—громка, цішай,
Прыціхла... Зноў тут... цісьне ціскам,
Для вуш—далёка, для сэрц—блізка...
Нічога... гэта сталь сыкоча,
А ў сыку сталі—шорах мрочны;
Чуваць яе ў такарнях, гутах...
Як полымя, паўзе раскута,

Плыве, як воды, ціха, глуха,
Як віхар, круціцца ў падмухах,—
Аж раптам з цемры рукі ўздойме,
Аж раптам дзьверы ўсе паломе,
Над вуліцамі завагніцца.
Крывой, чырвонай бліскавіцай!

О, песьня гневу! смела выплынь!
Рві грудзі подыхам ахрыплым,
І вейні, вейні па-над клумам
Шырокіх, вольных крыльляў шумам,
Над гоманам машын і местаў
Ўздымай сваіх крыльляў шалестам
Выдзёрты з цела сэрцы сонных;
Ты—стравай жыўнай слоў штодзённых,
Крывавам сьвітам ў ночы дзях,
О, песьня гневу—ты надзеяй!
Вей, пралятай над маім краем
І расцьвітай зялёным маем,
Віхром пыві над шляхам польным,
Дзе сэрцу—смела, вочам—вольна,
Збажовым шнурам, борам, Віслай,
Над ворным полем блісьні іскрай,
Ідзі да фабрык, гут мазольных,
Як громы крыкні:—Устаньце вольны!
Удар у молат:—Рвецце краты!
Удар сарцамі:—Дзень заплаты!

.
Як цяжка сёньня пець мне з вамі,
Як баляць грудзі пад славамі,
Але калісь з сьлёз, пакуль высохнуць,
Я песьню радасную высьню
І тое, што любіў так з болям,
На сэрцы вашы ляжа доляй,
Як кветкі першых дзён маёвых...

Але гнеў сёння ў маіх словах,
І калі йду да вас са сьпевам,
То каб уплесьці сваім гневам
У адно сэрца сэрц мільёны
І ў лёс піргнуць—
як гром натхнёны.

1927 г.

ХАЎТУРНЫ МАРШ

З польскага—*Корнэль Уейскі*

Гэтак звоняць! А так званы
Рвуць мазгі балесьне!
А ксяндзы—куды пруць роем
З гругановай песняй?
Тут-жа блізка, прада мною
Чорны воз туркоча...
Як мне цёмна! Воз той чорны
Зацямніў мне вочы.

Недзе ў высі крыж ясьнее,
Мігаюць паходні...
А мяне вядуць пад рукі,
Так іду выгодне:
Самі ногі йдуць, здаецца,
Скачанеўшы ногі,
Добра, што вядуць мяне так,—
Ня зблуджу з дарогі.

Так іду, пыву, як сьпячы,
Бяз чуцьця, бяз волі;
Галаву ды сэрца толькі
Страшна мучаць болі.
Капцюры іх рвуць якіясь
Вострыя, крывыя;
А званы тут цягам звоняць,
Вараньнё ўсьцяж вые.

Чую музыку якуюсь,
Водгульле нясецца;
Б'е з вачэй жар, а па твары
Штось зімное льлецца.
На мяне глядзяць, а блізка
Падыйсьці ня сьмеюць;
Мабыць, ё ў маім штось твары—
Што так страхам веець.

А воз цягне дзьве пар коні
У жалобным строю,
А мяне якаясь сіла
Цягне за сабою.
Ах, мой божа! Ка мне пхнецца
Дамавіна-скрыня!
Там майго загадка быту,
Там—у дамавіне.

За што так мяне скараў ты,
Богам называны?
Ах, за што, за што?
Уладар зямлі і неба,
Сонцаў і курганаў,
Згнёў мяне ў нішто?!
Дзе той бог,
Што так змог?

Ці яго звон гэты весьціць
І той крык варон?
Хай тут стане прада мною
Ў постаці сьмяячай,
Ён страшней за ўсё!..
Бо вялікшы я цярпеньнем—
Хоць нішто ня значу—
Чымся моц яго!
Ой, злы ён!
Ой, злы ён!

Гэтым словам б'е звон, вые...
Як вароны тыя!
Як-жа мучыць гэты звон,
Гэты звон! звон!

*

На атласе заламала
Ручанькі на крыж,
Усьміхаецца спрасоньня...
Ах, ты ўжо ня сьніш!

Ня ўздыхнеш па белых рожах
На вянку ў жальбе,
Пацалункамі ў галоўку
Ня збуджу цябе.

Не глядзіш, што за табою
Йду я—труп бляды,
Што вяду туды з жалобай,
Скуль ня прыдзеш ты.

Ці-ж на то хавала маці
Не адну вясну
І кахаў я да аstatку,
Каб клаў у труну?

Вось якое мне вясельле?!
І я ў гэткі дзень
Жыці мушу?—Божа! божа!
Што пачну я, цень?

*

Дабраты была анельскай,
А любіла як!..
Быццам песьняй, быццам казкай,
Дні плылі нам так.

І пры ёй ня знаў я грэху,—
Дабрату я знаў,
Бо з яе вачэй і ўсьмешкі
Бласлаўленьне браў.

Для мяне была скарбніцай
Творчых дум і цнот,
Вёў мяне яе стан гібкі
Да сьвятых яснот.

Дзе ж мяне завёў, урэшце,
Посьле цяжкіх спроб?
К апраметнай шоў я ў сонцы,
Праз надзею—у гроб!

Вось якое мне вясельле?!
І я ў гэткі дзень
Жыці мушу? Божа! божа!
Што пачну я, цень?

*

Паднялі труну на плечы,
Паняслі пасьпешна;
Мяне ўдзержаць хочуць сілай—
Ха, ха! вот пацешна!
Прэч з дарогі, разявякі,
З хлысьцьбаю дасужай!
Бо я молад і сярдзіты,
А кулак мой дужы...

Я адзін к ёй маю права,
А вы прэч, насланьне!
Чорны збродзе! Толькі роўны
Хай да бойкі стане.
З вас ніхто майго цяргеньня
У грудзёх ня зьмесьце!..
І ўцяклі ўсе,—сам іду я,
Грозны цар балесьці!

Сярод гоману і звону
 Ўсіх званоў бяз ладу,
Сам іду я к дамавіне—
 Да свайго пасаду.
Ты, грабар, на гэтым насьпе
 Ўсьпёрты на лапаце,
За дол для цара такога,
 Колькі хочаш, браце?

А капай мне дол глыбока,
 Бо сьвет мне—горш нетраў;
Ад тваёй цяжэй зямлі тут
 Гнець мяне паветра.
Прэч з крапілам! і сьвятая
 Яе капля спляме;
Я адзін тут маю права—
 Пакраплю сьлязамі.

Здань-рука ка мне вылазе
 З-пад манашых полаў,
Ясна-моцная такая!
 Дух гняце мой кволы.
І мяне яна кранула!
 Пахіліўся, ўпаў я...
І ўзялі мяне й панесьлі,
 А куды—ня знаю.

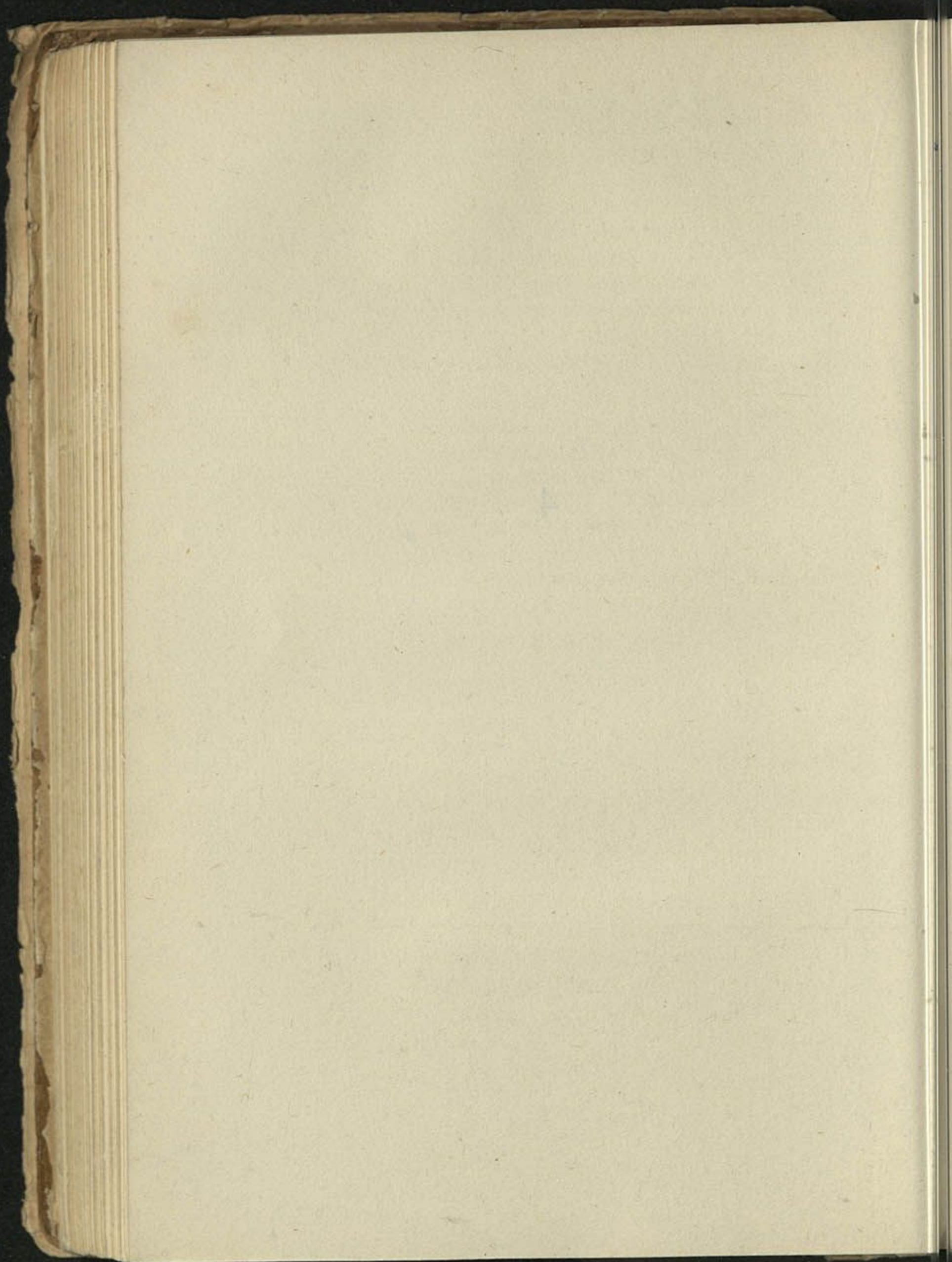
Ах, за колькі капляў шчасьця
 Плацяць людзі сьвету
 Цэлым морам сьлёз!
Ой дурны сьвет, і нашто ты
 Створаны ў цьму гэту?
 Дзе твой скон? дзе ўзрос?—
 Яго рух,—
 То-ж мой дух!

Я-ж як сэрца, што ў ім б'ецца,
Ён—пусты, як звон!
Ці каго аб тым прасіў я?
Без маёй хто волі
Мне сказаў прыйсьці?
Хоць-бы там мяне схавалі—
Не сяджу ў няволі:
Маю моц пайсьці.
Ой, злы ён!
Ой, злы ён!

Гэтым словам б'е звон, вые...
Як вароны тыя!
Як-жа мучыць гэты звон,
Гэты звон! звон!

9-IV 1920 г.

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and appears to be a formal document or letter.

ЁСЬЦЬ-ЖА ЯШЧЭ...

Ёсьць-жа яшчэ ў мяне сіла
Крыўдзе ня дацца, змагацца,
Над сьпячых продкаў магілай
Вольна маланкай мігацца.

Ёсьць-жа яшчэ ў мяне сэрца,
Поўнае шчырых жаданьяў,
Якое перш разарвецца,
Чымся любіць перастане.

Ёсьць-жа яшчэ ў мяне песень,
Поўных надзеі, жыцьця,—
Як-бы ня быў ім сьвет цесен,
Вырвуцца ў сьвет з нябыцьця.

Ёсьць-жа яшчэ ў мяне вера
Ў вольны мой родны народ,
Што—у патрэбе—з сякерай
Выйдзе за волю ў паход!

Ёсьць-жа яшчэ... Ну, а людзі?
Сябры-суседзі тут, там?
Вы—непадкупныя судзьдзі,
Што-ж, яшчэ хочацца вам?!

1926 г.

* * *

Вяртаюцца з выраю жоравы, гусі
Да збураных гнёзд на палёх Беларусі;

Як „бежанцы“ тыя, ганяны тугою,
Да роднага краю плывуць чарадою.

А думцы маркотна, а думка ня бачыць,
Як птушка і тая айчынай маячыць.

Мкне з выраю птушка, а думка у вырай,
Ляцела-б, ляцела, а шчыра, так шчыра!

1922 г.

СПАДЧЫНА

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеньнія праталіны,
І лесу шэлест верасны,
І ў полі дуб апалены.

Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам;

І тое нуднае ягнят
Бляяньне-зоў на пасьбішчы,
І крык вароніных грамад
На могількавым кладзьбішчы.

І ў белы дзень, і ў чорну ноч
Я ўсьцяж раблю агледзіны,
Ці гэты скарб ня збрыў дзе проч,
Ці трутнем ён ня зьедзены.

Нашу яго ў жывой душы,
Як вечны сьветыч-полымя,
Што сярод цемры і глушы
Мне сьвеціць між вандоламі.

Жыве з ім дум маіх сям'я
І сьніць з ім сны нязводныя...
Завецца-ж спадчына мая
Ўсяго Старонкай Роднаю.

19-IX 1918 г.

ДЛЯ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

Я зноў заснуўшую было жалейку
Бяру і пробую ў ёй галасоў:
Ці хопіць сьветлых, звонкіх думак-слоў,
Ці гладка пойдзе песьня-дабрадзейка?

І пачынаю йграць з трывогай нейкай,
Хоць песьня як і з даўных б'е часоў,—
Зьвініць, як вецер паміж верасоў,
І ў перагонкі рвецца з салавейкай.

А ўсё-ж, як тамка сваякі-суседзі
Яе паймуць, хацелася-бы знаць,—
Ці блаславяць, ці ўтопчуць гідка ў гаць?

Адно, снуючы з сумам па прасьледзьдзі,
Я голасна йграць буду ў тайным брэдзе,
Для Бацькаўшчыны-маці буду йграць!

1918 г.

ПЧОЛЫ

Мой сад калодамі абведзен мёдных пчол,
Што гаманяць, як неўгамонныя музыкі;
Їх з лета ў лета звоняць звончастыя зыкі
І далятаюць да блізкіх і дальніх сёл.

Я дбаю аб вульлѣх,—куру, сьвянчу наўкол,
Запасу ўвосень мѣду кідаю вялікі,
Сачу зімою, каб чарвяк ня ўбіўся дзікі,
Вясною шчыра падчышчаю верх і дол.

Але як дойдзе час выходзіць рою ў сьвет,
Ён не садзіцца, дзе назначу я пасадку,
А коціцца, чужы дзе зацьвітае цьвет.

Або як мѣд пайду я падглядаць у кадку,
І тут бяда—ня ўсё ў парадку і даглядку:
Як рой, і мѣд падгледзеў ўжо сваяк-сусед.

7-XI 1918 г.

МАЯ НАВУКА

Мне мудрасьці кніжнай ня даў бог пазнаці,
Мой бацька ня мог даць раскошаў такіх—
Наўчыўся я слоў беларускіх ад маці
І дум беларускіх бяз школы і кніг.

Ад самай красы маіх дзён невясёлых
Настаўнікам быў беларускі абшар;
Усходы палеткаў і гоманы ў сёлах
Навуку сваю мне прыносілі ў дар.

Душу акрылялі прыгожасьці сьвету,
Па гонях пад небам лунала яна,
Купалася ў сонцы вясёлкай расьпетай,
Сама, як вясёлка, як казка-вясна.

І п'яная чарамі, п'яная песьняй,
Як сон заварожаны райскіх мясьцін,
Шаптала мне дзівы цьвітучых прадвесняў
І песьняй лілася з паходам часін.

Бурлівая рэчка і млын гутарлівы
Адмерным, раскоцістым плюскатам вод
Складалі мне рытму мастацкія зьвівы,
Парадквалі складаў раскоцісты ход.

Цяністыя бітага шляху прысады
І, ў вырай лятучыя, гусяў шнуры
Гармонію ўводзілі ў песельным складу,
Сачылі нязгоднай зваротак ігры.

Зялёнае поле рунеючым збожжам,
Цьвітучая ў сонечны цьвет сенажаць
Мне песьню квяцілі узорам прыгожым,
Вучылі, як словы ў вянок завіваць.

Ад шопату сьпелых пшанічных калосьсяў,
Ад шэлесту лісьцяў узьмежных ігруш
Музычнае водгульле ў песьню лілося,
Зьлівалася з жальбамі скрыўджаных душ.

Шум бору адвечнага казкавым сказам
Нашэптываў смутную повесьць жыцьця
І песьню ў шум-гоман захопліваў разам,
Заснуўшыя думы будзіў з нябыцьця.

А сонца, скрозь сеючы іскры па сьвеце,
Мне песьню іскрыла нябесным сьвятлом,
А вецер, што ў полі рве дзёрны і сеці,
Даў волю і крыльле лунаці арлом.

Каса і сякера, і цэп малацьбітны
Магутную волатаў сілу далі;
Марозы і сьпекі далі гарт нязбытны—
Мне песьню, як звон, як пярун адлілі.

Так іншай нязнаўшы навукі і школы,
Ў пацёмках шукаў і знайшоў божы дар:
Цяпер маймі скарбамі—думы саколы,
Цяпер беларускай я песьні ўладар.

1919 г.

ПЕСЬНЯ І КАЗКА

Песьня і казка
Ходзяць у пары,
Сеюць па сьвеце
Дзівы і чары,
Будзяць спрасоньня
Думкі дзіцячы,
Як той ураньні
Промень сьвяцячы.

*

Песьня і казка,
Як у крышталі,
Сьвету пакажуць
Тайныя далі.
Шляхі намецяць
К сонцу і зорам
Для людзкай долі,
Скованай горам.

*

Песьня і казка
Ў райскіх праявах
Шчасьце збудуюць
З кветак яскравых.
Сэрца атуляць
Вечнаю ласкай...
Слухай-жа, сэрца,
Песьняў і казкаў.

1921 г.

ПЕСЬНЯ

Як крыніца, льлецца, рвецца
З сэрца песьня ў сьвет, за сьветы;
Сьветла йскрыцца, рэхам прэцца,
Тутка, тамка, дзе я, дзе ты...

Скрозь гамоніць, звоніць звонка,
З сэрца ў сэрца б'е, ірдзіцца,
То ўжо ў хаце, то ўжо вонках
Маладзіцца маладзіцай.

Скочыць к сонейку, ўсхахоча,
Пацалуецца лісьліва;
Ясну-месячыку ў вочы
Зіркane тугой тужлівай.

Стрэціць зорку-зараніцу,
Прасьлязіцца з ёй сьлязою
І сплыве ўплаў на зямліцу,
Разаўецца дзермязою.

Ў полі здольна з ветрам разам
Зажартуе, ў танок сходзе,
Згодна з борами важным сказам
Завурчыць аб непагодзе.

Ў лесе лісьцем зашалесьце,
З птушкай птушкай зашчабеча,
Па пуціне кіне весьці
Суму, шчасьця хаце нейчай.

І лунае, так лунае
Гэта песня па ўсім сьвеце,
Плоту, путаў ані знае
Ад сталецьця да сталецьця!

29-X 1918 г.

У Л Е Т К У

Соладка ўлетку ў дзень ройны
Ў зелені, ў кветках купацца,
З ветрам гуляць неспакойным,
З сонцам гуляць, цалавацца!

Слухаць лясное гамонкі,
Зважных, няўцямлівых шумаў,
Як гэта хвойкі-сасонкі
Гойдаюць ласкава думы.

Слухаць, як міла ля ўзьмежку
Гутарыць з коласам колас,
Як льецца ў сэрца з усмешкай
Нівы спагадлівы голас.

Музыка зычная ў сьвеце,—
Моўкнуць нягоды напасьці...
Хочацца думаць, як дзеці,
Верыць, як дзеці, у шчасьце!

1926 г.

ВЕЦЕР

Ах, і з якой-жа дакукай
Бушуе са сьвістам крылаты!
Вые жалобна, як сука
Па ўтопленых дзецях-шчанятах.

З гікам праз нетры, ламочча
Імчыцца і ліжа вужакай,
Ліжацца ў вушы, у вочы,
Як тая сьлізьлівая п'яўка.

Скуль яго з немачай гэтай
Нялёгкая гоніць, прыгнала,
Як-бы яму людзей, сьвету
Бяз сьвету майго яшчэ мала?

Я-ж не прасіў і ня клікаў,—
Ня трэба такога мне госьця,—
Без тваёй музыкі дзікай
Патраплю злажыць свае косьці.

1926 г.

У Л Е С Е

Калі бывае мне маркотна,—
А я маркочуся часьцей,
Як гэта думае ахвотна
Мой дабрадзеі ці ліхадзеі,—

Тады іду я ў лес нядбала,
Каб не мазоліць воч людзям,
На мох валюся дзе папала,
І ўжо я з пушчай сам-на-сам.

Ніхто ня бачыць і ня чуе,
Аб чым тут гутарку вяду,
Дзе думка днюе і начуе,
Сваю хавае дзе нуду.

А з лесам сябры мы старыя,—
Ня раз праводзілі папас;
За сорок год нам дружбу крые,
Калі зышліся першы раз.

За гэты час, на век схаваны,
Шмат мелі ўсякіх лет і зім,—
Былі агні, былі туманы,
Было ўсяго са мной і з ім.

Цяпер, калі сюды прыду я,—
Знаёма, ясна як сьляза:
Ўсё тыя шышкі лес гадуе,
Ўсё тая ўецца дзермяза.

Таксама мох ляжыць, як воўна,—
Бы ў пуху песьціцца нага;
Ад птушак ройна, шуму поўна,
Глядзі ды слухай як мага.

Сягонья бачу тут бярозку:
Была жывой—цяпер ляжыць,—
Як маёй смутнай долі цёзку,
Пасьпеў віхор яе скрышыць.

Бяз часу ёй прышлося замерці...
Ляжы, гаротная, ляжы,
Пакуль не разьбяруць па цьверці
Цябе на дровы ці крыжы!

На памяць мне прышла дзяўчына,—
Скажу—тутэйшая яна,—
І здарылася з ёй прычына,
Прычына жудкая адна:

Кашулю ёй зьнялі ў няшчасьці—
Суседзі, а ня іншы хто—
І падзялілі ўсю на часьці,
Як-бы дзяліць ня мелі што.

.....

Прыціхне лес ды зноў аб нечым
Шуміць, гамоніць, колькі дуж,
Супроць вятроў каробіць плечы,
Ўвесь выгібаецца, як вуж

Вароны ў высі крык заўзяты
Узьнялі, бы клянучь сябе,
А дзяцел дзюбаю зубатай
Дзяўбе сасонку ды дзяўбе.

Зязюлька ў тахт „куку“ кукуе,
Як ёй хто голас натачыў;
Лічу, ці доўга павякую...
Замоўкла... мала налічыў.

1926 г.

ЛЯСНОЕ ВОЗЕРА

Дрэмле абсаджана лесам адвечным,
Цінай засланае возера ў лесе;
Шастае сьціха асока і аер,
Нудныя казкі куст з кустам шапоча.

Сосны і вязы, дубы і асіны
Вокала возера вартай пасталі,
Долу ківаюць паклоны нямыя,
Небу малітву таемную твораць.

Возера! Возера! Йду к табе смутны
Соннаю пушчай, амшалаю сьцежкай,—
Жоўтае лісьце шасьціць пад нагамі,
Шчокі калючка сасновая шчыпе.

Сам з сабой на-сам пад дубам саджуся,—
Вочы і думкі пабеглі далёка...
Сьцішна над возерам, воблачна ў небе...
Недзе запелі ўзьвіжаньне гусі.

10-VIII 1919 г.

Акопы

С Я В Е Ц

На заўтра, к налеццю
Свой сею загон,—
Ад бацькі прымеціў
Так сеяць, як ён.

Лубянку сявалку
Дзед сплёў мне даўно,
Ў сявалцы бяз малку
Бурштын-сам зярно.

Знаток сваёй рэчы,
Іду к старане,
Каб вецер у плечы,
Ня ў вочы, дзьмуў мне.

Прывычнаю жменяй
Зярняты кладу,—
Дзе болей, дзе меней
Сьляджу на хаду.

Сьляджу, каб абсерак
Ня кінуці дзе,
Бо з ім неспадзерак
Благіх шмат ідзе.

Кулёвай саломай
Дасеў прысьцялю,
Ад злога залому
Сяўбу бласлаўлю

Ляжэце, зярняты,
Ў парадак, у рад,
Усходзьце багата,
Каб сейбіт быў рад.

Дай, хмарка-вясёлка,
Жывучай расы,
Маланкай-агнёўкай
Ня зводзі красы.

Свой град, Градавіца,
Ў пару сутрымай;
Пярун, Грамавіца,
Ў жніво сунімай!

20-XI 1918 г.

Г Р У Г А Н

Кожнай вясны, як выходжу
Свой засяваці загон,
Чорны груган вылятае
Зьнекуль—з няшчасных старон.

Крыльле, як вехі, разьняўшы,
Страшны затачвае круг:
Крумкае, гракае жудка,
Жудкі сплятае ланцуг.

Сумныя думы абсядуць,
Ног не павырваць з ральлі,
Млее рука, а сявалка
Цісьне і цісьне к зямлі.

Восень як прыдзе і з поля
Выйду зьбіраці сяўбу,—
Гэты-ж груган вылятае,
Гэту-ж вядзе варажбу.

Зьвісьне пад хмарамі зданяй,
Воч ня спускае з мяжы,
Косьці пасеены ліча,
Ліча людзей і крыжы.

Глянупу, і сілы слабеюць,
К думам сьцікаецца жах,
Сьцісьнецца сэрца ад болю,
Ноч замігціць у вачах.

Гэтак вось кожны год, вечна,
Ў поле як толькі іду,
Зьнекуль груган вылятае
І наклікае бяду!

23-VIII 1919 г.

ВОСЕНЬ

Села пад пушчаю Восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Сьпетых дажынак ёй жаль.

Пацеры шчыра шапоча,
Нудную шэпча мальбу;
Творыць паціху уночы
Сьвету сваю варажбу.

Склікала вецер і хмары,
Кожнаму дзела дала:
Вецер завьў на папары,
З хмары павісла імгла.

Вецер, убраўшыся ў сілы,
Лесам, як вехцем, трасе,
Крыж вырывае з магілы,
Круціць салому ў страсе.

Хмара, упіўшыся морам,
Хвошча і хвошча дажджом,
Плача нязьмераным горам,
Жаліць душу, як нажом.

Вецер і хмара да хаты
Прозяцца, лезуць смалой:
Вецер дзьме ў комін заўзята,
Хмара льле ў вокны залой.

Ў шчылінах сьвіст ня сьціхае,
Муціць, варожыць, кляне,
Як-бы жывы хто ўздыхае
Ў сьлёзнай паўяве, паўсьне.

Мокрыя каплі па шыбах
Плюскаюць, хлюпчуць, бубняць,
Быццам людцоў у сялібах
Мецяць патопаі даняць.

— Скуль вы? Што трэба вам, госьці,
Зваў вас які гаспадар?—
З хаты пытаецца хтосьці
Буйнага ветру і хмар.

— Восень сюды вам за кару
Выгнала нас на папас!—
Гэтакі вецер і хмара
Кідаюць хаце адказ.

І ўзноў завуў вецер жудка,
Дождж пачаў сьцёбаць сільней...
А там пад пушчай ціхутка
Моліцца Восень далей.

Зьнізвае пацеры Восень,
Вочы ўтаропіўшы ўдаль;
Жаль ёй павяўшых дакосін,
Сьпетых дажынак ёй жаль.

24-VIII 1919 г.

У ДАРОЗЕ

Цёмна, сумна ў сонным полі,
Як скрозь сіта ймжыць імжака;
Воддаль прэе ў лесе лісьце,
Як шкілет, тарчаць галіны.

Скрыгатаюць грудзі больлю,
Сэрца сьсе нуда-вужака,
Звод скрабе ў душы агнісьце,—
Будзіць буднія ўспаміны.

Еду, пхнуся бітым шляхам,
Па балоце конь плюскоча,
А ноч крадзеца паціху,
Сыпле чары ўлева, ўправа.

Пхнуся ўдвойчы з жуткім жахам,
Злыдні зіркаюць у вочы...
Ах, хаця-б ня дацца ліху!
Но, мой косю!.. Стой!.. Канава!..

29-X 1918 г.

ПА ДАЎГІНАЎСКІМ ГАСЬЦІНЦЫ

Менск—Акопы

Пусьціўшы дома пагалоску,
Што я нядуж, лячыцца час,—
Пакінуў горад, еду ў вёску
Набраць здароўя на запас.

Трухкоча брычка па дарозе,—
Сам Разымблюм за фурмана,—
Мяне-ж падкідвае на возе
Ад ям, калдобін і канаў.

Дарогі нашы, ой, дарогі!
Былі няважны для язды,—
Цяпер сам чорт паломіць ногі,
На хвост нагоніць верады.

Ах, вы шляхі!..

З гары на горку
Кульдык-кульдык, то ўвысь, то ўдол,
Зьбярэшся з думкай на гаворку,
А тут пад зад цябе вандол...

Конь пазірае ў бок з укуса
На плех мурожны пад кустом,
Ды круціць-верціць пад сам носам,
Як тэй кадзільніцай, хвостом.

Абапал высяцца прысады,
А дрэвы пэўне па сто год—
Было іх больш, дый далі рады:
Працерабіў іх свой народ.

Гляджу на звалены бярозы,—
Маркотна думкі пацяклі:
Змаглі вы буры і марозы,
Людзкой сякеры не змаглі.

А людзі? Ведама, як людзі,
Як кожны наскі чалавек:
Садзіць сягонья тое будзе,
Што ўчора так нядбала сьсек.

Бяжыць пад коламі гасьцінец,
Бягуць прысадзіны назад,
Вакол бяз конца сьвет-дзядзінец—
Палеткі, вёскі, лес, як сад.

Знаёмы гэты мне шлях родны,—
Даўгінаўскі вядомы шлях!
Які нёс годных і нягодных
На векавых сваіх плячах.

З Даўгінава ў Менск балаголы
Па ім, бывала, дзень-у-дзень...
Ад дзэгцю пах, скрыпня ад колаў,
Шум ад людзей...
І ўсё, як цень!..

Як сон нязбытай абяцанкі...
Заціхнуў шлях, як птах зімой,
Цяпер даўгінаўскай фурманкі
Ты не спаткаеш, браце мой!

Ты не спаткаеш *стуль* суседа,
А мо' й матулі з вас які...
Былі сваймі у шчасьці, ў бедах,—
Цяпер чужыя чужакі.

Ды ані вестачкі адтуля,
І нібы сам адтуль далей,
Адно пачуеш, як зязюля
Кукуе *там*, як і даўней.

А воўк завые—адгалоскі
Лятуць сюды, калі дзень ціх,
Як-бы і воўк *адгэтуль* вёскі
Забыць ня можа там—у *іх*.

Для птушкі вольнай і для зьвера,
Як і для думкі—ўвесь ім сьвет!
Для іх ня ўпішаш на паперы
Ні меж гранічных, ні пікет.

Калісь мы ў Рыгу збожжа везьлі,
Цяпер зямлі завезьлі часьць...
Але-ж куды мы, думка, ўлезьлі?
Глядзі, наклічама напасьць!

А ну, мой кося!

Што там?

Пустка...

Вярні з гасьцінца ў бок гужом!

Бо далей—„пропуск“, і... „пшэпустка“

Стань Разымблюм!

Акопы ўжо!

26-VI 1926 г.

Акопы

У В Ы Р А Й

Зашумела нудна восень
Шумам лісьцяў, шумам сосен
Даўшы волю хмурам;
Ажно з гоняў Беларусі
Ў вырай вылецелі гусі,
Паплылі ў даль шнурам.

Сьледам з выраем, з гусямі
Паляцелі думкі самі,
Сэрца ўскалыхнулі;
Ўскалыхнулі долі плесьняй,
Азваліся казкай-песьняй,
Ў смутку патанулі...

Ой, вы, гусі-вырайніцы,
Жыць ня доўга ў чужаніцы,
Зноў к нам прыплывеце,
Зноў вас будуць сустракаці
Нашы рэчкі, сенажаці,
Наша сонца ў цьвеце.

Ой, вы, гусі-гудзіцелькі,
Не забудзеце зямелькі,
Дзе дзяцей пладзілі,
Дзе вы мясячык страчалі,
Дзе вы зоркі падлічалі,
Плавалі, хадзілі.

Знаю, зложыце тут косьці,
Толькі зьлётаеце ў госьці
Асьвяжыці грудзі:
Вы ня ўмеце йшчэ, гусі,
Выракацца Беларусі,
Як умеюць людзі.

31-X 1918 г.

УДОСЬВЕТАК

Яшчэ певень пець не масьціцца,
Ня згасла ніводная зорка,—
У хаце дыміцца газьніца,
У хаце ўжо чутна гаворка.

За прасьніцай з мяккай кудзелай
Папрадуха сучыць пры сьценцы,
За нітачкай нітачку сьцэле,
Вурчыць і вурчыць вераценца.

Хоць мілы сон клеіць павекі,
Хоць будзіць пасьцель успамінак,
Дзяўчына сон гоніць наўцекі,
Расьце і таўсьцее пачынак.

*

А ў полі заходзіцца бура,
Разносяцца жальбы і стогны,
Страхою калоціць віхура,
Дождж хвошча па шыбах сьцюдзёны.

Пуцінай брыдзе падарожны,
Куды ён прыдзе, не згадаці,
Паглядкаю сочыць трывожнай
Сьцяжыну ў балоцістай гаці.

Над ім небам з хмарамі вісьне,
Цямрыца, дзе вокам ні кінуць;
Няўжо-ж вогнік з хаты ня блісьне,
Няўжо-ж падарожнаму гінуць?

*

Папрадуху зморы абсели,
Ў руках вераценца ня скача;
Галоўку схіліла к кудзелі,
І дрэмле, і сон дзіўны бача.

Ёй сьніцца, што зьнекуля хтосьці
Сьпяшыць у дарозе дахаты,
Што ён так сьпяшыць к ёй у госьці,
Такі малады і багаты.

І ўсьмешка ўсьцьвіла маладая,
І кроў забурліла крыніцай...
Ёй сьніцца... Дый хто там згадае,
Што ўдосьвет папрадусе сьніцца?..

10-XI 1918 г.

С О Н

Заглянь, сынок, у соньнік,
Сон мела я пусты:
Прысьніўся мне сасоньнік
Такі густы, густы.

Па ім ішла я ўночы.
За мною зводы йшлі
І зазіралі ў вочы,
І ціснулі к зямлі.

Шапталі штось над вухам,
Спляталі плот з імгліц.
Абхутывалі пухам
Сасонічых ігліц.

Вадзілі па канавах,
Заломах, бадылѣх,
Па хворастах крываваых,
Распаленых вуглѣх.

Далей, вялі адтуля
Між пнёў гнілых, кам'я,
Дзе сьпіць твая бабуля,
Дзе маці сьпіць мая.

Кіўнулі на абліплы
Сьплясьнеўшым мохам крыж,
Захіхаталі сіпла
І счэзьлі недзе ўзвыш.

За імі і сасоньнік
Захіхатаў глухі.
Дык глянь, сыноч, у соньнік,
Што значыць сон такі?

8-ХІ 1918 г.

МАРОЗ

Іду я, сьняжысты, ўсясільны,
Па сьцежках-пуцінах пустых,
І ночкай і днём бязупынна
Пільную абшараў сваіх.

Бязьмежна, ўладарна паную
Пад сховаю пушчавых вех,
Каронаю бор мне зялёны,
А тронам-пасадам бел-сьнег.

Палац мой—лес буйны, вяцьвісты—
Ірдзіцца брылянтамі скрозь,
Мне воўк і мядзьведзь у паслугах,
Мне служыць вавёрка і лось.

Як пухам, сьняжком пасыпаю
І хвою, і елку, і клён;
Хто ў госьці ка мне забярэцца,
Тулю тых, галублю іх сон.

І казкі шапчу ім аб шчасьці,
І цемру зганяю з вачэй...
Хадзеце, хадзеце к Марозу!
Хадзеце у госьці хутчэй!

1921 г.

ПАЯЖДЖАНЕ

Распаўзлася па абшары
Сьцюжным пухам, сьцюжнай марай
Папаўзуха-завіруха—
Злога духу злыбядуха.

Ў полі дымна, ў полі цёмна,
Беспатольна і заломна,
Ні пуціны, ні упыньня,
Як у вечнай дамавіне.

Як у моры, ў белым сьнегу,
Без дняваньня, без начлегу,
Ў бездарожжа, ў бяспрыстаньне
Едуць, едуць паяжджане.

Едуць, едуць, ані сьледу,
Ні праслуху, ні прагледу,
Ні прасьвету, ні надзеі,—
Ўсё ў зацьмішчы, ўсё ў завеі.

Папаўзуха-завіруха
Шэпча, шэпча штось да вуха
Аб музыцы-дудаграю,
Аб пшанічным караваю.

Сьнежным надзячы начлегам,
Пасыпае сном і сьнегам,
Лазам лезе ў сэрца, ў вочы,
Зазірае патарочай.

Маладога к маладусе,
Свата к свацьці-пасядусе,
Да закосьніцы закосьню
Жах прытульна прыкаросьніў.

Прытуліліся, як дзеці,
Як галубкі на расьвеце,
Як нішто ні знаць, ні ведаць,
І ўсё едуць, едуць, едуць.

А над імі зьбеядуха,
Папаўзуха-завіруха,
Сьнежнай хістаючы вежай,
Захліпаецца ад сьмеху.

27-XII 1918 г.

ГОЛАД

Праз поле, праз хаты і сёлы,
Ў кароне з касьцей чалавечых,
Іду, разбуялы, вясёлы,
З хатомкай мярцьвячай на плечах.
Паклоны б'е стар мне і молад
І дзетак рой босых і голых,—
Бо Голад я, Голад!

З прадсьмертных сьлязінаў і поту—
Брыльлянты на мне мігацяцца,—
Абвёў іх з крыві пазалотай...
А з сілай маёю зраўняцца
Ня ў сілах ні сьпека, ні холад,
А шлях мой бяз рыцьваў і плоту,—
Бо Голад я, Голад!

Іду. Прада мной зазірае
Жывым сьмерць галодная ў вочы
І косе ў рад, не разьбірае—
Ў дні белыя, ў чорныя ночы.
Ці слаб хто, ці дужы, як волат—
Груган яго косьці зьбірае,—
Бо Голад я, Голад!

Іду. А за мной сьледам-лазам
Паўзуць зьністажэньні, руіны.

Я—мору тварэц бязупынны,
Я—сейбіт бязьмежнай заразы,
Мой скіпетр—лядзянчы молат,
Ім рабству дыхтую указы,—
Бо Голад я, Голад!

Пад чорным маім уладаньнем
Сіроцтва гне корна калені,
І ўдоўства галосіць літаньнем
На голым магільным каменні.
Мне гімны складае вякоў лад—
Мне, сытаму людаў кананьнем,—
Бо Голад я, Голад!

1-X 1921 г.

З В А Н Ы

Гудуць званы, з дня ў дзень гудуць мядзяныя званы,
Як стогн, гук-водгульле гучыць мальбою жудзі;
Дрыжыць званіцы мур сьцюдзёны, цагляны,
Дрыжыць званар, надорваныя рвучы грудзі.

Наводзіць гэта музыка нязводны звод нуды,—
Скрабе душу, як сенажаць жалезныя бароны,
Па сэрцу б'е, як дождж па шклянай шыбе ў халады,
Гадуе ў думах сказ бадучы, забабонны.

Ў мазгі залазіць жах, што гэты буйны звон званоў,—
Хаўтурны гэта звон спакон нямых сталецьцяў,
Што гэтая званіца—мерцьвяковы вечны схоў,
Званар—грабар, што косьці згортвае па сьвеце.

8-XI 1918 г.

МЛЕЧНЫ ШЛЯХ

Лёг па небе шлях млечны, шлях зьлепленых зорак,
Паясом-серабром без канца і пачатку,
І цікае, як месяц з узгорку на ўзгорак
Пад ім лазіць, мяняючы штоноч апратку.

І галубіць шлях бледны зямлю яснавіцай,
Сочыць вочак мільёнамі долю людзкую,
То сьвятлей, то мглісьцей зацьвітае, мігціцца,
Сее скрозь ні то сон, ні то яву такую.

Людзі кажуць, што птушкам, зблудзіўшым уночы,
Млечны шлях служыць сьцежкай-пуцінай у вырай.
Яшчэ кажуць, што гэта сьлязінкі сірочы
Замяніліся ў зоркі ды сьвецяць так шчыра.

9-ХІ 1918 г.

К Р Ы М

1

О, Крым, нязьведаная казка
Жыцьця мінулага вякоў,
Адным якія былі ласкай,
Для іншых—скрогатам акоў!

У шумным пробегу сталецьцяў
Нішто цябе, Крым не згняло,—
Таксама цягнуць рыбу сеці,
Таксама птушка мкне ў сіло.

Адвечным ладам шуміць мора,
А з ім—магнолія, платан...
Аб чым яны з сабой гавораць,—
Спытайся ночку ды туман!

На узьбярэжжы Крымскіх вод
У небе сіль глядзіць Ай-Петры,—
Над ёю аблокаў карагод,
Пад ёй прапасьцістыя нетры.

Глядзіць Ай-Петры ў дол з вышын—
На белы хаты, на палацы,
На стужкі каменных пуцін—
Плады нявольніцкае працы.

А я—з далёкіх ніў пясняр—
Па Гаспры з куту ў кут снуюся,
Гняце мне думкі Крыму чар,
Маркотна мне без Беларусі.

Гаспра, мілы мой прыпынак!
Я ўжо скончыў свой спачынак
І цябе я пакідаю,
Да свайго імкнуся краю.

Будзь прыветна, будзь здарова,
Як татарка чарнаброва!
Жыві доўга, як Ай-Петры,
Хоць і веюць буйны ветры!

Вам, магноліі, платаны,
Кіпарысы і каштаны,
Шлю я шчыра на прашчаньне
Ад бярозак прывітаньне!

16-IX 1923 г.
Крым. Гаспра.

НА ПРЫЗЬБЕ

Сядзіць на прызьбе бледны дзед
І пазірае сьлёзна ў сьвет.

Старэчай думкай ўдаль бяжыць,—
Як жыў, жыве, як будзе жыць.

За успамінам успамін
У грудзі лезе, як той клін.

Шлях немалы прайшоў ў жыцьці,
А йшчэ ці многа перайсьці?

Ўсё разважае на свой лад
І, што збудзіў ўспамін, ня рад.

У думкі прэцца стада мар—
І двор, і пан, прыгон і цар.

Бадзяньні тыя, што ўсьлед шлі,
Па роднай, па чужой зямлі,

І тыя новы ўладары,
Што прuć к яму ў гаспадары;

Ўсё важыць розумам дзядуль,
І ня здыбе дабра зьнікуль,

Адно, ад назалістых дум
Што раз, то горшы цісьне сум.

І сам ня бачыць, як расой
Сплыла сьлязіна за сьлязой,
З сухім зьмяшалася пяском
І заблішчэла аганьком...

А дзед на прызьбе ўсё сядзіць
І ў дальню даль глядзіць, глядзіць!

30-X 1918 г.

Б У Р А Л О М

Пахіліўся дуб да дуба
Ды бурчыць, гамоне:
— Што-то вецер вельмі груба
Загуляў сягонья!

Паглядзі, сусед, на пушчу,
Як трашчаць галіны,—
Там у самую ўжо гушчу
Вецер сілы кінуў!

Вунь, прымець, старуха-хвойка
Сскочыла з карэньня,
А вунь там з бярозы бойкай
Валіцца паленьне.

Пакацілася ўдоўжкі
І асіна-сваці...
Фу, ты! аж мяне ў дрожкі
Пачало кідаці!..

Што? Ня ўстояла і ліпа—
Рухнула, бядачка!..
Ці-ж быць можа? ўжо захліпаў
І стары твой бацька.

Ах! што гэта?.. Праз узгоркі...
Ці-ж то к нам?.. Ой, ногі...
І, ня скончыўшы гаворкі,
Рынуў дуб, як доўгі.

14-XI 1918 г.

Р У Н Ь

Абходзіў зважна гаспадар
Свае абсеяныя межы,
Глядзеў, ці добра божы дар
На сьвет зірнуў з зямелькі сьвежай.

На небе воблачная сіль
Лягла пасьцілкаю махнатай,
А на зямлі, дзе вокам кіль,
Цьвіце, рунее рунь багата.

Над ёй круг сонца залаты
Плыўнём плыве, палае, йскрыцца,
За ёй, трывожачы кусты,
Бурліць, плюскочыцца крыніца.

На ўзьмежку, збыўшыся кары,
Тырчыць ігруша, як сухотнік,
Над грушай ястраб угары
Цікуе кінуты заплотнік.

Як вучыць нас варожбаў лунь,
Як варажыў і летась гэтак,—
Лёг гаспадар плашмя на рунь,
Стаў слухаць сёлета палётак.

Абняўшы рунь ляжыць, як сноп,
Жывых і мёртвых вызваў ў сьведкі;
Прысьмерціў сэрца, зморшчыў лоб...
І чуе руні шопат гэтка:

„Забіў ты бацьку, каб на рот
Адзін паменшала у хаце,—
Прышоў твой сёлета чарод,
Жніва табе не дачакаці!“

Ўстаў гаспадар! Як дурнап'ян,
Сказ руні раны разварушыў...
Ён, зьняўшы пояс-саматкан,
Павіс над руняю на йгрушы.

21-XI 1918 г.

Б У С Л Ы

Падчысьціла Ёзьвіжаньне ўсю зямлю шчыра,
Ліст зводзе хмызьняк заскаруслы...
Зьлятаюцца буслы к адлёту у вырай,
На сходку зыходзяцца буслы.

Дзе плотам граніцу адвёў сабе выган,
За прасла пашчэпліваў прасла,—
За выганам буслы рашаюць суд мігам,
Пакуль дню лучына ня згасла.

Хто млечны шлях ноччу дагледзіць ня зблудзе,
Хто мора адмерыць крыламі,—
Той вылеціць толькі ў далёкія людзі,
Той вылеце ў вырай з бусламі.

Клякочуць, хлапачуць. І крыльлі і скабы
Сусед аглядае суседа,
Разводзяць і дзеляць, хто дужы, хто слабы,
Хто болей, хто меней сьвет зьведаў.

Зрабілі агледзіны, зрадзілі раду,
К канцу прыбліжаецца сходка,
Шнур зладзілі к выраю ў згодзе і складу,
Сьціхае гамонка-клякотка.

Ўжо мецяцца к лёту, ужо хлопаюць крыльлі...
Бач, бусел адзін стаіць хмуры,—
Яго аднаго усе неяк забылі,
Адзін ён ня зьмесціўся ў шнуры.

Стаіць і чакае сабе прыгавору,—
Знаў—буслава сходка ня сьмешкі...
Ой, болей яму не пабачыці мора,
Ня бачыці выраю сьцежкі!

Ізноў ўсклекаталі крылатыя сябры:
— Ён слабы, ня наскага міру!
Хай гіне, хто слабы, згнілі ў каго жабры!
Сьмерць буслу, няздатнаму ў вырай!

Сьмерць! сьмерць!.. Задымела пуховае пер'е,
З-пад сэрца кроў хлынула стужкай...
І, споўніўшы прыгавар, буслы ў бязьмер'е
Ўзьняліся за дружкаю дружка.

Шнур доўгі паплёўся пад небам вячымым,
Плыў з клёкатам далей і далей,
Аж згинуў з-пад вока у воблаках мглістых,
Спавіўся ў туманныя хвалі.

А там, а за выганам сьцелецца поле,
На полі рассыпаны косьці,
Над косьцямі вецер гуляе, скаголе,
Груган залятае у госьці.

А там, ля касьцей залаціцца пярсьцёнак,
А надпіс чужой на ім мовай:
„Як вернецца бусел з нязнанных старонак—
Ка мне мілы вернецца ўзноў...“

14-XI 1918 г.

ПЕРШЫ СЬНЕГ

Халоднай пабелай магільна залёг
На зжатае поле, на скошаны лог.

Лёг пухам на лесе, на жоўтых лісьцях,
Абсеяў, абсыпаў прысады і шлях.

Так высыпаў зьзябна, бязрадасна сьнег
У першы папас свой, у першы начлег.

Ад стада адбіўшыся, птушка адна
Квіліць і квіліць сярод бела радна.

На небе на сьнежным ні сонца, ні зор,
На гонях на сьнежных ні груд, ні разор.

Абсьнежаны сьвет без канца, без граніц,
Душа ажно тлее, як сьвечка з грамніц.

На хаце, за хатай махнаціцца бель,
На белі за тынам, як нітка з кудзель,

Чырвоная стужка скрозь бель зіхаціць,
І ў сажалцы губіць свой сьлед гэта ніць.

Ад раньня скараньнем бурліць варажба:
Што значыць такі сьлед, такая хадзьба?

Хто сьмеў першы сьнег асьвянціці крывёй?
Крывавай ён веры—чужы ён ці свой!

Дагадка шыбае ў ледзяной імгле,
Паўзе і прысуд-перасуд па сяле.

Па полі па бледным снуе бледны цень,
А птушка квіліць і квіліць цэлы дзень...

У гэты сьнег першы брат брата засек
І ў сажалку трупа валок цераз сьнег.

20-XI 1918 г.

ЗАБЫТАЯ КАРЧМА

Павыбіты вокны, сарвана страху,
Паўлазілі ў гліну вуглы,
Абдымлены комін тырчыць, як вяха,
Як здань, вызірае з імглы.

Стаіць, як абскубаны зьверам шкілет,
Забытая сьветам карчма,
Начніцы пяюць ёй магільны прывет,
Галубіць пракляцьцямі цьма.

Разьбітая напал калісь пяруном,
Асіна ўздыхае над ёй,—
Калыша, матае кастыльным гальлём,
Шыпіць, уздыхае зьмяёй.

Як вісельнік, зьвісла галіна адна,
Бы цэпам калоце ў камель,
І сьведчыць, што некалі, вельмі здаўна
На гэтай галіне...

Як шмель,

Шумела, гудзела карчма усю ноч,
Музыка рваў струны і смык;
Бяда і нуда адыходзілі проч,—
Рашаў гаспадарку мужык.

Вось поўнач... Звон чарак... Сьмех, крыкі, кляцьба...
Ня сьцяміш, дзе свой, дзе чужы...
Гахх!.. цьвякнуў тапор... Міг, зьнямела гульба...
Ляжыць труп, як крыж на мяжы...

— Мярцьвяк!!—загудзеў разбуялы народ
І рынуў з сьвятліцы пад тын...
— Дзе ўбіўца?.. На горкай асіне, бы knot...
Хістаўся нябожчыкаў сын...

Мінула гулянка... Замерла жыцьцё...
Канае карчма ў журбе;
Навокала блудзіць зданьнё, страхацьцё,
Па шчылінах вецер скрабе.

І толькі ў поўнач адзін раз у год
Карчма ажывае на міг:
Музыка іграе, гамоніць народ,
Кружыць за кяліхам кяліх.

І ў самую гульню, наганяючы жах,
Зьяўляюцца госьці туды:
Стары—з тапаром у кастлявых грудзях,
На шыі з пятлёй—малады...

13-XI—18 г.

МАЛАДАЯ АЧУНЯЛА

Ах, як сталася ўсё гэта?!
Як-бы нейкая камэта
Натварыла цудаў-чараў
І схавалася за хмару.

Зьнядужэла маладая,
Нібы сьмерць яе зьядае,
Ці-то хоча ці ня хоча,
Зазірае ў самы вочы.

Яе дружкі і нядружкі,
Як дасужлівыя служкі,
Баюць: верце ці ня верце—
Маладая ўжо пры сьмерці;

Што ў яе, мабыць, сухоты,
Або іншыя слаботы,
Не дадуць дажыці веку,
Колькі трэба чалавеку.

Людзі далі ў гэтым веру—
Надта-ж верныя ня ў меру,—
Паглядзелі бліжай, далей
І галоўмі паківалі.

— Што-ж рабіць, калі нядужа?
Пахаваем яе, дружа...
Так кум куму зважна кажа;
А ноч цёмная, як сажка!

І ніхто нідзе ня згледзіў,
Як тут рупныя суседзі
У ахвоту аж да поту
Узяліся за работу.

Той з сякераю, як дужы,
На дамоўку дошкі стружа
І габлюе гэблем гладка...
Ці ня рана, мой ты сватка?

А другі з стальной рыдлёўкай
Зямлю рэжа на дамоўку,—
Дол капае, дол глыбокі,
Каб пясочак быў нялёгкі,—

Каб, як ляжа, легла лепей
Маладая ў гэтым склепе.
Сьвету больш не турбавала,
Ціха-ціха ў доле спала.

А суседкі без аглядкі,
Маладую ўклаўшы спаткі,
Пазабыўшы сьмехаў, гуляў,
Шыюць ёй на сьмерць кашулю.

Шыюць, шыюць дый заплачуць,
Аж адна аднэй ня бачаць,
Сьлёзы вытруць, потым сьціха
Шэпчуць: „Ах якое ліха!“

А ў сьвятліцы на палацях
Маладая ў белай шаце
Уздыхае, ломіць рукі
Ад вялікай цяжкай мукі,

Што яе адну дзіцятку,
Як сіротку, без даглядку
На няласку, на нядбальле
Ўсе пакінулі бяз жалю.

— Хай кідаюць,—шэпчуць губы,—
Хай жадаюць маёй згубы,
Але дзе-ж той ненаглядны?
Ці і ён, як усе, здрадны?

Няўжо ён яе ніколі
Ўжо ня хоча бачыць болей?
А бажыўся з усёй сілы,
Што йшчэ вернецца да мілай,

Прынясе здароўе, шчасьце
І ня дасьць ён ёй прапасьці,
Потым разам удваёчку
Скінуць з думак, з сэрца ночку.

— Ах, вяртайся, мой саколе!
Паратуй мяне ў нядолі,
Ўсьцеражы сваю каліну,
Каб ня легла ў дамавіну!

Так адзін зышоў дзень з сьвету
І другі мінуў за гэтым,
Маладая ўсё йшчэ жыва,
Аж суседзям неяк дзіва!

Ўжо грабар—сусед замежны—
Дол ёй выкапаў належны,
І дамоўка ўжо гатова
І кашуля... адным словам!

А на трэці дзень навіна:
Той прыехаў да дзяўчыны,
Каго так чакала дбала...
.....
Маладая ачуняла.

Акопы. 1926 г.

Б А Й

Бегаў бай па сьцяне
У чырвоным каптане.
Байку баіў. Ой, лю-лі!
Жылі пчолкі у вульлі...

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Щла вясна па вясне,
Жылі пчолкі з году ў год,
Бралі ў соты з кветак мёд...

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Ніхто пчолак не кране;
Самі мёд зьбіраюць той,
Самі ласваюць зімой...

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
У тэй самай старане
Пустапасам труцень жыў,
Неяк з пчолкамі здружыў...

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Труцень кажа: „Дайце мне
Глянуць, пчолкі, у вульлѣх.
Паспытаці ваш мядок!..“

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Ці так добра, ці так не,—
Пчолкі добрымі былі,
Трутня ў госьці прынялі...

Баіць ці не?

— Баіць!

Бегаў бай па сьцяне...
Труцень пальцам ня кіўне;
Пчолкі мѣд нясуць да сот,
Труцень есьць ды есьць той мѣд.

Баіць ці не?

— Не!

Менск, 6-III 1921 г.

СЫН І МАЦІ

СЫН

— Мамка, мамка, нам сягонья
Гаманілі ў школе
Аб якойсьці Беларусі,
Што жыве на волі.

Хоць я слухаў вельмі шчыра
(Ня люблю іначай),
Ды ніяк ня мог ўцяміць,
Што ўсё гэта знача.

МАЦІ

— А вось тое, мае дзеткі,
Глянць-зірні наўкола:
Бачыш гэтыя сялібы,
Хаткі нашых сёлаў;

Гэта поле—шнур ля шнура—
Ўзгоркі і лагчынкі,
На узьмежку грушу-дзічку,
Крыж каля пуцінкі.

Бачыш логі, сенажаці,
А на іх—крыніцы,
Далей—бор зялёны, гонкі,
Што ў высь глядзіцца?

А там далей, дзе ўжо вока
Дасягнуць ня можа,
Тое самае пабачыш,—
А ўсё так прыгожа!

Сотні вёсак і мястэчак,
Гарадоў нямала,
Рэк бурлівых, пушч гамонкіх
З неапетай хвалай.

Там плывуць Дняпро і Сожа
Ды Дзвіна і Нёман,
Белавежы, Налібокаў
Там чуваці гоман.

Гарады—Менск, Віцебск, Вільня,
Магілеў, Гародня
І Смаленск з сьцяной цаглянай
Разьляглі выгодне.

Аб вялікай нашай славе
Сьведчаць на сьвет цэлы,—
Як жылі мы, панавалі
Ў родным краі сьмела.

Во ўсё гэта, мае дзеткі,
Ад межаў да межаў
Беларусяю завецца
І да цябе належа.

СЫН

— А! Ўжо сьцяміў! Дык багат я,
Меўшы столькі цудаў:
Гэткім чынам я ніколі
Служкаю ня буду.

Ну, а йшчэ скажы мне, мамка,
Бо я не разважыў:
Што такое беларусы,
Як настаўнік кажа?

МАЦІ

— Ах, які ты йшчэ дурненькі,
Каб ня скеміць гэта!
Ну, паслухай: усе людзі,
Што ад лета ў лета,

Ад пакон вякоў жылі тут
І жывуць сягонья,
Носяць сьвіткі, носяць лапці
Ды былі ў прыгоне,

Ўсе—і ты, і я, суседзі,
Хто па-твойму прусы?
Дык-жа ўцям: на Беларусі
Жывуць беларусы!

Ды яшчэ, каб лепей ведаў,
Мушу табе ўспомніць:
Беларусы беларускай
Гутаркай гамоняць.

СЫН

— Вось яно што! Праўда, мамка,
Ўжо сабе ўтлумачыў:
Беларус я! Ох, дам пытлю,
Хто скажа іначай.

Ну, але яшчэ ня ўсё тут
Ясным мне здаецца:
Што такое беларускай
Гутаркай завецца?

МАЦІ

— Ой, дурненькая варона,
Што з табой чыніці!
Як-жа йначай беларусы
Могуць гаманіці?

Як-жа мы з табой гуторым
Вось у гэту хвілю?
Як-жа я пяю над зыбкай
Для малой Марылі?

Ды паслухай, як на вёсцы
Кажа дзядзька, цётка;
Як пяюць улетку жнеі
За сваёй работкай;

Як бабуля баіць казкі
Аб нядолі-долі;
Як начлежнікі сьпяваюць
На начлезе ў полі?!

СЫН

— Ну, ўжо знаю, знаю, мамка!
Як у люстры бачу,
Пакажу я ўсяму сьвету,
Хто я, дый што значу!

2-VI 1921 г.

Менск.

НАД КАЛЫСКОЙ

Калыуала маці сына
У калысцы у ліповай
І паяла яму песню
Вось як тутка, слова ў слова:

— Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі і сьні вясёлкі-гулі,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься ты матулі.

Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі злажыўшы ў крыж далонкі,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься ты старонкі.

Люлі, люлі, мой маленькі!
Сьпі, як кветка на прадвесні,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзься гэтай песні.

Люлі, люлі, мой маленькі,
Набірайся моцы, сілы,
Як-жа вырасьцеш вялікім,—
Не забудзь маей магілы.

Люлі, люлі, мой маленькі..

.....
Сын павырас, на лес гледзя,
А ці помніць песню маткі,—
Запытайся ў суседзяў.

1919 г.

КАРОЛЬ

Я кароль над каралямі,
Пан я над панами!
Што мне значаць і цары ўсе,—
Пасудзеце самі.

Тругу-гугу! тругу-гугу!—
Дзьму я ў рог вайсковы:
Гэта знак даю падданым
З трубы берастовай.

Лясь-лясь! лясь-лясь!—зброяй лясну
Ўправа, ўлева громка:
Гэта страшу я падданных
Пугай доўгай, ёмкай.

І сабраў сваіх падданных
І павёў, павёў я
Цераз горы, цераз доли,
За гай, за дуброўе.

Тругу-гугу! тругу-гугу!—
Зноў трублю сярдзіта;
Лясь-лясь! лясь-лясь!—свішчу зброяй
Грозна, санавіта.

І усеўся я на троне—
На карчы яловым,
А падданыя падданыць,—
Ня буркнуць ні слова.

Толькі—скуб-скуб! скуб-скуб! траўку
Згодна ды пакорна,
Ажно рэха ад скубанья
Коціца прасторна.

Толькі часам мму-у, мму у!—
Замычыць цялятка;
Бэ-э, мэ-э! бэ-э, мэ-э!
Забляе ягнятка.

Рох-рох, цох-цох! кві-кві, кві-кві!—
Пісьне парасётка,
Ды гі-гі-гі!—адыйржэцца
Недзе жарабётка.

А я важна, а я пышна
Сяджу на пасадзе,
На падданных пазіраю,
Як дзе на парадзе.

Сонца косы млоснай сьпекай
Сьцелюцца на полі,
А ў дуброве штось шапоча
Ліст з лістком паволі.

Куку-куку! куку-куку!—
Кукуе зязюля;
Піць-піць! піць-піць!—каня кліча,
Як-бы посьле гуляў.

Ву-ву! ву-ву!—загудзеў жук
Каля вуха сьмела;
Ззынь-ззынь! ззынь-ззынь!—з мёдам з кветкі
Пчолка зазьвінела.

Сэрца мне затрапятала,
І я бяз прынукі—
Шась трубу сваю на плечы
Ды жалейку ў рукі!

Туль-туль-лілі! туль-туль-лілі!—
Граю, не зважаю;
Туля-ляля! туля-ляля!—
Птушкам падцінаю.

Гуля-ляля! Не кароль-жа
Я над каралямі?—
Я, мой статак, сонца, поле?..
Пасудзеце самі!

1922 г.

НА ВАЙСКОВЫЯ МОТЫВЫ

З народнага

1

Ой, вяду бяду...

Ой, вяду бяду,

А бяда мяне

Водзіць вечным сьледам;

Гэтак ходзім мы

За адным адно,

Як той дзед за дзедам;

Гэй, паклічу сход

Ды зьбяру народ

Ды зьбяру жаўнераў,

Хай ідуць вайной

На маю бяду—

На ліхога зьвера.

На мой кліч, на сход

Гмін народу йшло,

Шоў ваяк з ваякам,—

Кожны сьмел, ахвоч,

Б'е адвага з воч,

Поле ўслалі макам.

Як той лес, жаўнер
Ля жаўнера стаў,
Зброя ў сонцы йграе;
Зварухнуўся полк,
А за ім—другі,
Толькі сьцяг міргае.

Мах за крокам крок!
Войска йдзе ў паход,
Быццам тая хмура.
Аж дрыжыць зямля,
Як ваякі йдуць
Ды пяюць, як бура.

Гэй, выходзь, бяда,
Гэй, выходзь, хто нам—
Няпрыцель-вораг;
Пачастуем так,
Што папомніш век,
Ды сатром на порах.

Знай, жаўнеры мы,
Вышлі не на жарт
Біцца, ваяваці;
Знай, хавалі нас
Поле, бор і лог
Беларусі-маці!

1920 г.

2

А ў бары, бары...

А ў бары, бары

Тры дарожанькі.

Гэй, гэі, гэі, тры дарожанькі!

Тудой шоў жаўнер

Наш прыгожанькі.

Гэй, гэі, гэі, наш прыгожанькі!

*

Стаў, глядзіць жаўнер,

Сумняваецца.

Гэй, гэі, гэі, сумняваецца

Па якой пайсьці,

Надумляецца.

Гэй, гэі, гэі, надумляецца!

*

Па аднэй пайсьці—

Не пашэньціцца.

Гэй, гэі, гэі, не пашэньціцца!

Завядзе на ўсход,

Скуль ня вернецца.

Гэй, гэі, гэі, скуль ня вернецца!

*

Па другой пайсьці—
Абняволіцца.

Гэй, гэі, гэі, абняволіцца!
Бо ў заходні бок
Шлях той коціцца.
Гэй, гэі, гэі, шлях той коціцца!

*

Выбіраў жаўнер
Трэцьцю сьцежаньку.

Гэй, гэі, гэі, трэцьцю сьцежаньку!
Бо вяла яна
Ў родну межаньку.
Гэй, гэі, гэі, ў родну межаньку!

*

І запеў жаўнер
Той прыгожанькі.

Гэй, гэі, гэі, той прыгожанькі!
А ў бары, бары
Тры дарожанькі.
Гэй, гэі, гэі, тры дарожанькі!

1920 г.

3

ГЭЙ, ПАЕХАЎ СЫН ДАЊІЛА...

Гэй, паехаў сын Даніла
Ваяваць на вайну,
Ад нападу, ад няволі
Бараніць старану.

Сына маці выпраўляла,
Крыж на памяць дала.
Каб матулю родну помніў,
Як паедзе з сяла.

А дзяўчына, міла сэрцу,
Правяла за сяло
І дала на памяць персьцень,
Каб у бойках вязло.

Так паехаў сын Даніла
Сам сабой на вайну,
Азірнуўся на хаціну
Ды змахнуў сьлязіну.

Ехаў поле і другое,
Трэцьце поле дасьціг,
Дзе сабраліся жаўнеры
З сёл і вёсак ўсіх.

І пайшлі яны паходам,
Дружна сьмела пайшлі,
Каб вон злыбяду прагнаці
З беларускай зямлі.

Добра ўсе там ваявалі,—
Уміралі ў баю.
А найлепш Даніла біўся
За краіну сваю.

Хто йшоў ззаду, а хто з боку.
Азіраўся назад,
А Даніла ўсюды ўперад
Выступаці быў рад.

І ручыла, шанцавала
Ў бітвах цяжкіх яму,
Ажна вораг напужаны
Дзіваваўся таму.

Год мінуў, як ваяваці
Шоў Даніла з сяла,
А ўжо слава па ўсім сьвеце
Аб ім громка ішла.

Як ачысьцілі ваякі
Край ад ворага свой,
Важна ехалі дадому,
Як тых пчол буйны рой.

А наперадзе ўсіх едзе
Наш Даніла з вайны,
Шабля бліскае пры боку,
Конь пад ім буланы.

1919 г.

4

ДЗЕ ТЫ, ХМЕЛЮ, ЗІМАВАЎ?..

Дзе ты, хмелю, зімаваў,
Што не разьвіваўся?
Дзе ты, сынку, начаваў,
Што не разуваўся?

Зімаваў я ў старане,
Дзе віхуры дзьмулі;
Начаваў я на вайне,
Дзе гуляюць кулі.

*

Дзе ты, хмелю, улетку цьвёў
Што засох бяз сьледу?
Дзе ты, сынку, дзень правёў,
Што і не абедаў?

Цьвёў я ўлетку, дзе пякуць
Сьпекі агняваты;
Дзень правёў я, дзе гудуць,
Як грымот, гарматы.

*

Чаму, хмелю, не адну
Зносіў сьцюжу, сьпеку?
Чаму сынку, на вайну
Шоў ты ў небясьпеку?

Доля кінула мяне
Гінуць так, як гіну;
Ваяваў я на вайне
За сваю краіну.

1919 г.

ГАБРУСЯ Ё ЖАЎНЕРКУ ЁЗЯЛІ...

Габруся ё жаўнерку ёзялі,
Ад дамоўства адарвалі.
Зажурыўся стары татка,
Стогне, плача цяжка матка,

Ой, Габруська! Ой, Габруська!

Ня журбуйце, тата, маці!
Я ёсядзець ня мог у хаце,
Сам пайшоў па добрай волі,
Паспытаць ваеннай долі,

Ня журбуйце, ня журбуйце!

Сваякі ёсе і суседзі—
Ніхто дома з іх ня ёседзеў,
Выйшлі ёсе з аднёю радай—
Бараніцца ад нападу,

Бараніцца, бараніцца!

Мучыць вораг нас заўзяты:
Папаліў нам нашы хаты,
Патаптаў нам наша поле,
Пакараў людцоў няволяй...

Мучыць вораг, мучыць вораг!

І мы ў шапку спаць ня будзем,
І пакажам сьвету, людзям,
Як баронім межы родны
Ад напасьці ад нягоднай,

Як баронім, як баронімі!

Ня журбуйце-ж, тата, маці!
Буду вас яшчэ вітаці,
Як з вайны здароў вярнуся
І вам нізка пакланюся...

Ня журбуйце, ня журбуйце!

А як згіну, то зязюля
Прыляціць да вас адтуля
І ля вокнаў, ля хаціны
Закукуе, што я згінуў.

Закукуе, закукуе!

1919 г.

БУДЗЬ ЗДАРОВЫ, БАЦЬКА, МАЦІ...

Будзь здаровы, бацька, маці,—
Мы пайшлі ўжо ваяваці.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Што за доля, што за воля—
Жаўнероньку выйсьці ў поле!
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Нам няўцям віхры, гримоты,
Дадае нам гром ахвоты.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Днём ваюем, ночкай дрэмам,
А што блізка вораг—кемім.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Сьпім на ўзьмежку пад ігрушай,
Дожджык моча, сонца суша.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Ёсьць ці не, хлеб і да хлеба,
І бяз хлеба знойдзем неба.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Мы—ваякі, забіякі,
Сьцеражэцця, ламакі!
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Камандзір наш знае дзела,—
Ён на ворага йдзе сьмела.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Паваюем, пагаруем,
Зато дома запануем.
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

Запануем, як і людзі,
Ў хату вораг лезьць ня будзе,
Сьвішча куля, йяй-ха-ха!
Каля вуха дзяцюка.

1919 г.

В А Я К

Сеў ваяк на каня,
Ў рукі ўзяў востры меч
І пусьціўся дадня
Пашукаць, каго сеч.

Немалы ехаў час,—
Ня сустрэўся нідзе,
Аж напроці якраз
Вораг войска вядзе.

У яго старану
Гмін вядзе на грабеж:
Перайшлі баразну—
Пагранічны рубеж.

Схамянуўся ваяк,
Кроў зайграла ў грудзёх:
Сьціснуў меч ў руках,
Конь памчаў з усіх ног.

Наляцеў, як пярун,
На разбойніцкі зброд;
Запусьціў меч-кладун,—
Сьцеражыся, народ

Б'е агонь з дзяцюка,
Косіць голавы з плеч,
Ня здрыгнецца рука,
Ня тупеецца меч.

Тысячу ўжо лягло,
Ўжо другую сячэ,
А праціўнік на зло
Войска больш валачэ.

Гэй, трымайся, дружок!
Ня дрыгні ў барацьбе:
Жджэ пахвалы вянок,
Жджэ дзяўчына цябе!

На бяду захацеў
Дзеўку ўспомніць ваяк,
Меч з рукі паляцеў,
Сам зваліўся наўзнак.

Рухнуў побач і конь—
Разам жыў, разам лёг;
Неба ясная тонь
Свой паслала палог.

Сьпіць ваяк з доляй сам,
Над ім птушка пяе,
А дзяўчыне няўцям,
Што памёр праз яе.

24.VIII 1919 г.

ГУТАРКА АБ КЕПСКИМ ГАСПАДАРУ

Кепска, калі кепскі
Ўдасца гаспадар,—
Сам у сваім доме
Ніякі ўладар.

У яго парадак—
Адпусьці ты грэх:
І сабе на гора,
І людзям на сьмех.

*

Хата ў яго хата—
Дзіркі на страсе,
З печы дым ня ў комін,
А пад столь нясе.

На курынай ножцы
Пуня і хлявок,—
Вецер ім салому
Закасаў на бок.

Зруб у студні зьехаў,
Гразь цячэ ў ваду,
І асьвер і вочап
Толькі на бяду...

А платы навокал—
Тын і частакол,—
Дзе гнілая жэрдка,
Дзе зламаны кол.

*

Чыста ў яго, чыста—
Лад вядзе стары:
Лому, гною кучы,
Хоць ты падбяры.

З гноем пад нагамі
Граблі, вілы, крук,
Пад вакном у лужы
Рыецца парсюк.

Рыцьвіны ды ямы
Па дзядзінцы скрозь,
Ажно калі глянеш
Разьбірае млось.

Сам ён непамыты
Лета і зіму,—
Дзедаў дзед ня мыўся,
Дык чаму-ж яму?..

*

Статак яго, статак,
Не знайсьці нідзе:
З поля і на поле
Чуць ідзе-брыдзе.

Конь сьляпы, з ахватам,
Ходзіць абыяк,
Ёсьць адна карова
І ў таей кільчак.

Кашаль сьвіню душыць,
Ног ня ўзьніме кныр,
„Матылі“ ў авечак—
Круцяцца, як вір.

Вылезла ў ягняці
Воўна дачыста,
А цялё за хлевам
Ходзіць без хваста.

*

Праца ў яго, праца—
Мабыць згультаеў:
Рана спаць кладзецца,
Позна ўстае.

Дзе там нейкі трактар,
Дзе там нават плуг:
Ён сахой, як прадзед,
Гоні верне ў круг.

Паарэ наўзрэхі,
Куст расьце—расьці!
Церабіць ня варта,
Можна абыйсьці.

Бараны жалезнай
Не спанатрыў ён,—
Смыкам дапатопным
Ёрзае загон.

Сеяць-жа як выйдзе
Гэты свой узрэх:
Дзе насыпе кучу,
А дзе голы плех...

*

Збожжа ў яго, збожжа—
Дзякуй ні за грош:
Неабходных дзёран,
Як абходных больш.

Жыта пасплаталі
Гірса ды званец,
У пшаніцы „сажа“,
Дурнап'ян-дурэц.

Вераб'ю авёсік
Толькі да калень,
Адно толькі вусьсе
Выпусьціў ячмень.

Бульба, як арэхі,
Па тры пад карчом,
Боб, гарох, капусту,
Збэрсала сьвінчо.

*

Возіць з поля, возіць,
Што ня згноіў дождж,—
Не зьбярэ ўмалоту—
Каласы, як хвошч.

Малацьба надыйдзе,
Бо патрэбен хлеб,
Нашто малатарня,
Балазе ё цэп.

Таксама на арфу
Ня прышла пара,—
Веелкай навее
Кубялок дабра.

Млын хоць недалёка—
Ня прывык яшчэ:
Зьмеле ў жорнах жыта,
Ў ступе круп стаўчэ.

*

Сядзе есьці, сядзе
За кульгавы стол,
Траяногі зэдаць
Чуць ня рыне ў дол.

Груца ды зацірка,
Цэд, цура, кісель,
Мілта, саладуха—
Амаль стравы ўсе.

Ані тэй закрасы,
Ані скваркі тэй,
Бульба з мундзірамі,
Хлеб нібы з пасей.

Бліны, верашчака—
На паўгода раз,
Нават чамяруха
Рэдка ў які час.

*

Едзе ў госьці, едзе—
Запрасіў камрат,—
На чым сьвет скаголіць
Кволы панарад.

Не падмазаў колаў,
Колы і скрыпяць,
Па вандолах скачуць
Ні ў дзесяць, ні ў пяць.

Загваздкі, атосы—
Па аднэй няма,
З восі лезе шворан
У гару старчма.

Конь той клыпу-клыпу,
Сем гадзін—вярста;
Вонкі хамуціна
Прэцца з хамута.

Плеценая вобраць—
Адны матузы,
Галаву шмальцуе
Горш ад дзермязы.

Што ні крок супоня
Рвецца як аб пень,
І гужы з дугою
Злазяць з аглабень.

Падсядзёлак зьехаў
Аж пад бруха ўніз,
А чарасьядзельнік
Пад калёсы зьвіс.

Набадрыкі зрыўкі
Шыты на вырост,
Ляйчыну з вузламі
Конь злавіў пад хвост.

Замест нейкай пугі
Стусіна дубец,
Але й той з двара ўжо
Сьцёбаны ў канец.

*

Едзе ў госьці, едзе...
Едзь-жа ў добры час!
.
Кепска, калі кепскі
Гаспадар хто з вас.

5-VII 1926 г.
Акопы.

ГУТАРКА АБ КЕПСКАЙ ГАСПАДЫНІ

З кепскай гаспадыняй
Кепска жыць, вядома,—
Ані з ёю ў людзі,
Ані з ёю дома.

Ня жыцьцё, а мука,
Хоць скачы ты жабай,
Калі ды ня ўдасца
Табе твая баба.

Чалавек спакойны
Я па сваім складу,
Але-ж ня стрываеш,
Як няма дзе ладу.

Нават пабажуся,
Што ў ніякім чыне
Не крану і пальцам
Добрай гаспадыні.

Але ўжо аб кепскай
Аніяк ня змоўчу,
Хоць мо' і дастану—
Ў вочы, ці за вочы.

Вось яна ў хаце,
Гаспадыня наша,
Выглядам, хадзьбою
Нават пеўня страша.

Як зірнуць, здаецца,
Ня брыдка з твару,—
І той стан, як трэба,
І ў грудзях шмат жару.

Але як там далей
Так і гэтак глянеш,—
Нікне ўся павабнасьць,
Любіць перастанеш.

Вось пачнем мы зьнізу,
Па сваёй прастоце,—
Ногі за калена
У гразі, ў балоце.

А калі абута.
Каб ня секлі блохі,
З лытак без падвязак
Зьехалі панчохі.

Перад у спадніцы
Ўвесь зафлюндран з долу,
Цыцалямі з заду
Цягнуцца брынзолы.

Чуць ліпіць на целе
З вузлоў паясьніца,
Ажно кожнай хвілі,
Валіцца спадніца.

А кафтан надзене—
Плямы ад заціркі,
Дзіркі ў кожным локці
І на грудзях дзіркі.

Гэтак і кашулю
Бачыш ты адкрыта
І яна ўся ў дзірках
Ды дзён сто ня мыта.

Валасы страхою,
Ў валасох, як маку...
Век, знаць, не часаны,
Косаў ані знаку.

Глянць цяпер у хату
Гэтай гаспадыні,
Хто жыве—ня ўцяміш—
Ці людзі, ці сьвіньні.

Па куткох і столі
Павуціньня густа,
Гразі на падлозе—
Ў паўаршына луста.

Зьбіта, як стог сена,
Ў качарэжнік сьмецьце,—
Вон ня выкідана
Мабыць з таголецця.

Пад нагамі венік,
Чапяла ў запеччы,
За парогам вілкі,
А ўсё недарэчы.

Кіснуць не памыты
Ў лыжачніку лыжкі,
Дзе папала—ў нелад
Саганы і міскі.

На стале абрус той,
Як у бот ануча,
Не пасьцель на ложку,
А так—рызаў куча.

А пад ложкам важна
Хлеў цялё зрабіла,
Парасяты тут-жа,—
Проста глянуць міла.

Пад сталом скавыча,
Як-бы чаго плакаў,
З апараным бокам
Галодны сабака.

З перабітым задам
Кот начыньне ліжа,
Побач з ім і певень
Хлеб у дзюбу ніжа.

Дзеці пустапасам
Лазяць сабе самі,
Па вушы ў балоце,
З голымі пупамі.

Пад паўдня ўстала
Гэта гаспадыня,
Працірае вочы,
А сон і ня гіне.

Засланку адклала,
Пашчапала смолку,
Дроваў за чалесьнік
Кінула бяз толку.

Неяк падпаліла
У печы гэтак дровы,
Аж паплыў на хату
Пах смалы яловай.

Гаршкі паўстаўляла
І так варыць, варыць;
Каб хаця ўдалося,—
Ціха, сонна марыць.

Але як заўсёды,
Ня судзіла доля:
Як чэмер—капуста,
Зацірка—бяз солі.

Прыцягнула дзежку
З рошчынай на лаву,—
Ўкісла ці ня ўкісла—
Не яе тут справа.

Рук не закасаўшы,
Нават не памыўшы,
Месіць цеста, месіць,
А пот льле, як з мышы.

Потым гэта цеста
З вялікай бядою
Пасадзіла ў печку—
Сядзі на здароўе!

У каго закалец
Усяго на палец
Па яе-ж законе—
На ўсе дзьве далоні.

А пашла карову
Падаіць да хлева,
Вымя не памыла,
Доіць права-лева.

Цягне цыцку, цягне,
Малако цурыцца—
Болей за даёнку,
Або на спадніцу.

Потым сабе села
З прасьніцай на зэдлі,—
Што пацягне нітку—
Рвецца ад кудзелі.

Так і гэтак тыцне
Ды кляне уголас,
Нітка-ж то як палец,
То цяней за волас.

Спрала, насукала
Пачынак за тыдзень,
Дый той замарнаваўся:
Зблытаў, мабыць, злыдзень.

Але-ж нейк за зімку
Са сьцяну напчала,—
Кужаль ды на зрэб'е
Перамеркавала.

Удалося з часам
І паставіць кросны;
З пядзю за дзень вытча,
А болей дык млосна.

Выткаўшы, бяліла,
Але так на сьціркі,
Пашто бяліць надта,
І так будуць дзіркі.

Ну, а пойдзе ў грады,—
Поліць, як з пахмельля:
Вырве бурак, моркву,
А пакіне зельле.

У жніво таксама
Ўсё йдзе не па мысьлі,
Як-бы падстаўляе
Хто нагу сумысьле.

Чуць сярпом ківае,
Праклінае гоні,
Вышай за калена
Вырасла іржоньне.

А сноп калі зьвяза—
Як пабэрсаў нехта:
Ніяк не згадаеш,
Дзе камель, дзе верх той.

Гэтак яна ў працы,
Гэтак яна ў хаце,
З языком затое
Не раўня, нам браце.

Ой, на гэту справу
Ня гультай, ня зломак,
І прыйсьці да слова
Век ня дасьць нікому.

А як створыць плёткі,—
Ўсіх пасварыць зводна:
З роднай жонкай—мужа,
Брата—з сястрой роднай.

.....

Гэткіх гаспадыняў
Няма ў Беларусі,
Дык даруйце цёткі,
Што крыху пахлусіў.

Ліпень 1926 г.
Менск.

І ШТО Я ЁЙ ЗРАБІЎ ТАКОЕ?

І што я ёй зрабіў такое?
Душа ў душу жылі ўвесь час,
Цяпер-жа вышла безгалоўе,
Хоць не кажы аб ім пры вас.

Хлапец я здатны і дастатні,
Сякі-такі прыбытак ёсьць,
Таксама ў працы не астатні
І не ўпадаю вельмі ў злосьць.

Сустрэў яе (каб лепей—багнасьць),
Мо' за гумном, мо, і ў гумне,
І пацягнула раптам магнасьць
Да ёй мяне, яе ка мне.

З тых дат мы сталі, як у змове,
Страчацца з ёй—а дзе як,—
Аб гэтым богу ды карове,
Як кажуць, ведаць так ці сяк.

Аб гэтым вам найлепей скажа
За ручаём зялены лог,
Шумлівы лес, што лёс нам важыў,
Ды ў пуні утопаны мурог.

А не адзін дзянёк і ночку
Мы правялі сярод пацех,
Мы нават ездзілі ўдваёчку
З сваёй красуняй на начлег.

Калі-ж, бывала за работу
Якую бралася яна,—
Я памагаў ёй у ахвоту,
Каб любасьць ня была дарма.

Зьвіваў ёй ніткі—для прынады—
На матавіла з верацён,
А як яна палола грады,
Выносіў зельле з баразён.

Калі на лузе грэбла сена,
Я за яе насіў пласты,
А як нагрэбла звыш калена,
Я сам варочаў вал таўсты.

Снапы ў жніво насіў у мэтлі,—
А ўсё, каб ласкавей была,—
Ня раз ёй комінак расьсьветліў,
Калі вячэраць з поля йшла.

Выкручваць памагаў бялізну,
Ды шмат яшчэ чаго і ў чым...
І так характар яе вызнаў,
Што і ня сьніў аб чым благім.

Мяне стан звабіў перагібны,
Так да яе прыліп красы,—
Купіў пярсьцёначак ёй срыбны,
Касьнік чырвоны да касы.

Купіў ёй хустачку і жычку,
Шнуроўку ў талю падабраў,
А раз паркалю на спаднічку
Ў коопэрацыі набраў.

Набраў ёй нават і тавару
На чаравічкі—напавер...
Аж тут як дасьць яна мне жару,
Што й не да ног яе цяпер!

На ліха ў Менску ў „пішчытрэсьце“
Стаўляў ёй піва і сітро,
Каб гэта бліжай яе сесьці,
Каб ня нудзілася нутро!

За ўсе пяшчоты і празэнтны,
За стрэчу першую ў гумне
Адным слаўцом, як тым лянцэтам,
Зарэзала ўсяго мяне.

Раз нейк тулю яе абмацкам
Чаму-ж, як туляць, ня туліць,—
А тут яна мне торк зьнянацку:
— Час алімэнтны ўжо плаціць!

— Пашто ляменты нам з табою?—
Кажу, але які тут сказ?

.
І што я ёй зрабіў такое?
Душа ў душу жылі ўвесь час.

24-VI 1926 г.
Аюпы.

ДЛЯ НАСЬЦЕННАЙ ГАЗЭТЫ Б. Дз. В.

1

ШТО ТЫ СЬПІШ?

Па Кальцову

Што ты сьпіш, Госіздат?
Бач, вясна на дварэ,
І суседзі твае
Ўжо працуюць даўно.

Ты збудзіся, устань,
На сябе паглядзі,
Чым ты быў, чым ты ёсьць,
І што будзе з цябе.

Ні шрыфтоў, ні прылад,
Ні тэй фарбы людзкой,
І паперу тваю
Даядае пацук.

Замест кніжак для школ
Блянкі шлёпаеш ты,
А пацехі ад іх
Ні табе, ні людзям.

Ты устань, Госіздат,
Пратры вочы свае,
Бо інакш хтось другі
Скарыстае твой сон.

ДА НАШАГА ПРАЎЛЕНЬНЯ БЕЗНАДЗЕЙНАЕ МАЛЕНЬНЕ

Праз нашу бясцэнную
 Газэту насыценную
 Заносім маленьне,—
 Зьвяртаемся з просьбаю
 (Ды ўжо-ж—ня з грозьбаю)
 К табе, праўленьне!

Вока ласкавае
 Мей ты над справаю
 Друку ўляпшэньня:
 Для нашых сэктараў
 Трэба, як нэктару,
 Грошы, праўленьне!

Паперы белае
 Кіп сотні цэлыя
 Даць мей хаценьне,
 І шрыфту ўсякага,
 Але нябыякага,
 Падай, праўленьне!

Машыну сшывальную
 І фальцавальную
 Для палягчэньня,
 Машыну наборную
 І фарбу чорную
 Дай нам, праўленьне!

І цынкографію,
Для поліграфіі
Нашай збаўленьне,
І стэратыпную
Болей дасьціпную
Падай, праўленьне!

Пад пераплётную
Больш паваротнае
Дай памяшчэньне;
Ад сьціску цеснага,
Як зла няўцешнага,
Выбаў, праўленьне!

Хоць неактыўнае,
Але колектыўнае
Гэта маленьне
Заносім плачучы,
Прасьвету ня бачучы,
К табе, праўленьне!

1924 г.

ПОЭТА І ЦЭНЗАР

Крыху баляда

Пасьвячаецца быўшым, цяперашнім і маючым быць цэнзарам.

Цяпер, ці калісьці—ня ўцямлю,
А толькі ня лгу ні на міг,—
Поэты пісалі поэмы,
А цэнзары рэзалі іх.

Поэмы (ужо-ж не поэтаў)
Сек цэнзар, як вецьце пастух,
Аж трэскі-паперкі ляцелі
У чыстае поле, як пух.

І доўга цягнулася гэта,
Як баіць народная весць,
На згубу бунтарскіх поэтаў,
На цэнзарскі гонар і чэсьць.

І шлі так гады за гадамі
Пад воклікі чорных імшоў,
Ішоў за поэтам poeta,
За цэнзарам цэнзар ішоў.

І трэба ж — о, дзівы! О, чуды!
О, слаўны дваццаты наш век!
Поэта прыдумаў поэму,
А цэнзар яе не пасек.

А толькі... Паслухайце толькі,
Што з гэтага далей было:
Вы ўбачыце, людзі, як гэта
Ў дабры часам гнезьдзіцца зло.

Поэта пад потам крывавым,
Ня сплючы сто ночак падрад,
Поэму згарусьціў, аж міла,
І цэнзару даў на прагляд.

А цэнзар меў добрае сэрца,
Што рэдка у нашым вяку,—
Поэмы ня сек і ня рэзаў,
А толькі... *паглядзіў* крыху.

ПОЭТА *пісаў*:

О, віхры, о вы, бураломы,
Свабодных нябёс жыхары!
Дрыгнеце разбэшчаным сьветам,
Збурэце парадак стары!

А ЦЭНЗАР *паглядзіў*:

О, ветры, зэфіркi любыя,
Свабодных нябёс жыхары!
Галубце вы сьвет наш набожны,
Шануйце парадак стары!

ПОЭТА *пісаў*:

Звалеце кароны і троны,—
Ўжо досьць каралёў і цароў!
Хай будзе народу ўладарства
І панства зямлі жыхароў!

А ЦЭНЗАР *паглядзіў*:

Шануйце кароны і троны...
О, чэсьць каралём і царом!
Патрэбна народу прынука,
Патрэбны бізун жыхаром!

ПОЭТА *пісаў*:

Ўжо досыць прыгону і зьдзеку
І панскага досыць ярма!
Хай будзе раб вольным навекі,
Ён векі цярпеў нездарма!

А ЦЭНЗАР *паглядзіў*:

Ўжо досыць нам з дэмосам ладзіць...
Замала йшчэ меў ён ярма,—
Хай будзе пан панам навекі,—
Ён век панаваў нездарма!

ПОЭТА *пісаў*:

О, віхры, о вы, бураломы!
Ударце ў заснуўшы курган!
Хай волаты ўстануць да бітваў
І скрышаць закрэпы кайдан!

А ЦЭНЗАР *паглядзіў*:

О, ветры, зэфіркi любыя!
Галубце ласкава курган,—
Там дрэмлюць патульныя душкі
Пакорных, паслушных хрысьцянаў.

Увага ЦЭНЗАРА:

Я крышку вам, пане поэта,
Паглядзіў ваш вершык слабы,—
Бо, бачыце, у ім я прыкмеціў
Залішне шмат грэшнай кляцьбы.

*

Як гэта poeta пабачыў,
Што цензар з поэмай зрабіў,—
Заплакаў, заліўся сьлязамі,
Ў кулак, як жабрак, затрубіў.

Адзін і другі дзень так плакаў—
На трэці ня вытрымаў ён,—
Узяў і памёр, як належа,
У вечны ахутаўся сон.

Прад сьмерцяю толькі пакінуў
Таку эпітаф'ю жывым:
„Памёр я праз цэнзара, браткі,
Мяне ня вінецце ні ў чым.

Пакуль мяне цэнзары секлі,—
Ах, то-ест, поэмы мае,—
Яшчэ я мог вытрываць неяк,—
Пяць, аб чым думка п'яе.

Але як пачалі мне *гладзіць*
Крывёю напісаны твор,
Ня вытрываў, браткі, — каб жыў так!
Узяў я сабе ды памёр“.

*

І сьпіць у магілцы поэта,
Вяночак на насыпе ляжыць;
То сонца магілку цалуе,
То дробненькі дожджык імжыць.

Вясною, у маі вясёлым,
Калі ўвесь сьвет у красе,—
Дзяўчынка ўздыхне над магілкай,
Хлапец кулаком патрасе.

А цэнзар,—чытач запытае,—
Што сталася з цэнзарам тым?
Скажу, як мне людзі казалі:
Пайшоў у манастыр назусім.
Сядзіць там, нічога ня робіць,
Аловак свой выкінуў вон,
І моліцца, моліцца шчыра,
За цэнзараў моліцца ён.

14-X 1919 г., Менск.

ТЕСЯ О РАТНОМЪ ВЪ РАМѢ
(СЛОВО О ДЪЛѢ РАТНОМЪ)
ВЪ РАМѢ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

6

ИЗЪ ДОЛГОГО РАТНОГО РАТНОГО,
СЛАВНОГО РАТНОГО РАТНОГО

СЛАВНОГО РАТНОГО РАТНОГО
СЛАВНОГО РАТНОГО РАТНОГО

ВЪ РАМѢ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

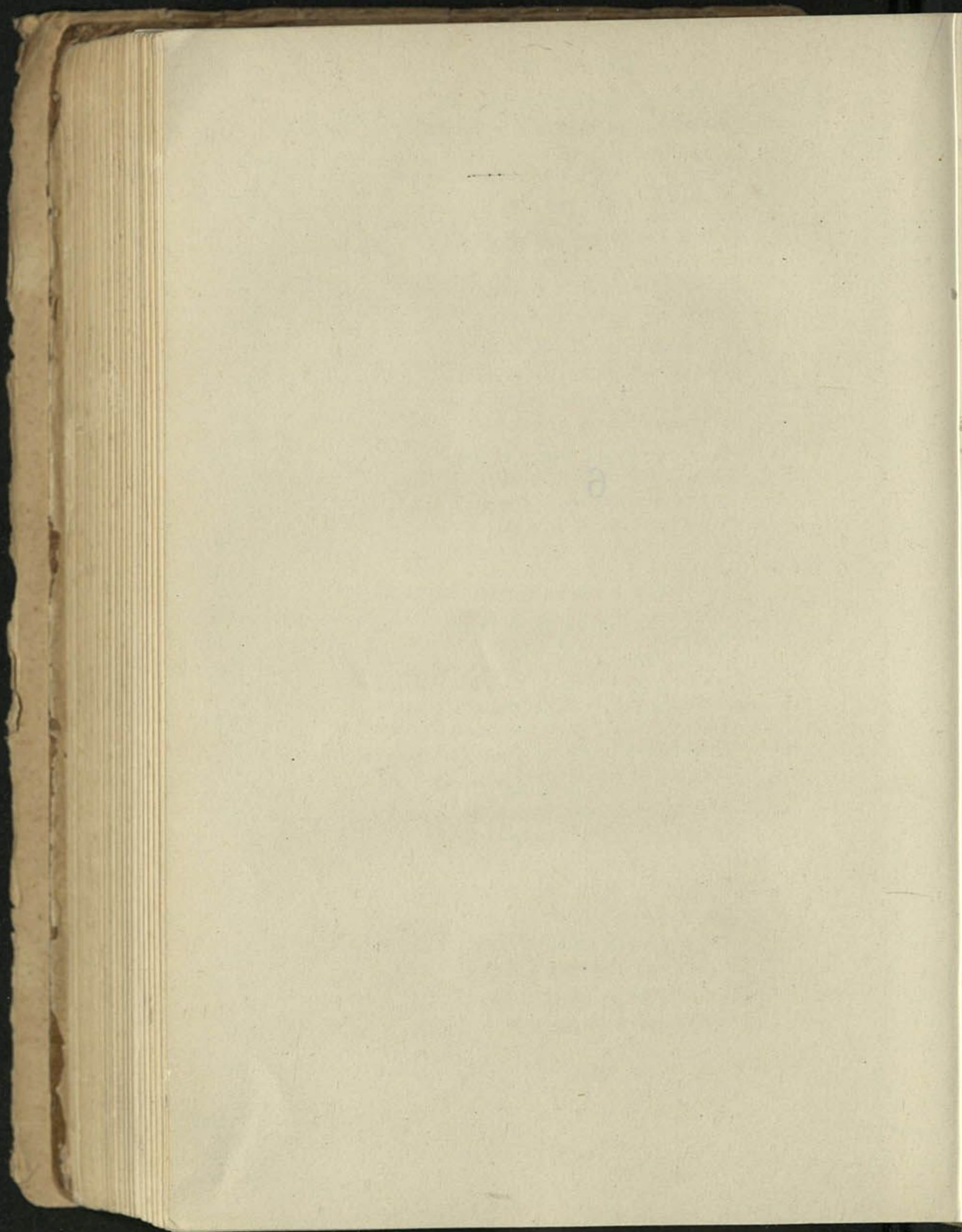
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ,
РАТНОМЪ РАТНОМЪ РАТНОМЪ

ПЕСЬНЯ АБ ПАХОДЗЕ ІГАРА

(„СЛОВО О ПЪЛКУ ИГОРОВЪ“)

Вершаваны переклад з орыгіналу

1

Ці ня добра было-бы нам, брацьці,
Старадаўнымі словы пачаці

Сказ аб Ігара трудным паходзе
Сьвятаславіча-князя прыгодзе?

А пачацца сягочасным ладам
Песьні тэй,—не Баянавым складам!

Бо Баян чарадзейны, як песьняй
Захацеў каму пеці пачэсьне,

Расьцякаўся вяркай па дрэву,
Шэрым воўкам па полі пасеву,

Сівакрылым арлом пад аблокі,—
Так захопліваў сьвет ён далёкі!

Помніў ён бо, як кажуць, старыны
І разрухі ўсе даўных часінаў:

Выпушчаў дзесяць сокалаў радам
Ды на белае лебедзяў стада,

А якая з іх сокалу ўпала,
Тая першая песьню пяяла:

Ці старому тады Яраславу,
Ці харобраму князу Мсьціславу,

Што у борцы зарэзаў, як згледзеў,
Перад войскам Касожскім Радзедзю,

Або краснаму пела Раману
Сьвятаславічу ў хвалу й пашану.

Але, брацьці, ня сокалаў дзесяць
Выпушчаў ў сьвет Баян з пералесіц

На лябяджае стада, бы ў байцы,—
А ён клаў свае вешчыя пальцы

На пявучыя струны, а тыя
Пелі славу князём, як жывыя.

Дык начнем-жа мы, брацьці, сказ гэты
Ад старога Ўладзімера летаў,—

Да сучаснага Ігара-воя,
Што скуў розум свой сілаю ўдвое.

Навастрыў сваё сэрца адвагай
Барацьбянай напоўніў дух смагай

І павёў цераз сёлы і вёскі
Свае дужыя, храбрыя войскі

На зямлю Палаўчан, на змаганьне
Ды за рускай зямлі бытаваньне!

Як зірнуў тады Ігар на сонца,
Бачыць—цемра зацьменьня бясконца

Яго войска пакрыла, як сажай,
Тут дружыне сваёй ён і кажа:

„Ой, вы, брацьці мае і дружына!
Лепей будзе, каб кожны з нас згінуў,

„Чымся быць усім нам у палоне.
Сядзьма-ж, брацьці, на быстрыя коні

„Ды на Дон сінявокі паглянем!“
Навум князю залегла жаданьне:

Не зважаючы з неба варожбаў,
Сягнуць Дону вялікага ложбаў.

„Вось хачу,—кажа,—вострую дзіду
Заламаць за бяду і абіду

„Аб канец Палавецкага поля;
Хачу з вамі, Русіны, за волю

„Палажыць сваю голаў да скону,
Ці напіціся шоламам Дону“.

О, баяне, часінаў мінулых
Салавейка! На струнах-бы чулых,

Ты апеў-бы паход слаўны гэны,
Імкнучы, салавейча нязьменны,

Па выдуманаму дрэву далёка,
Дасягаючы духам аблокаў,

Часаў даўных зьвіваючы й новых
Сваёй славай абедзьве паловы,

Сьлед Траянавы сочачы, скоры,
Цераз поле, даліны на горы!

Ты-бы песню тады аб набеггах
Сьпеў для Ігара, ўнука Алега:

„Ой, ня сокалаў несла віхура
Цераз поле шырокае бура!—

„А каціліся галіцы стадам
Да вялікага Дону з нападам“...

Ці запець было, вешчы баяне,
Ўнуча Велеса, гэта пянёне:

„Коні рзуць за Сулою-ракою,—
Слава ў Кіеве зьвоніць з зарою!“

Чутны трубы з Наваграда,
Стаяць сьцягі у Пуціўлі
Ігар брата Ўсевалода
Жджэ прыход у кожнай хвілі.

І прышоў брат і казаці
Стане буй-тур Усяволад:—
„Ты ў мяне адзін, мой браце,
Сьвет мой сьветлы, Ігар-волат!

„Мы з табой абодва сёньні
Сьвятаслававыя дзеці,
Дык сядлай свае, брат, коні,
Коні быстрыя, бы ўсьпеці.

„А мае напагатове
Ўжо, як знаеш, асядланы
Яшчэ ўперад у дуброве,
Каля Курску, раным-рана.

„А мае-ж Куршчане любы
Табе ведамыя кметы:
Пад гудамі гулкіх трубаў
Спарадзіліся ў дасьветы.

„Гадавалі іх шаломы,
А канцом дзіды ўскармлены,
Шляхі ім усе вядомы
І знаёмы яры, склоны.

„Ў іх нацягнутыя лукі,
Нарыхтованыя стрэлы;
Шаблі вострыя у рукі
Пахапалі, дзержаць сьмела.

„Як ваўкі сівыя ў полю,
Самі мчацца ў бой крываваы,
Каб здабыць сабе чэсьць, волю,
Каб прыдбаці князю славы!“

Князь Ігар тады ў залатое сядло
Сеў і паехаў па чыстым разлогу,
А сонца на небе, згасіўшы сьвятло,
Цемрай яму заступіла дарогу.

Ноч, стогнучы жудкія грозьбы яму,
У полі маркотным птушшо разбудзіла.
А выцьце зьвярынае ў гэтую цьму
Ў стада пужлівае птахаў тых зьбіла.

Паверх лесу кліча ўжо чарамі Дзіў,
Слухаці кажа зямлі незнаёмай—
Корсун Памор'е і Сураж зацьміў,
Волзе, Пасульлю папутаў заломы.

Кажа й табе яго слухаць, балване,
Што разбаярыўся ў Тмутаракане!

А Полаўцы шляхам пабеглі нябітым
К вялікаму Дону, як зьверы, жудосна;
Калёсы у поўнач крычаць іх адны там,
Маўляў, тыя лебедзі спуджаны со-сну.

Вось Ігар-князь к Дону вядзе сваіх вояў,
А птахаў яго бяда сочыць па суччы;
Ваўкі па бярлогах варожаць благое,
І брэшучь лісіцы на шчыты бліскучы.

Арлы заклікаюць зьвяр'ё клекатаньнем
Зьбіраць на пабоішчы косьці людзкія...
— О, Рускае племя! далёкім сяганьнем
Ты ўжо перайшло рубяжы Палаўцкія.

Доўга ў мроку ноч танула,
Зараніца сьвіт збліжала,
Поле мглою зацягнула,
Раньне жніва сваё жала.

Сьціхнуў сьвергат салаўіны,
Узбудзіўся гоман галчы...
— О, харобрыя русіны!
Прад навалаю паганчай

Загародзілі шчытамі
Вялікае тое поле,
Здабываючы чэсьць самі,
А для князя славы болей!

А во ў пятніцу рана стапталі
 Палавецкае войска паганае;
 Ў полі стрэламі там засьвісталі,
 Загулялі пабеду праслаўную.

Ўзялі красных дзяўчат Палавецкіх
 І папоны, аксаміты, золата —
 Ўсё што ўпала да рук удалецкіх,
 Што бітвой ня было ў попел змолата.

Палавецкім багацьцем-плашчамі,
 Кажухамі, тканінай залотнаю
 Памасьцілі масты пад нагамі,
 Загацілі праходы балотныя.

Сьцяг чырвоны, дзіда серабрана
 І бунчук па абычаю добраму
 Ў нагароду за славу, за раны,
 Сьвятаславічу, князю харобраму!

Дремле Алега харобрае
 Ў полі на шчытах гняздо.
 Ой, даляцела, адважнае,
 Дужа далёка яно!

А ня было-ж яно зроджана
 Ў крыўды нікому нідзе —
 Ні быстракрыламу крэчату,
 Ні сакалу, ні бядзе

І ні табе, Палаўчаніне,
Чорны паганы груган!..
Крыўдзе тваёй не спакорыцца
Вольны Алегавы стан.

Гза бяжыць шэрым воўкам
Там па полі па дзікаму,
А Канчак яму сьцежку
Значыць к Дону вялікаму.

На другі дзень вельмі рана
Над зямлёй крываваы зоры
Сьвіт усходні абвяшчаюць,
Хмары чорныя йдуць з мора.

Сонцы два прыкрыці хочуць,
Як дзьве ясныя заранкі,
А во ў хмарах гэных чорных
Зьзяюць сінія маланкі.

Быці вялікаму грому
Над класамі пасьпелымі;
Дожджу ісьці каляному
З Дону Вялікага стрэламі,

Тут паламаціся дзідам
Па-над Каял-ракі доламі,
Тут пашчарбаціцца шаблям
Аб палавецкія шоламі.

О, зямля Руская! З славай
Воі твае маладзецкія
Перасягнулі далёка
Ўжо рубяжкі Палавецкія.

Вось ветры, Стрыбожыя ўнукі,
Павеялі стрэламі з мора
На храбрае Ігара войска,
Ўзгадована ў долі і ў горы.

Зямля і дудніць, і трасецца,
Цякуць памутнеўшыя рэкі;
Туман пакрывае ўсё поле,
А сьцягі гамоняць: на векі!

Ідуць Полаўцы ад Дону
І ад мора ўсплылі,
Войска рускае навокал
Нетрай абступілі.

Перагарадзілі поле
Шатанята клікам.
А харобрыя русіны—
Шчытамі і пікай.

Ой, ты, яр-тур Усяволад!
Стаў ў бок забіякай;
Засыпаеш ты варожых
Стрэламі ваякаў.

І грыміш аб іх шаломы
Стальнымі мячамі;
Дзе ўпадзеш, тур, залатымі
Сьвецячы шчытамі,—

Там кладуцца ў рад галовы
Полаўцаў паганых,
І Аварскія шаломы
Шабляй пашчапаны...

Якая цана ранам, брацьці, таму,
Хто забыўся жыцьця яснаты,
На горад Чарнігаў хто ў боях забыў
І на бацькаў пасады залаты?

На мілую любу, Глябоўну сваю—
Яснавокую краску-жану,
На звычай, абычай прадзедаў стары,—
Хто ўсё гэта забыў у вайну?..

Былі слаўныя, дзеяў Траяна, вякі,
 Прамінулі гады Яраслава
 І паходы Алега былі працяклі—
 Ёсё Алега з сыноў Сьвятаслава.

Той Алег бо мячамі разруху каваў,
 Па зямлі сеяў стрэлы разгонам,
 Калі ў горадзе Тмутаракані ступаў
 Ё залатое страмя ён са звонам:—

Чуў здалёку той даўны трывожлівы звон
 Яраслававы сын, Усяволад,
 А Ёладзімер што-раньня, пакінуўшы сон,
 Зачыняўся ў Чарнігава-горад.

А Барыса таго Вечаславіча,
 Маладога і храбрага князя,
 На апошні суд слава паклікала,
 За якою ганяўся ў адвазе.

І на векі пасьцелю зялёную
 У Каяльным заценьні паслала—
 Ёсё за крыўды-абіды Алегавы,
 Што загубства разводзіў нядбала.

К тэй Каялы-ракі між Угорскімі
 Інаходцамі сам палялеяў
 Яраполк свайго бацьку да Кіева—
 Да сялібы сьвятое Зафеі.

Пры Алегу тады Гараславічу
Моц было міжусобіц, няладаў;
Жыцьцё гінула ўнука Дажбожага,
Люд свой век скарачаў ў княжых звадах.

На зямлі тады Рускай узбуранай
Рэдка пеў аратай за сахою.
Груганьнэ зато часта пагрумквала,
Ў полі дзелячы труп між сабою.

А на ежу ляцеці зьбіраючысь,
Галкі гоман заводзілі й гулі.
Так было ў тыя войны й пабоішчы,
А такіх бітваў слухам ня чулі!

Ад раніцы да вечара,
 Ад вечара да раніцы
 Лятуць стрэлы гартоўныя,
 Грымяць мячы аб шоламы,

Трашчаць дзіды сталёвыя,
 Шумяць харугві стужкамі
 Сярод палёў няведаных,
 Сярод зямель Палоўцавых.

Зямля тая ўчарнелая,
 Пабітая капытамі,
 Касьцямі ўся пасеяна,
 Крывёю ўся палітая.

Вялікай абхапілася
 Зямля тугою Руская.

Што там шуміць, што там зьвініць
 Рана йшчэ перад зарою?—
 Ігар палкі ўводзіць свае:
 Жаль яму Усеўлада-брата.

Біліся дзень, дзень і другі,
 Трэцяга дня пад палудня
 Сіла змагла, сіла лягла,
 Рухнулі Ігара сьцягі.

Тут два браты разлучыліся
На беразе быстрай Каялы,
Тут не хапіла крывавага
Віна ды ў гульні нябывалай.

Тут пір дакончылі храбрыя
Русіны—ня дарма набеглі,—
Сватаў спаілі, а самі там
За рускую землю палеглі.

Ў полі далёкім ад жаласьці
Маркотна ные травіца,
А пад тугой цяжкай дзерава
К зямлі сірацінай хіліцца.

Во, невясёлая, брацьці, гадзіна настала!
 Сілу пустыня прыкрыла ўжо грознай наваляй:
 Крыўда паўстала у ўнука Дажджбожага сілах,
 Дзевай яна на Траянаву землю ўступіла.
 Крыльлем лябяджым па моры ўспляснула, а ў Доне
 Плюскатам спудзіла шчасныя часы ў бяздоньні.
 Князевы споркі—людзям ад паганых загуба;
 Стаў гаварыць брат да брата са злосьці, нялюба:
 „Гэта і гэна мяё!“ Ды пачалі казаці
 Князі аб малым: „во гэта вялікае, браце!“
 А на сябе самі згубства каваці няўстаньне...
 Скрозь-жа на Русь набягалі з пабедай пагане.
 О, як далёка сакол заляцеў у гэну пору,
 Птушак пужлівых зьбіваючы, к сіняму мору!
 А ўжо адважнага Ігара войска ня ўскрэсіць!
 Па ім Карына заклікала, гледзя на месяц.
 Жэля па рускай зямлі паняслася з трывогай,
 Смагу наводзячы людзям у полымя рогу.
 Жоны заплакалі рускія ў жальбах нябылых:
 „Ўжо нам ня мысьляй памысьліць мужоў сваіх мілых,
 „А ні прадумаці думай, ні вочмі сваімі
 Ёх азіраць на пуховай пасьцелі жывымі.

„Срыбрам і золатам тым пагатове ніколі
Нам не пацешыцца ў долі, самотнае долі!“
І застагнаў-жа, о, брацьці, грод Кіеў тугою,
А той багаты Чарнігаў—напасьцю благою!
Журба па Рускай зямлі разьлілася разводзьдзем
Ды пацякла ненасытная жальба ў народзе.
А на сябе самі князі загубства кавалі,
А тут паганья самі адны не чакалі,
Панаваліўшысь на Рускую землю з пабедай,
Дань па вявёрцы зьбіралі з двара даўным сьледам
Тыя бо два Сьвятаславічы, храбрыя воі—
Ігар, Усяволад—няпраўду збудзілі сабою,
Што быў прыспаў іхны бацька, той грозны вялікі
Кіеўскі князь, Сьвятаслаў. Ён-жа не для прылікі
Грозьбаю быў над варожымі сіламі злымі
З войскам харобрым сваім і мячамі стальнымі.
На палавецкія землі нагой наступіўшы,
Ўзгоры і яры пакуль не стаптаў, стуль ня вышаў
І замуціў там азёры і рэкі ў чаротах,
І засушыў там крыніцы і дрыгвы-балоты,
А паганога Кабяку з узлучыны морскай,
Як бураломнае віхрышча, выхапіў дзёрзка
Ад тых палкоў палавецкіх, жалезных, агромых,
Ажно зваліўся Кабяк ў Сьвятаслава харомах!
Тут вэнэдыйцы і немцы, тут грэкі й маравы
Славу вялікую дружна пяюць Сьвятаславу;—
Ігара каюць, нашто патапіў ён багацьце—
Ў доньні Каялы-ракі Палавецкай загаціў,—
Золата рускага ўсыпаўшы там вельмі многа.
Там-жа князь Ігар ссаджаўся з сядла залатога.
Ды на сядло ўжо нявольніка ціха садзіўся...
Ў горадах сьцены занылі, шум-гоман спыніўся.

А на горах у Кіеве гэтае ночы
Сьвятаславу прысьніўся сон смутны, прарочы:

„Адзявалі мяне,—кажа,— з вечара зморна
На цясовой кравяці пасьцілкаю чорнай;

„Віно сіняе чэрпалі мне, бы ў вясельлі,
А ў віне тым благое намешана зельле.

А з пустых палавецкіх каўчанавых жэрлаў
Мне на грудзі там сыпалі буйныя пэрлы,

„Ды так песьцяць мяне. А ўжо дошкі ў праломах
І бяз скрэп на маіх златаверхіх харомах.

„Усю з вечара ноч груганьнё грумкацела,
На балонь каля Плесьнеску ўжо даляцела,

„Пабыло на балотнае топкае Сані
І да сіняга мора няслося на раньні!“

І казалі на гэты сон князю баяры:
„Ўжо туга, княжа, розум, адзела твой хмарай!

„Гэта з бацькава так залатога пасаду
Сакалы два зьяцелі сачыці прынаду—

Горад Тмутаракань пашукаці з разгону,
Або ўдоваль напіціся шоламам Дону.

„І ўжо сокалам гэным шаблямі паганых
Пападсечана крыльце на дзікіх палянах,

„А саміх у жалезныя спуталі пугы.
Ў трэцьці дзень патануў сьвет у цемрадзі лютай:

„Сонцы два пацямнелі—слупы агнявыя
Згасьлі два, з імі месяцы два маладыя.

„Сьвятаслаў і Алег апрануліся цьмою
І на моры яны патанулі абое,

„І вялікай буянасьці хану дадалі.
Цьма пакрыла сьвятло на рацэ на Каяле,

„А па Рускай зямлі, як гнездо тое рысяў,
Чарадою скрозь Полаўцы параспаўзьліся.

„Ўжо ўзьнялася над хвалай благая пахула,
Ўжо насільце над воляй узьнесла—сагнула,

„І ўжо рынуўся Дзіў на зямлю на прысельлі,
Вось бо гоцкія красныя Дзевы запелі

„На пахілістым беразе сіняга мора,
Рускім звонячы золатам, сочачы зоры.

„Ўсе пяюць яны Бусавы часы і справы
І Шараканавай помсты лялеюць праявы.

„А ўжо мы во—твая маладая дружина
Больш ня знаем з табою вясёлых часінаў“.

Тады вялікі Сьвятаслаў
Азваўся словам залатым,
Зьмяшаным з горкімі сьлязьмі,
І так сказаў баярам тым:

„О, сыны мае, Ігар і Ўсевалад!
Рана пачалі крышыці
Мячамі зямлю Палавецкую,
А сабе славу сачыці.

„Але толькі ня з чэсьцяй уходалі,
Бо вы ня ў чэсьці і хвале
На тым полі далёкім паганскую
Кроў на зямлю вылівалі.

„Вашы сэрцы ў сталь крэпка закованы—
Ўзброены гартам адвагі,
Але што-ж натварылі сівізьне вы
Тамка маёй без развагі?

„Не даждалі багатага й сільнага
Брата майго Яраслава
На падмогу з яго многавоямі,
З войскам чарнігаўскім бравым—

„А ваякі яны ўсе сусьветныя:
Там і Магуты, і Шальберы,
І Татраны ўпобач з Равугамі,
Там Тапчакі і Альберы.

„А яны бо з нажмі захаляўнымі
І без шчытоў б'юцца жвава—
Пабяджаюць палкі толькі клікамі,
Звонячы прадзеднай славай.

„Але вы там казалі: мужаймасья
Самі з сваімі мячамі!
Славу самі захопім пярэдняю
Й з задняй падзелімся самі.

„А ці-ж дзіва тут, брацьці, вялікае
Памаладзеці й старому!
Калі сокал ліняе—ён высака
Птушку ўзьбівае ад дому;

„Не папусьце гнязда свайго роднага
Ў крыўду, як бача трывогу.
Але гора ўсё ў тым, што во буйныя
Князі ўжо мне ў не падмогу:

„Тыя часы ў нішто абярнуліся
Вось бо ля Рымава зрана
Пад шаблямi крычаць Палавецкімi,
А Валадзімер—у ранах!

„І туга, і нуда сыну Глебаву,
А ўсё з таго, што крышыці
Ня ў час шлі зямлю Палавецкую,
А сабе славу сачыці!..“

О, княжа вялікі, Ёсяволадзе
 Ці ня думкай табе-б прыляцеці
 Здалёку, каб трон пасад бацькавы
 Залаты ўберагчы ў ліхалецьці?

Распырсаць бо можаш ты вёсламі
 Многаводную Волгу на бокі
 І можаш сваімі шаломамі
 Да дна вычарпаць Дон сінявокі.

Каб быў ты, была-бы нявольніца
 Па адным—а ня болей—нагаце,
 А з ёй і нявольніка кожнага
 Па разане маглі-бы купляці.

Ты можаш бо з воддалі, насуха,
 Над шырокімі бітваў палямі
 Жывымі страляць самастрэламі—
 Тымі ўдалымі Глеба сынамі.

Ты Давід і буй-Рурык! Ня вашыя-ж гэта
 Пазалочаны шоламы гэнага лета

У крыві, бы ў рацэ рыбы, плавалі цінай?
 Ці-ж ня ваша адважная колісь дружына,

Маўляў, туры, рыкае ў няведамым полі,
 Гартаванымі шаблямі ранена ў волю?

Уступеце, сябры, ў залатыя страмёны
За ўсю крыўду вялікую часаў сягоньх

І за Рускую землю, за Ігара раны,
Сьвятаславіча буйнага—зьдзекі ў паганьх.

Яраславе, Асмомысьле Галіцкі! Кутам
На пасадзе высока сядзіш златакутым.

Ты сваімі палкамі жалезнымі ўвышы
Падпёр горы Угорскія, шлях заступіўшы

Каралю, й зачыніўшы вароты Дунаю.
Цераз воблак шыбаючы берамы з краю,

Да Дунаю суды свае судзячы спраўна!
Твае грозьбы па землях цякуць многаслаўна.

Адчыняеш ты Кіеву насьцеж вароты
Ды з свайго залатога пасаду адно ты

Султаной за зямлімі страляеш няслаба.
О, страляй, княжа, ў сэрца паганага раба

Канчака за зямлю Русь, за Ігара раны.
Сьвятаславіча буйнага—зьдзекі ў паганьх!

А ты, буйны Рамане, і ты Імсьціславе!
Думка храбрая носіць ваш розум па справе.

Плываце вы на справу з адвагай, высока,
Быццам сокал на ветрах, лунаючы лёгка.

Птаха хочучы сходаць у бітвах з вятрамі,
Ёсьць бо ў вас пад лацінскімі йшчэ шаламамі

І з жалеза наперсьнікі, з іхнага звону
Ўжо затрэсьліся землі й шмат ханскіх старонаў—

Палаўчане, Літва, Дарамела, Яцьвягі,—
Свае кінулі ў полі і дзіды, і сьцягі,

І галовы свае накланілі пад тыя
Вашы, князі, магутныя мечы стальныя.

Але ўжо, княжа Ігар, бліск сонца сьцямніла
Не на добрае й дзерава лісьць свой згубіла!

Во па Росі й Суле гарады падзялілі.
А ўжо Ігара войска ня ўскрэсіць у сіле!

Дон цябе, княжа, кліча, ждучы твайго сьледу,
І князеў заве іншых к сабе на пабеду.

Во харобрыя князі Альговічы,—ў бойцы
Непамернай таей утамілісь малойцы.

Усяволад, Інгвар, Імсьціславічы ўсе тры!
Не благога гнязда птахі хованы ў ветры,—

Сабе ўладу ня ў шчасьці-ж пабедным прыдбалі?
Залатыя ў вас шоламы што заняпалі?

Што замоўклі ў вас Ляцкія дзіды з шчытамі?
Полю загарадзеце вароты страламі

Вы за рускую землю, за Ігара раны,
Сьвятаславіча буйнага—зьдзекі ў паганых!

Ўжо бо Сула не цячэ ручаінай
 К Пераяслаўлю быстрай, срабранай;
 Дзьвіна ўжо балотам цячэ бязупыну
 Да Палаўчан, пад воклік паганаў.

Адзін Ізяслаў толькі—сын Васільковы
 Сам пазваніў мячамі сваімі
 Аб шлемаў літоўскіх стальныя аковы,
 Ускалыхнуўшы днямі былымі.

Свайму пераняў славу дзеду Ўсяславу,
 Сам пад чырвоным шчытам пабіты
 Мячамі літоўскімі, лёг на крывавай
 З Хоцьцем траве. А кажа тады той:

— „Дружыну тваю апранулі, князь, крыльлем
 Птахі, а зьверы кроў палізалі!“
 Ня быў тут брат Брачыслаў, над кавыльлем,
 А ні другі—Усяволад. У жалі

Адзін ён жамчужную з храбрага цела
 Выпусціў душу праз ажарэльле.
 Заныла гамонка, вясёласьць зьнямела,
 Трубы ў гародні смутна запелі.

Яраславе і ўнукі вы ўсе Усяслава!
 Апусьцеце ўжо сьцягі свае,
 Пахавайце мячы пашчарбаны, бо слава
 Ужо дзедава вас не спаўе!

Вы бо сваркай сваёй напусьцілі
Скрозь паганых па Рускай зямлі—
Па надзеле Ёсяслава, з чаго і насільлі
Ад зямлі Палавецкай пайшлі.

У сёмы Траянавы век
Уздумаў Ёсяслаў варажыць
Аб мілай дзяўчыне сабе,
Што з славай яго заручыць.

Пусьціўшыся ў хітрыкі, ён
На борздага ўсеўся каня
І скочыў, памчаўся чым сьвет
Да Кіева-города, дадня.

І Кіеўскі дзідаю там
Пасад дакрануў залаты;
Ад іх скочыў зьверам лютым
З Белгорода ў поўнач; тады

Ахутаўся сіняю мглой,
А раньнем, узняўшысь да зор,
Навограду браму лязом—
Сякераю насьцеж адпёр.

Разьбіў Яраслававу там
Прыдбаную славу мячом
І скочыў праз поле і лог
К Нямізе з дудутак ваўком.

На Нямізе снапы сьцелюць
Галавамі,
А малоцяць-жа стальнымі
Іх цапамі.

На таку жыцьцё кладзецца
Неспадзейна,
І душу ад цела веюць
Безнадзейна.

Берагі ў крыві Нямігі
Па калені;
Не дабро на іх пасеяў
Сейбіт жменяй.

А былі яны гусьценька
Ў процьмах вузкіх
Там засеяны касьцямі
Сыноў Рускіх.

Усяслаў князь людзям суд судзіў
Гарадамі князёў надзяляў,
А сам поначы, сьвету на зьдзіў,
Ваўкалакам ці воўкам гуляў.

Ён бо з Кіева да пятухоў
Горад Тмутаракань дасьцігаў
І вялікаму Хорсу бяз слоў
Воўкам шлях борзда перабягаў.

Таму ў Полацку рана званы
Пазванілі ў Зафеі сьвятой
Да заўтрані,—ён-жа праз сны
Ужо ў Кіеве звон чуе той.

Хоць і вешчая, кажуць, душа
Ў дзёрзкім целе ягоным была,
Але часта бяды без нажа
Нацярпеўся, што доля дала.

Яму першаму вешчы баян
І прыпеўку дасьціпна злажыў:
„Хітры, быстры, ні птах той быстран
Суду божага не перажыў!“

О, стагнаці ўжо Рускай зямлі,
Як усмомніць князёў з былых пор!
Уладзімера таго не маглі
Прыкаваці да кіеўскіх гор.

А цяпер яго сьцягі нішто:
Адны Рурыку славу шумяць,
А другія—Давідавы ўжо...
Але стужкі іх розна вісяць.

Пяюць дзіды на Дунаі,
А ў Пуціўлі Яраслаўна
Бязуцешнаю зязюляй
Наракае раным-рана:

„Паляту я ў даль зязюляй
Па Дунаю за дубровы,
Памачу ў рацэ Каяле
Рукавок я свой бабровы.

„І зьляту да князя ў полі,
Дзе ў зялёнай лёг пасьцелі
Ды крываваыя ўтру раны,
На яго магутным целе“.

Яраслаўна рана плача
У Пуціўлі на сьцяне,
Наракаючы зязюлькай,
Долю горкую кляне:

„О, вецер вятрыска!
Чаму, уладар, лётам
Сваім гэтак вееш
У вочы сіротам?

Чаму ты на крыльлях—
І вольны і сьмелы—
На мужніх ваякаў
Мчыш ханскія стрэлы?

„Ці-ж веяці мала
Табе пад аблокі—
Ў гары, ў паднябесьсі
Шырокім, далёкім?

„Або ў снім моры
Лялеяць, гайдаці
Чаўны з караблямі
Да ціхае гаці?

„Чаму ты, ўладару,
Мне радасьць асіліў,—
Вясёласьць разьвеяў
Па дзікім кавыльлі?“

Яраслаўна рана плача
У Пуціўлі на сьцяне,
Наракаючы зязюлькай,
Долю горкую кляне:

„О, Днепра Славуціч!
Ты ў каменных горах
Праз Полаўцаў землі
Дол высек у мора.

„Кабякаву войску
Чаўны Сьвятаслава
Сабой ты лялеяў,
Акрылены славай.

„О, мне прылялей-жа,
Ўладару, ў харомы
Саколіка-мужа
З зямлі незнаёмай!

„Каб сьлёзаў я рана
Ў тузе нябывалай
К яму цераз поле
На мора ня слала!“

Яраслаўна рана плача
У Пуціўлі на сьцяне,
Наракаючы зязюлькай,
Долю горкую кляне:

„О, сьветлае сонца!
Трысьветлае! Ёсюды
Цяплом і красою
Ясьнееш, як цуды.

Чаму-ж, уладару,
Свой промень пякучы
На мужняе войска
Нанесла, ня ждучы?

„На полі бязводным
Ты смагай пагнула
Ім лукі, а тугай
Заткала утулы?!“

Пырснула мора на поўнач,
 Сьмерчы ідуць чарадой;
 Ігару князю дарогу
 Знача бог чорнаю мглой:

Знача з зямлі Палавецкай
 Шляхі да Рускай зямлі,
 Дзе жджэ на Ігара доўга
 Бацькаў пасад дарагі.

Патухла вячэрняя зорка.
 Князь Ігар і сьпіць, і ня сьпіць—
 Ад Дону вялікага думкай
 Да Донцу малога бяжыць.

Апоўначы сьвіснуў саваю
 Аўлур на каня за ракой,
 Уцяміць загадвае князю,
 А Ігар князь зьнікнуў, як стой.

Той клікнуў—зямля загрузэла.
 Трава зашумела быльлём;
 Упуд Палавецкія вежы
 Спалохаў, зварушыў жыльлём.

А князь Ігар ужо гарнастаем
 Паскакаў па траве к трысьнягу,
 На вадзе выплыў гогалем белым,
 На каня узваліўся ў бягу.

І саскочыў з яго босым воўкам,
Пакаціўся да логу Данца,
Й паляцеў сакалом пад імгламі,
Забіваючы там без канца.

На сьняданьне, абед і вячэру
Белых лебядзяў, шэрых гусей.
Як ляцеў сакалом гэтак Ігар,
Тады воўкам Лўлур з сілы ўсёй

Пакаціўся, сьцюдзёныя росы
Абтрасаючы вокал сабой...
... Коні быстрых сваіх падарвалі,
Лятучы пуцявінай пустой.

І кажа рака-Донец: „Ігару-княжа!
Ня мала во бітвы далі
Вялічча табе, а Канчаку дакукі
А радасьці Рускай зямлі!“

А Ігар-князь кажа: „О, Донча! Нямала
Вялічча сабе ты прыдбаў,
Што князя на хвалях лялеяў і шчыра
Зялёну траву падсьцілаў

„Яму на сваіх берагох серабраных,
І цёпла атуліваў мглой
Пад ценем зялёнага буйнага дрэва,
Ды пільна сьцярог з цемнатою

Яго на вадзе сваёй гогалем белым,
А чайкай паверх ручаёў,
Ды качкай-чарнедзяй на ветрах шумлівых
Паказываў сьцежку і вёў.

„А Стugna-рака ўжо куды не такая,
Худы бо ў яе перацёк:
Чужыя папіўшы, глынуўшы крыніцы
І хвалі разьліўшы—дзе ўток,

„Яна маладому князю Расьціславу—
Бяз часу і не на дабро—
Пры беразе цёмным наскрозь зачыніла
Дарогу сабой на Дняпро.

„Тужыць Расьціславава маці і плача
Па князі сваім маладым...
А кветкі занылі, а дрэва са смуткам
К зямлі пахілілась благім“...

Ой, не сарокі ўстракаталі!
А гэта Ігаравым сьледам
Гза з Канчаком упобач едзе,
Як па жніво сусед з суседам.

Тады ўжо груганы над косьцямі
Ня грумкалі, і галкі змоўклі,
Не сакаталі і сарокі,—
Па лозах распаўзьліся, моклі...

Па лесе тукатам няўтомным
Сьлед дзятлы к рэчцы адбіваюць.
А салаўі вясёлай песьняй
Блізкае раньне выйгрываюць.

І гаворыць так Гза Канчаку:
— „Калі сокал ляціць у гняздо,
Залатымі страламі сваімі
Мы застрэлім сакольца яго!“

А Канчак-жа адказвае Гзе:
— „Калі сокал ляціць да гнязда,—
Краснай дзевай сакольца тады
Мы апутаем,—што за наўда!“

А Гза кажа на то Канчаку!
— „Калі дзеваю краснай яго
Мы апутаем, то ўжо тады
Мець ня будзема мы ні таго

„Маладога сакольца ў сябе,
А ні краснае дзевы, ды нас
На палёх Палавецкіх пачнуць
Кляваць птахі ў нявеселы час!“

І сказаў-жа аб днёх Сьветаслава
 Той Баян-песьнятворца старын
 І далёкай пары Яраслава
 І Алегавых даўных часін:

„Хоць і цяжка табе многасьмелай
 Галаве без плячэй у людзях,
 Але трудна й табе жыці, целу,
 Без сваёй галавы на грудзях!“

Так і Рускай зямлі ненарокам
 Цяжка мераць бяз Ігара дні.
 Сонца сьвеціць на небе высокім,
 А князь Ігар на Рускай зямлі.

Красны дзевы пяюць на Дунаю,
 Галасы іх плывуць і лятуць
 Неўгамонна ад краю да краю,
 Цераз мора да Кіева йдуць.

Ігар едзе праз спуск Барычоўскі
 К абразу Пірагошчы сьвятой.
 Рады князю староны і вёскі,
 Гарады весяляцца з сабой.

Пеўшы песьню старым князём, справам,
 Потым пець маладым песьняй бур:
 Сьветаславічу Ігару слава!
 Слаўся, храбры Ёсяволад буй-тур!

І Ўладзімер, сын Ігара воя,
Малады князь—на страх Палаўчан!
І князём, і дружыне здароўя,
Выступаючым за хрысьціян,

У няведамай дзікай краіне,
Пашматаўшы паганых палкі.
Слава буйным князём і дружыне
На далёкія векаў вякі!“

5-IX-1921 г.
Лякопы.

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

Убогий, сирота и вдова
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота
И вдовица и сирота

З Ы М Е С Т

	<i>Стар.</i>		<i>Стар.</i>
За ўсе	9	4. Было яно калісьці... . . .	60
1		5. Мы ўсталі песьняй-казкаю... . . .	62
Міжнародны гімн	13	6. ...І пайшла, і пайшла... . . .	64
✓ Паўстань	16	7. Зручна, гучна грай нам, грайка...	66
• На сход	18	8. Трэба далей славу... . . .	68
• Час	19	9. Яшчэ ня ўся работа зроб- лена...	70
• З павяўшай славы	21	10. Пакінем спадчыну... . . .	71
• Свайму народу	22	• Арлянтам	72
• Беларускія сыны	25	1. Гэй, узьвейся сваім крыль- лем...	—
• На нашым	26	2. Вам на памяць Серп і Мо- лат	73
✓ Наша гаспадарка	28	• Піонэрскае	75
✓ Новы год	29	1. Будзь гатоў!.. . . .	—
✓ 25-III 1918—25-III 1920. Гадаў- шчына-памінкі	30	✓ 2. Заўсёды гатоў!.. . . .	77
✓ Каб	32	• Ад менскіх дзяцей на прывітань- не IV Усебеларускага зьезду саветаў	79
• На паграніччы	34	1. Ад дзіцячай згоднай, буй- най...	—
• У хорамах	36	2. Таварышы дэлегаты!.. . . .	80
• А зязюлька кукавала	37	• Два сьветы	81
2		1. Дзед	—
• ...О, так! Я пролетар... . . .	41	2. Унук	82
• З новым годам	42	• Дзе стаяў двор панскі... . . .	83
• Шляхам гадоў	43	• Дзьве сястры	85
✓ Акоў паломаных жандар	47	• Наш летапісец	87
• І прыдзе	49	• Цішку Гартнаму	89
• Праз гультайства	51	• Ці хто думаў...	91
• Сей, вольны сейбіт	52	✓ Пазвалі вас...	93
• У вырай	53	• На сьмерць Сьцяпана Булата	95
• Безназоўнае	54		
1. Спачатку яно шалясьцела... . . .	—		
2. Масты старыя спалены... . . .	56		
3. Ой, была-ж бяседа... . . .	58		

- 3 угодкавых настрояў 96
- Летапіснае 105

3

- Ленін (з украінскага) 111
- Песьня аб вайне грамадзкай
(з польскага) 141
- Хаўтурны марш (з польскага) . 146

4

- ✓ Ёсьць-жа яшчэ... 155
- * * * (Вяртаюцца з выраю...) . 156
- Спадчына 157
- Для Бацькаўшчыны 159
- Пчолы 160
- Мая навука 161
- Песьня і казка 163
- Песьня 164
- Улетку 166
- Вецер 167
- У лесе 168
- Лясное возера 170
- Сявец 171
- Груган 173
- Восень 175
- У дарозе 177
- Па Даўгінаўскім гасьцінцы . . 178
- У вырай 181
- Удосьветак 183
- Сон 185
- Мароз 187
- ✶ Паяжджане 188
- Голад 190
- Званы 192
- Млечны шлях 193
- Крым 194

- 1. О, Крым, нязьведаная
казка... —

- ✓ 2. На узьбярэжжы крымскіх
вод... 195

- ✓ 3. Гаспра, мілы мой прыпы-
нак... 196

- На прызьбе 197
- Буралом 199
- Рунь 200
- Буслы 202
- Першы сьнег 204
- Забытая карчма 206
- Маладая ачуняла 208

5

- Бай 213
- Сын і маці 215
- Над калыскай 219
- Кароль 220
- На вайсковыя мотывы 223
- ✓ 1. Ой, вяду бяду... —
- ✓ 2. А ў бары, бары... 225
- ✓ 3. Гэй, паехаў сын Даніла... . 227
- 4. Дзе ты, хмелю, зімаваў?.. . 229
- ✓ 5. Габруся ў жаўнерку ўзя-
лі... 231
- ✓ 6. Будзь здаровы, бацька,
маці... 233
- Ваяк 235
- Гутарка аб кепскім гаспадару . 237
- Гутарка аб кепскай гаспадыні . 243
- І што я ёй зрабіў такое?.. . . 250
- Для насыценнай газеты Б. Дз. В. . 253
- 1. Што ты сьпіш?.. —
- 2. Да нашага праўленьня 254
- Поэта і цензор 256

6

- ✓ Песьня аб паходзе Ігара 263

ТВОРЫ ЯНКІ КУПАЛЫ:

ЗБОР ТВОРАЎ, том I-шы („Жалейка“, „Гусьляр“). Выданьне 2-ое, 386 стар. Менск, 1928 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том II-гі („Шляхам жыцьця“). 354 стар. Менск, 1926 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том III-ці („Раскіданае гняздо“, „Тутэйшыя“, „Паўлінка“, „Прымакі“). 298 стар. Менск, 1927 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том IV-ты („Сон на кургане“, „Адвечная песня“, „На папасе“, „Песня аб паходзе Ігара“, „Галька“,—перакл.). 226 стар. Менск, 1928 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том V-ты („Спадчына“). 276 стар. Менск, 1928 г.

ЗБОР ТВОРАЎ, том VI-ты (*Рыхтуецца да друку*).

БЕЗНАЗОЎНАЕ, збор вершаў.

АПАВЯДАНЬНІ ВЕРШАМ, кніжка 1-ая, 48 стар. Менск, 1926 г.

АПАВЯДАНЬНІ ВЕРШАМ, кніжка 2-ая, 48 стар. Менск, 1926 г.

МАГІЛА ЛЬВА, поэма, 44 стар. Менск, 1927 г.

АДЦЬВІТАНЬНЕ, вершы. Менск, 1930 г.

ЗА ШТО,—поэмы. Менск, 1930 г.

ПЕСЬНЯ—байка, вершы. Менск, 1930 г.

ЭРОС І ПСЫХА, сцэнічная аповесьць у 7-мі разьдзелах Ю. Жалаўскага. Пераклад з польскае мовы. (*Прыгатавана да друку*).

У перакладзе на расійскую мову:

Янка Купала, беларусский поэт. ИЗБРАННЫЕ СТИХОТВОРЕНИЯ В ПЕРЕВОДАХ РУССКИХ ПОЭТОВ, 112 стр. Москва, 1919 г.

Янка Купала. СБОРНИК СТИХОВ, 184 стр. Москва, 1930 г.

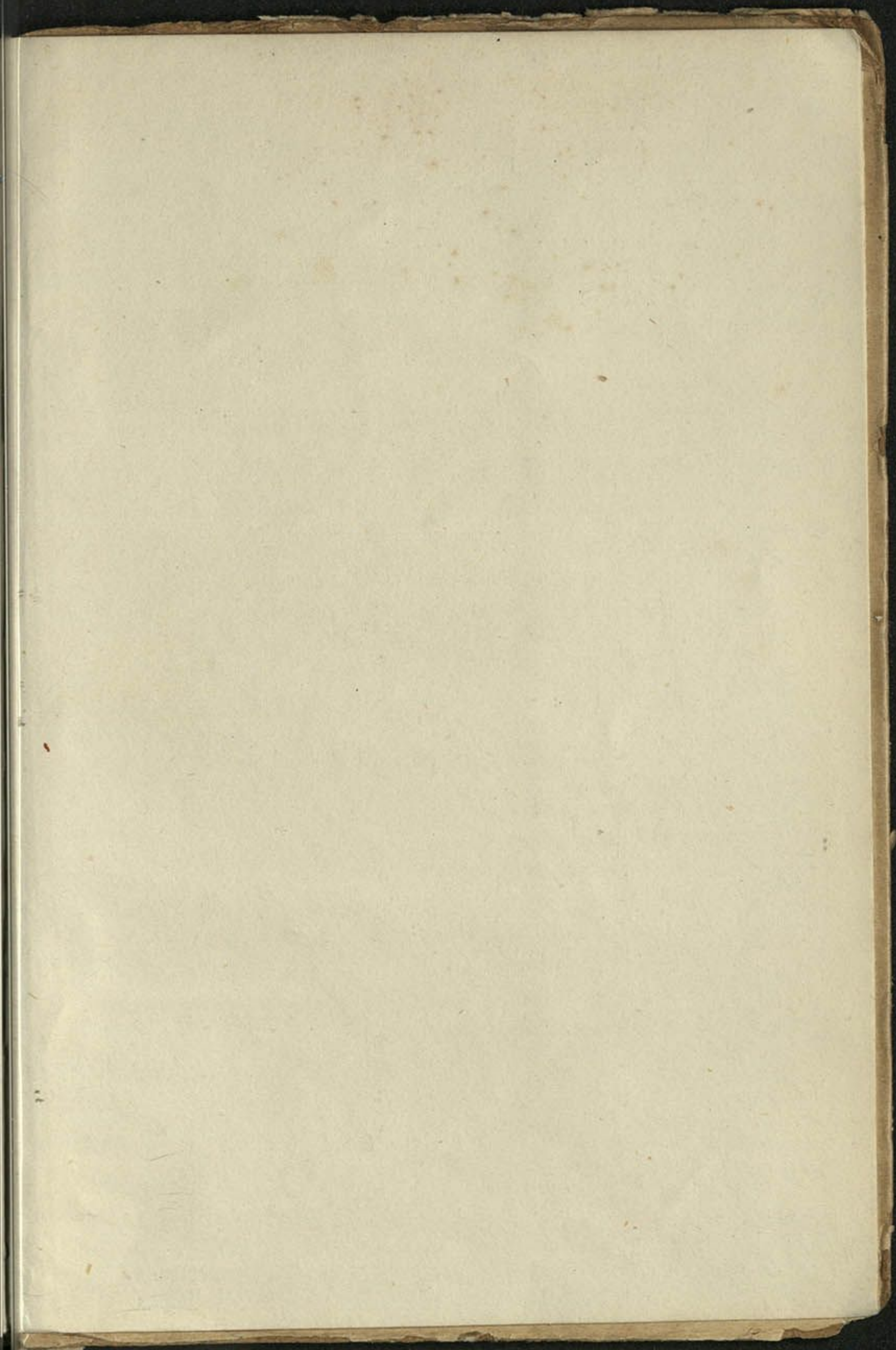
БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА

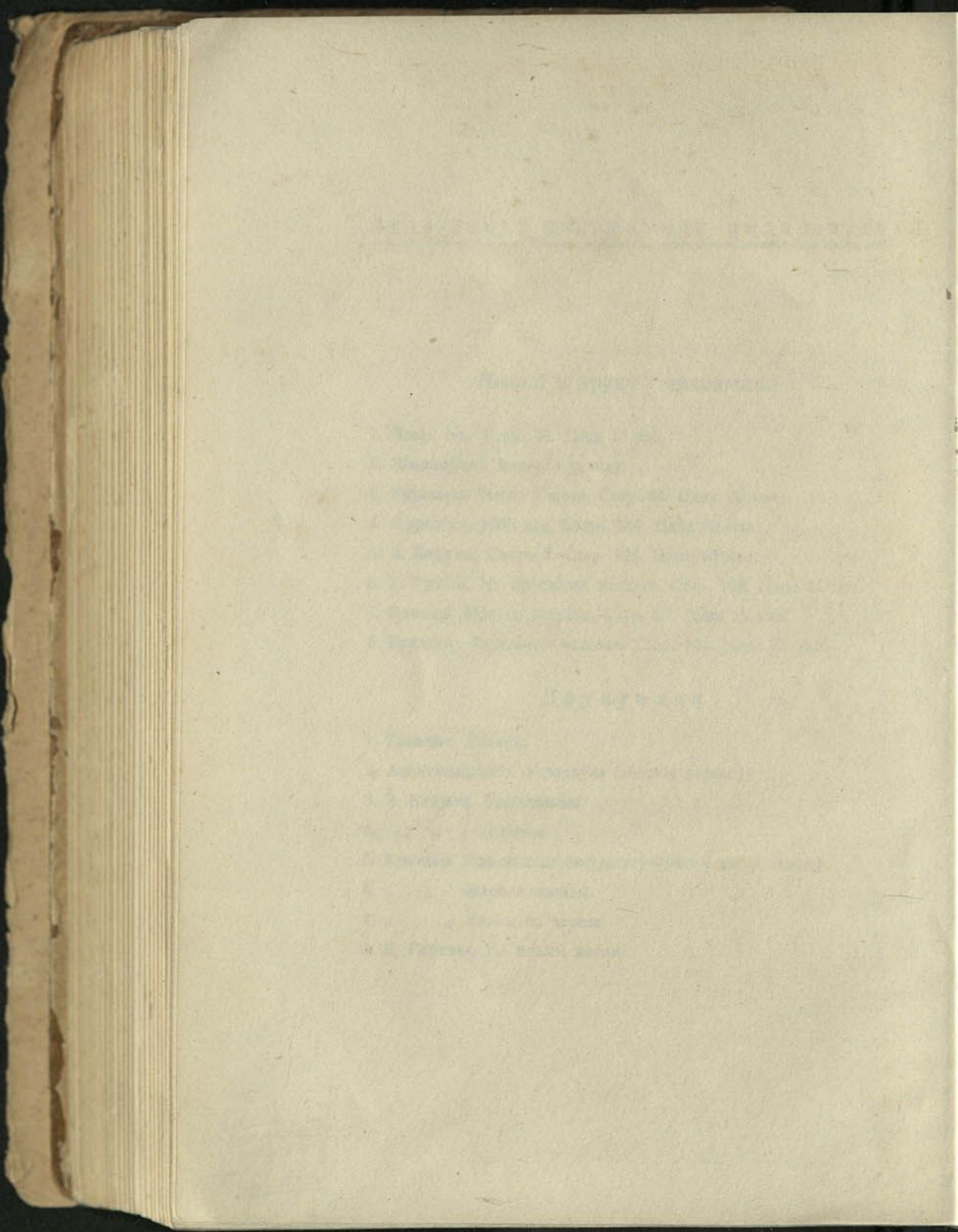
Вышлі з друку і прадаюцца

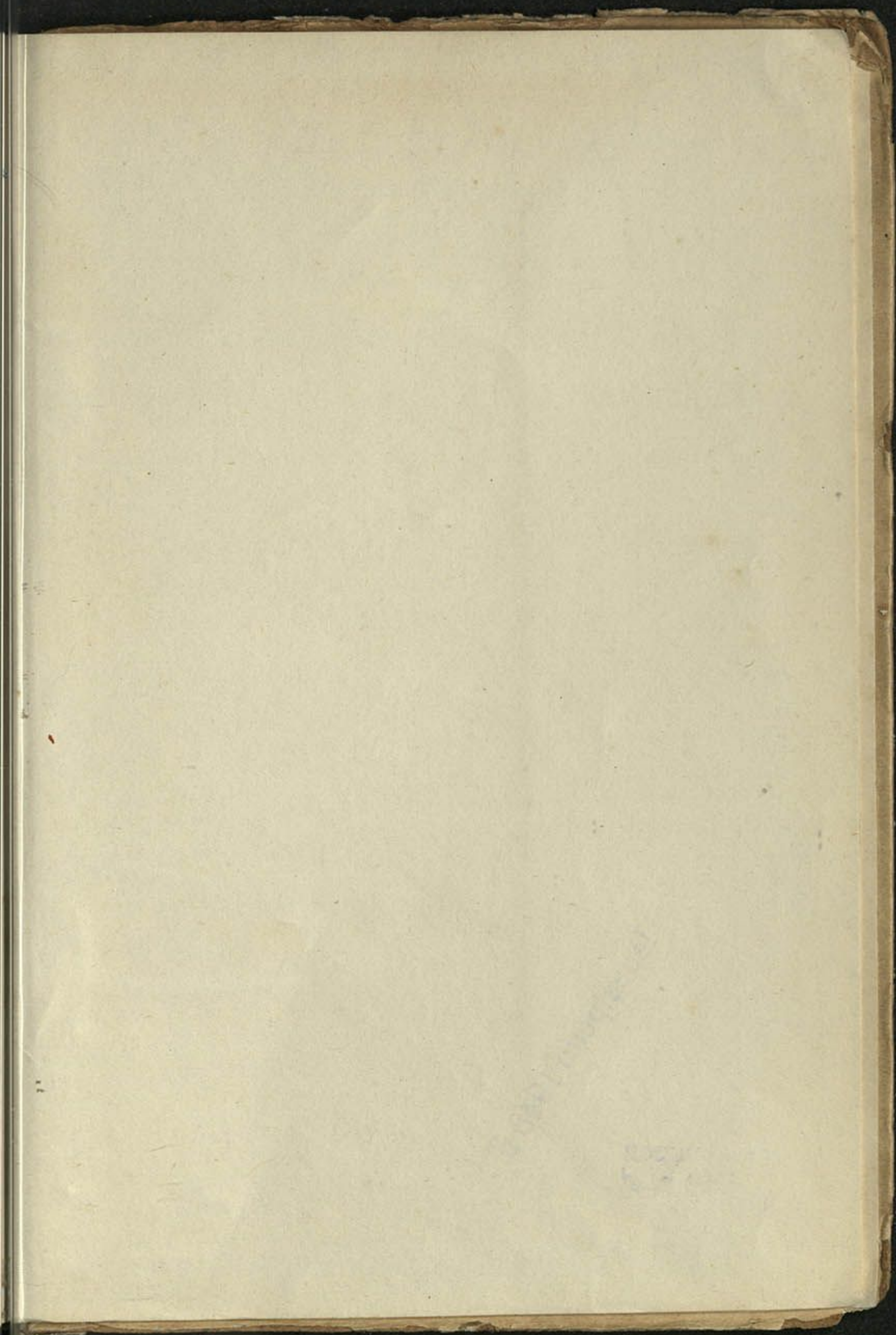
1. Явар. Ічэ. Стар. 40. Цана 15 кап.
2. Ліmanoўскі. Вецер з усходу.
3. Барашка. Рыгор Галота. Стар. 64. Цана 20 кап.
4. Мурашка. 1905 год. Стар. 184. Цана 60 кап.
5. З. Бядуля. Салавей. Стар. 128. Цана 40 кап.
6. Т. Гушча. На прасторах жыцця. Стар. 168. Цана 45 кап.
7. Цанкар. Праўда батрака. Стар. 52. Цана 15 кап.
8. Гладкоў. Галаваногі чалавек. Стар. 104. Цана 35 кап.

Друкуецца

1. Галавач. Даляры.
2. Александровіч. Устаноўка (зборнік вершаў).
3. З. Бядуля. Тры пальцы.
4. „ „ Дзесяць.
5. Крапіва. Пра нашых шкурнікаў—папоў ды ўгоднікаў.
6. „ „ Жывыя праявы.
7. „ „ Ухабы па дарозе.
8. Ц. Гартны. На новым месцы.

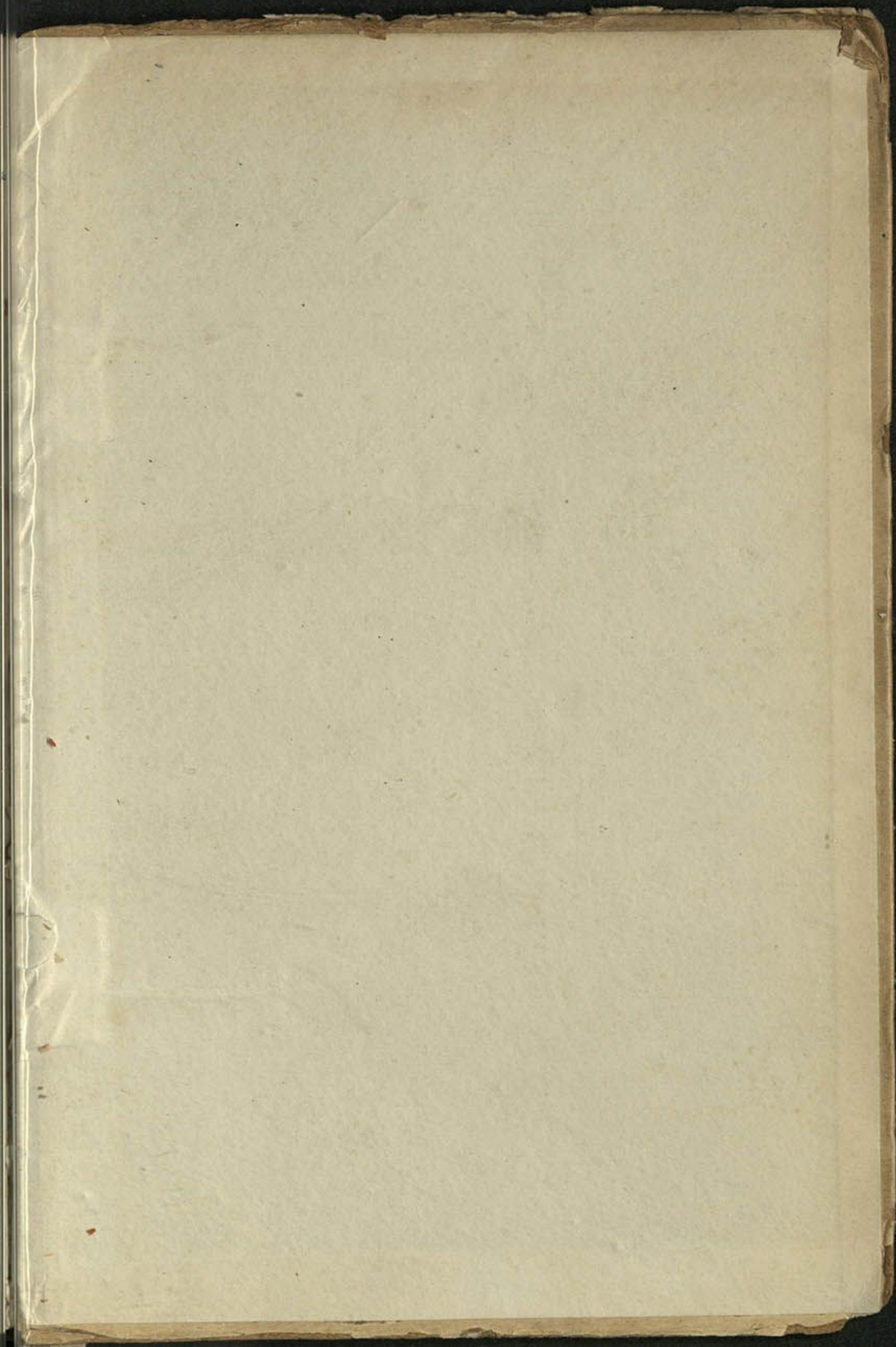

Перевірено 1948 р.

Бібл. відділ
1994 г.

a 18

1192

800000037 11149